

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİGORTA HUKUKUNDA RİZİKO AĞIRLAŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yasemen MERGEN BAYER

ÖZEL HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ANKARA, 2019

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİGORTA HUKUKUNDA RİZİKO AĞIRLAŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yasemen MERGEN BAYER

ÖZEL HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Tez Danışmanı
Dr. Öğretim Üyesi A. Oğuzhan HACIÖMEROĞLU

ANKARA, 2019

ONAY SAYFASI

Yasemen MERGEN BAYER tarafından hazırlanan "Sigorta Hukukunda Riziko Ağırlaşması" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/ oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvan Adı Soyadı	**Kurumu**	**İmza**
Dr. Öğr. Üyesi A. Oğuzhan HACIÖMEROĞLU	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Dr. Öğr. Üyesi Ünsal DÖNMEZ	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KODAKOĞLU	Selçuk Üniversitesi	

Tez Savunma Tarihi: 05/12/2019

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. 05/12/2019

Yasemen MERGEN BAYER

TEŞEKKÜR

Tez konumun belirlenmesinden tezimin tamamlanmasına kadar sabırla ve ilgiyle desteğini esirgemeyen saygıdeğer tez danışmanım Dr. Abdülhamid Oğuzhan HACIÖMEROĞLU hocam başta olmak üzere,

Hayatım boyunca maddi ve manevi desteğini eksik etmeyen kıymetli aileme, bir yandan kendi doktora tezini yazarken diğer yandan değerli tecrübeleri ile kariyerimde destek olan sevgili eşim İnş. Yük. Müh. İsmail Raci BAYER'e ve tez çalışmalarım sırasında zaman zaman eksilen ilgimi anlayışla karşılayan sevgili oğlum Erbay BAYER'e en derin şükranlarımı sunarım.

ÖZET

Sigorta Hukukunda Riziko Ağırlaşması

Her iki tarafa borç yükleyen ve sürekli bir borç ilişkisi doğuran sigorta sözleşmesinde, sigorta sözleşmesinin taraflarından biri olan sigorta ettirenin asli edim yükümlülüğü prim borcunu ödemekken, buna karşın sigorta sözleşmesinin diğer tarafı olan sigortacının asli edim yükümlülüğü ise sigorta sözleşmesi süresince sigorta sözleşmesi kapsamında belirlenen rizikoyu üzerinde taşıyarak, riziko meydana geldiğinde oluşan zararı sigorta sözleşmesi kapsamında sigorta ettirene ödemesidir. Sigorta sözleşmesinde, prim miktarı rizikoya bağlı olarak belirlenmektedir ve sigorta sözleşmesi boyunca 'prim ve rizikonun birbirine uygun olma ilkesi' korunmalıdır. Bu sebeple, sigorta sözleşmesinde taraflar arasında menfaat dengesinin bozulmasının önüne geçmek isteyen kanun koyucu, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda sigorta ettirene rizikoyu ağırlaştırmama yükümlülüğü getirmiştir. Rizikonun gerçekleşme ihtimalini arttırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı işlemlerin olması durumunda ise, sigorta ettirene beyanda bulunma yükümlülüğü getirmiştir. Böylece sigorta ettirenin beyanı ile birlikte, sigortacıya prim farkı isteme veya fesih hakkı tanınarak, sözleşme süresince oluşabilecek prim ve riziko dengesizliklerinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada, ilk olarak sigorta sözleşmesi, riziko ve riziko ağırlaşması kavramları açıklanacaktır. İkinci olarak, riziko ağırlaşması durumunda sigorta ettirenin sigortacıya karşı beyanda bulunma yükümlülüğü, beyan yükümlülüğünün hukuki niteliği, sigorta sözleşmesine etkileri, yükümlülüğün yerine getirilmesinden sorumlu olanlar ve muhatapları detaylı olarak incelenecektir. Son olarak, sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünü ihlalinin sonuçları Türk Ticaret Kanunu'nun 1445. maddesinin düzenleniş şekline uygun olacak şekilde, beyan yükümlülüğünün ihlalinin rizikonun gerçekleşmesinden önce ve sonra olmasına göre ikili bir ayrıma gidilerek açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Riziko, Riziko Ağırlaşması, Sigorta Ettiren, Sigorta Hukuku, Sigortacı.

ABSTRACT

Aggravation of Risk in Insurance Law

In an insurance contract that impose liability on both parties and forms a continuous debt relationship, principal performance obligation of the insurance taker, who is one of the parties to the insurance contract, is pay the premium debt. However, the principal performance obligation of the insurer, who is another party of the insurance contract, is to bear the risks determined in the scope of the insurance contract and to pay the insurance taker under the insurance contract when the risk occurs. The amount of premium in the insurance contract is determined according to the risk and during the insurance contract, 'the principle of harmony between premium and risk' must be protected. Therefore, the legislator, who wishes to prevent the deterioration of the balance of advantage between the parties in the insurance contract, obliges the insurance taker not to aggravate the risk in the Turkish Commercial Code no. 6102. If there are transactions that increase the likelihood of risk occurring or aggravate the current situation, the insurance taker is obliged to make a statement. Thus, with the declaration of the insurance taker, it is aimed to prevent premium and risk imbalances in the contract process by granting the insurance company the right to demand or terminate the premium difference. In this study, insurance contract, risk and risk aggravation will be explained first. Secondly, the insurance taker obligation to make a statement against the insurer in case the risk becomes more severe, legal nature of the obligation to declare, effects on insurance contract, those responsible for fulfilling these obligations and their interlocutors will be examined in detail. Finally, the consequences of the i insurance taker breach of her obligation to make a declaration shall be explained in a binary distinction according to the manner in which Article 1445 of the Turkish Commercial Code is issued, whether the breach of the obligation of declaration occurs before and after.

Keywords: Aggravation of Risk, Insurance Law, Insurant, Insurer, Risk.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....i

BEYAN.....ii

TEŞEKKÜR iii

ÖZET.....vi

ABSTRACT.....v

İÇİNDEKİLER.....vi

KISALTMALAR DİZİNİ.....x

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM..... 4

1. SİGORTA SÖZLEŞMESİ, RİZİKO VE RİZİKO AĞIRLAŞMASI KAVRAMLARI.....4

1.1. Sigorta Sözleşmesi.....4

1.1.1. Genel Olarak.....4

1.1.2. Sigorta Sözleşmesinin Tarafları.....6

1.1.3. Sigorta Sözleşmesinde Tarafların Yükümlülükleri.....7

1.1.3.1. Sigortacının Yükümlülükleri.....7

1.1.3.2. Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri.....8

1.2. Riziko Kavramı.....9

1.2.1. Genel Olarak.....9

1.2.2. Rizikonun Tarihçesi.....13

1.3. Riziko Prim Dengesi.....15

1.4. Riziko Ağırlaşması Kavramı.....17

1.4.1. Genel Olarak.....17

1.4.2. Riziko Ağırlaşmasının Tanımı ve Unsurları.....18

1.4.2.1. Riziko Ağırlaşmasının Tanımı.....18

1.4.2.1.1. Sübjektif Riziko Ağırlaşması.....20

1.4.2.1.2. Objektif Riziko Ağırlaşması.....22
1.4.2.1.3. Mevcut Durumun Ağırlaşması.....23
1.4.2.1.4. Sigorta Sözleşmesi Yapılırken Açıkça Riziko Ağırlaşması Olarak Kabul Edilmiş Bulunan Hususlardan Birinin Gerçekleşmesi.....24
1.4.2.2. Riziko Ağırlaşmasının Unsurları.....24
1.4.2.2.1. Riziko Değişikliği.....24
1.4.2.2.1.1. Sigortacı İçin Uygun Olmayan Bir Değişiklik.....26
1.4.2.2.1.2. Önceden Öngörülemeyen Bir Değişiklik.....27
1.4.2.2.1.3. Devamlı Bir Değişiklik.....27
1.4.2.2.1.4. Sigorta Himayesi Altında Bulunan Bir Hususa İlişkin Değişiklik.....28
1.4.2.2.2. Riziko Değişikliğinin Sigorta Sözleşmesinin Kuruluşundan Sonra Gerçekleşmesi.....28
1.4.2.2.3. Rizikonun Gerçekleşme İhtimalinin Artması.....29
1.4.2.2.4. Esaslı Olması.....29
1.4.2.3. Sigorta Ettirenin Rizikoyu veya Mevcut Durumu Ağırlaştırmama Yükümlülüğü.....30
1.4.3. Hukuki Niteliği.....31
1.4.3.1. Genel Olarak Sözleşmenin Uyarlanması (Emprevizyon Teorisi).....31
1.4.3.2. Sözleşmenin Uyarlanmasının Sigorta Hukukuna Özgü Bir Görünümü Olması Niteliği.....32
1.4.4. İşlevleri.....33
1.4.4.1. Sözleşme Süresince Riziko ve Prim Dengesinin Korunmasının Sağlanması.....33
1.4.4.2. Rizikonun Ağırlaşması İle Birlikte Priminin Uyarlanabilirliğinin Sağlanması.....34
1.4.4.3. Sigorta Ettirenin Özenli Davranmasını Sağlayarak Sigortacının Korunmasının Sağlanması.....34
1.4.5. Sigorta Türlerine Göre Ağırlaşma Örnekleri.....35
1.4.6. Riziko Ağırlaşmasının Benzer Kavramlardan Farkı.....37
1.4.6.1. Riziko Ağırlaşması ve Rizikonun Kasten Gerçekleşmesi.....37

1.4.6.2. Riziko Ağırlaşması ve Rizikonun Teminat Dışı Bırakılması.....38
1.4.6.3. Riziko Ağırlaşması ve Rizikonun Artması.....39
İKİNCİ BÖLÜM.....40
2. RİZİKONUN AĞIRLAŞMASINDA SİGORTA ETTİRENİN BEYAN YÜKÜMLÜLÜĞÜ40
2.1. Sigorta Ettirenin Sigorta Sözleşmesi Süresince Beyan Yükümlülüğü.....40
2.1.1. Genel Olarak.....42
2.1.2. Hukukî Niteliği.....43
2.1.3. Rizikoyu Ağırlaştıran Değişiklikler Meydana Geldiğinde Sigortacıya Beyanda Bulunma Yükümlülüğü.....45
2.1.3.1. Sigorta Ettiren veya Sigorta Ettirenin İzniyle Başkası Tarafından Rizikonun Ağırlaşması Durumunda.....47
2.1.3.2. Sigorta Ettirenin Bilgisi Dışında Rizikonun Ağırlaşması Durumunda.....48
2.1.4. Sigorta Ettirenin Riziko Gerçekleştiğini Bildirme Yükümlülüğü.....48
2.2. Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğünün Zaman Bakımından Değerlendirilmesi.....52
2.2.1. Genel Olarak.....52
2.2.2. Sözleşme Öncesi Dönemde.....52
2.2.3. Sözleşme Süresince.....54
2.2.4. Rizikonun Gerçekleşmesinden Sonra.....55
2.3. Beyan Yükümlülüğünü Yerine Getirecek Olanlar.....56
2.3.1. Sigorta Ettiren.....56
2.3.2. Sigorta Ettirenin Temsilcisi.....57
2.3.3. Başkası Lehine Sigorta Sözleşmesinde Beyan Yükümlüsü.....59
2.3.4. Broker.....62
2.4. Beyan Yükümlülüğünün Muhatabı.....62
2.4.1. Genel Olarak.....62
2.4.2. Sigortacı.....63
2.4.3. Sigorta Acentesi.....64
2.5. Beyan Yükümlülüğünün Yerine Getirilme Şekli.....66
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....73
3. BEYAN YÜKÜMLÜLÜĞÜNE AYKIRI DAVRANILMASI VE SONUÇLARI.....73
3.1. Genel Olarak.....73

3.2. Beyan Yükümlülüğüne Aykırı Davranılması....73
3.2.1. Beyan Yükümlülüğünün İhmal İle İhlal Edilmesi....75
3.2.2. Beyan Yükümlülüğünün Kast İle İhlal Edilmesi....75
3.3. Beyan Yükümlülüğüne Aykırılı Davranılmasının Sonuçları....76
3.3.1. Genel Olarak....76
3.3.2. Beyan Yükümlülüğüne Aykırılığının Rizikonun Gerçekleşmesinden Önce Öğrenilmesi Durumu....77
3.3.2.1. Sigortacının Cayma Hakkı....79
3.3.2.2. Sigortacının Prim Farkı İsteme Hakkı....80
3.3.3. Beyan Yükümlülüğüne Aykırılığın Rizikonun Gerçekleşmesinden Sonra Öğrenilmesi Durumu....82
3.3.3.1. Genel Olarak....82
3.3.3.2. Kasıt Unsuru....83
3.3.3.3. Bağlantı (İlliyet) Unsuru....85
3.3.3.4. Süre....87
SONUÇ VE ÖNERİLER....88
KAYNAKÇA....90

KISALTMALAR DİZİNİ

AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
b.	: Bent
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Dergisi
BİY	: Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	: Dipnot
E.	: Esas
EKSİST	: Eksper Atama ve Takip Sistemi
eTTK	: 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İÜHFD	: İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
KTK	: Karayolları Trafik Kanunu
m.	: Madde
MÜHFHAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
RG	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa

S.	: Sayı
s.e.t.	: Son Erişim Tarihi
SHD	: Sigorta Hukuku Dergisi
SK	: 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TSB	: Türkiye Sigorta Birliği
TTK	: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
Vb.	: Ve benzeri
Vs.	: Ve sair
Y.	: Yıl
Yarg.	: Yargıtay
YBHD	: Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi
YÜHFD	: Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

GİRİŞ

Teknolojinin ve bilimin gelişmesiyle birlikte, insanoğlu hayatı daha hızlı ve daha yoğun yaşamaya başlamıştır. Bu durum insanların daha fazla ürün ve aktiviteyle tanışmasını sağladığı gibi, bu ürün ve aktiviteler nedeniyle insanların karşılaşabileceği riskleri de artırmıştır. Kişilerin karşılaşabilecekleri risklerin nitelik ve nicelik itibariyle büyümesi, kişilerin tek başına karşılamakta güçlük çekeceği büyük zararları da gündeme getirmiştir. Bu nedenle de kişilerin bu risklere karşı korunma ihtiyacının bir sonucu olarak ortaya çıkmış olan sigorta müessesesi günümüzde daha da önemli hale gelmiştir. Sigorta kurumuyla bu büyük zararlar risk altındaki kişiler arasında paylaşılmakta ve böylece kişilerin ağır zararlar altında ezilmeleri önlenmektedir.

Sosyal hayatta önemli bir yeri olan sigorta sözleşmesinin kurulması için tarafların karşılıklı olarak birbirlerine uygun irade beyanında bulunmaları gerekir. Bir özel hukuk sözleşmesi olan sigorta sözleşmesinde, sigortacının asli edim yükümlülüğü rizikoyu üstlenmek ve riziko meydana geldiğinde sigorta sözleşmesi kapsamında sigorta ettirenin zararını karşılamaktır, sigorta ettiren asli edim yükümlülüğü ise prim ödeme borcudur. Sigortacı, sigorta edeceği menfaatin ve karşılaşacağı risk durumuna göre talep edeceği primi belirler ve taraflar arasında makul bir denge oluşur. Sigortacının karşılaşılabileceği riski doğru tahmin edebilmesi için sigorta edilecek menfaat ve sigorta ettiren hakkında mümkün olduğunca ayrıntılı bilgi sahibi olması gerekir. Diğer sözleşmelerden farklı olarak sigorta sözleşmelerinde, sigortacının gerekli bilgilere kendiliğinden sahip olması pek mümkün değildir. Bu nedenle sigorta sözleşmesinin dengeli bir şekilde kurulabilmesi için sigortacının sigorta ettirilecek menfaat hakkında bilgilendirilmesi son derece önemlidir. Bu öneminden dolayı TTK'nın 1435 vd. maddelerinde sigorta ettirene, sigorta edilecek menfaat hakkında bilinmesi gereken önemli bilgileri sigortacıya beyan etme zorunluluğu getirilmiştir.

Sözleşmeye konu rizikonun gerçekleşmesi durumunda sigorta tazminatı ödeme borcu altına girecek olan sigortacının, sigorta ettirenin ödeyeceği primi belirleyebilmesi ve sözleşme yapıp yapmamaya karar verebilmesi yapacağı riziko analizine bağlıdır ve bu analizinin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için rizikoya ilişkin bilgilerin doğru ve eksiksiz bir şekilde bilinmesi gerekir. Sigortacı rizikoya ilişkin bilgilere sigorta ettiren tarafından beyanda bulunulmasıyla vakıf olabilecektir. Bu nedenle sigortacının rizikoya dair tüm bilgilerden haberdar olmasını ve sigorta sözleşmesinin kurulup kurulmaması ve kurulacaksa da prim miktarının ne olacağı konusunda

sağlıklı bir irade beyanında bulunmasını mümkün kılmak adına sigorta ettirene bazı konularda beyan yükümlülüğü getirilmektedir. Bu yükümlülüğün sınırları belirlenirken sigorta sözleşmelerinde prim ve riziko dengesinin kurulması ve sözleşme süresince korunması göz önünde bulundurulacağından sigorta ettirenin sigorta konusu menfaatin nitelikleri başta olmak üzere sözleşmenin esaslı unsurlarına dair doğru bilgileri vermesi gerekir.

Sağlıklı bir sigorta sözleşmesinin kurulabilmesi ve taraf edimlerinin hakkaniyete uygun bir denge içerisinde olabilmesi için büyük önem taşıyan sigorta ettirenin doğru beyanda bulunma yükümlülüğü mülga 6762 sayılı TTK'da düzenlenmiş bulunmaktaydı ve yürürlükte bulunan 6102 sayılı TTK'da da hüküm altına alınmış ve çerçevesi belirlenmiştir. 6762 sayılı TTK'da sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü bakımından kara ve deniz sigortaları için ikili bir ayrıma gidilerek düzenlemede bulunulmuşken, 6102 sayılı TTK'da bu ayrım kaldırılarak sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü kara ve deniz sigortalarını da kapsayacak şekilde "genel hüküm" niteliğine kavuşturulmuştur.

Sigorta sözleşmesinde sigorta ettiren taraf için getirilmiş bulunan beyanda bulunma yükümlülüğü genel olarak; sözleşme öncesinde, sözleşme süresince ve rizikonun gerçekleşmesinden sonra olmak üzere üç farklı aşamaya ayrılarak incelenmektedir. Bu çalışmada, özellikle sözleşme süresince geçerli olan beyanda bulunma yükümlülüğünü ve bu yükümlülüğe aykırı davranılmasının sonuçları incelenecektir.

Genel olarak çalışma konusu, üç ana bölüme ayrılmak suretiyle ele alınacaktır. Bu bölümler: Sigorta sözleşmesi, riziko ve riziko ağırlaşması kavramları başlıklı birinci bölüm, rizikonun ağırlaşmasında sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü başlıklı ikinci bölüm ve beyan yükümlülüğüne aykırı davranılması ve sonuçları başlıklı üçüncü bölüm şeklindedir.

Çalışmaya, sigorta sözleşmesi, riziko ve riziko ağırlaşması kavramlarının açıklanacağı birinci bölüm ile başlanılacaktır. Bu bölümde, sigorta sözleşmesi, riziko ve riziko ağırlaşması kavramları detaylı bir şekilde açıklanacaktır. Ayrıca riziko prim dengesi, riziko ağırlaşmasının benzer kavramlardan farkı ve riziko ağırlaşmasının tanımı ve unsurlarına da açıklık getirilecektir. Konunun daha iyi anlaşılması bakımından, kavramlar farklı sigorta türlerine göre örnekler verilerek açıklanacaktır.

İkinci bölümde, sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünü çalışma konusu olan sözleşme süresi içindeki beyanda bulunma yükümlülüğü özelinde incelenecektir. Sigorta

sözleşmesi içerisinde beyanda bulunma yükümlülüğünün kapsamının ve sınırlarının ne olduğuna değinildikten sonra 6762 sayılı mülga TTK'da ve yürürlükte bulunan 6102 sayılı TTK'da beyan yükümlülüğünün yerine getirilmesi usulünün nasıl düzenlenmiş olduğu karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır. Son olarak beyanda bulunma yükümlülüğünün yerine getirilme şekli detaylı olarak açıklanacaktır.

Üçüncü ve son bölümde ise, sigorta ettirenin beyan yükümlülüğüne aykırı davranması durumunda ne gibi sonuçlarla karşılaşabileceği, bu sonuçların oluşabilmesinin hangi şartlara bağlı olduğu ve bunun karşısında sigortacının haklarını nasıl ve hangi süre içerisinde kullanabileceği ve sigorta ettirenin sigorta süresi içerisinde beyanda bulunma yükümlülüğüne aykırı davranması durumunda karşılaşacabileceği durumlar detaylı olarak incelenecektir. Çalışma, ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilerek sonlandırılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SİGORTA SÖZLEŞMESİ, RİZİKO VE RİZİKO AĞIRLAŞMASI KAVRAMLARI

1.1. Sigorta Sözleşmesi

1.1.1. Genel Olarak

Kişilerin hiç beklemedikleri ve hazırlıksız oldukları anlarda başlarına gelen bir olumsuzluk karşısında uğradıkları maddi zararların karşılanması ve bu ekonomik yükün hayatlarını kötüye götürmesinin önüne geçmek amacıyla doğmuş olan sigorta hukuku, kişilerin günlük hayatlarında karşılaşabilecekleri beklenmedik kaza ve riskler nedeniyle uğrayacakları ekonomik zararlara karşı bir güvence sağlama işlevini yerine getirmektedir. Böylece kişilerin geleceklerini daha öngörülebilir bir şekilde planlamaları ve her türlü olumsuz riskler karşısında dahi kendilerini ekonomik olarak güvende hissetmeleri mümkün kılınmaktadır[1].

Sigorta sisteminin temelinde aynı risklerle karşılaşma ihtimali olan kişilerden toplanan ekonomik kaynaklarla, ileride bu riskle karşılaşacak kişilerin maruz kalacakları ekonomik zararların karşılanması esası yatmaktadır. Diğer bir deyişle, henüz riskle karşılaşmamış ancak bu konuda bir güvenceye sahip olmak isteyen kişilerden toplanan primler ile ileride bu riskin gerçekleşmesi nedeniyle ekonomik zararı oluşan kişinin bu zararı giderilmektedir[2]. Bir anlamda kişiler önceden ödedikleri küçük meblağlardaki primler ile gelecekte karşılaşabilecekleri büyük riskler nedeniyle uğrayabilecekleri ekonomik zararlardan kurtulmaktadırlar.

Sigortacılık faaliyetine dair genel düzenlemeler 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nda yer almaktadır. Buna karşın sigorta sözleşmelerine dair hükümler ise, 6102 sayılı TTK'nın altıncı kitabında yer almaktadır. Bununla birlikte sigorta sözleşmelerinin nihayetinde bir özel hukuk

---

[1] **Omağ, M. Kemal** (2011) Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti, 1. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 1; **Özdamar, Mehmet** (2009) Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, 1. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, s.48; **Karaman, Davut** 'Sigortacılık, Sigorta ve Risk Kavramları': Kaya, Ferudun (Editör) (2013) Sigortacılık, 3. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, s. 11.

[2] **Çeker, Mustafa** (2011) Sigorta Hukuku, 1. Baskı, Adana, Karahan Kitapevi, s. 1; **Özdamar**, (2009) Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, s. 47.

sözleşmesi olmaları nedeniyle bu iki kanunda hüküm bulunmayan konularda sözleşmeler konusunda genel hüküm olarak borçlar hukuku düzenlemelerine dolayısıyla da 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu hükümlerine de gidilebilecektir[3].

Sigorta sözleşmesi, 6102 sayılı TTK'nın 1401. maddesinin birinci, fıkrasında: *"Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir."* şeklinde tanımlanmıştır.

Kanunda yer alan tanımdan da anlaşılacağı üzere sigorta sözleşmesi sürekli ifaya dayanan ve tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir[4]. Bu sözleşmede sigortacı taraf, sigorta sözleşmesi süresi boyunca rizikoyu üzerinde taşımayı ve sözleşmede yer alan rizikonun gerçekleşmesi durumunda sözleşme ile üstlendiği sigorta bedelini ödemeyi yüklenmekte, sigorta ettiren ise belirli bir miktar prim ödeme borcu altına girmektedir. TBK'nın 1. maddesi kapsamında tarafların bu ana konularda karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla sigorta sözleşmesi kurulmuş olacaktır. Ancak bu sözleşmenin kurulmasıyla tarafların kanundan doğan başka yükümlülükleri de söz konusu olmaktadır. Bu anlamda sigortacının; rizikoyu taşıma yükümlülüğü (TTK m. 1421, 1422), sigorta ettireni aydınlatma yükümlülüğü (TTK m. 1423), sigorta poliçesi verme yükümlülüğü (TTK m. 1424), giderleri ödeme borcu (TTK m. 1426) ve tazminat ödeme borcu (TTK m. 1427 vd.) bulunmaktadır. Sigorta ettirenin ise; ana borcu olan prim ödeme borcu (TTK m. 1430 vd.) yanında beyan yükümlülüğü (TTK m. 1435 vd.), bilgi verme ve araştırma yapılmasına izin verme yükümlülüğü (TTK m. 1447), zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma yükümlülüğü (TTK m. 1448) bulunmaktadır. Genel olarak TTK'da sigorta sözleşmesinin taraflarına bu şekilde yükümlülükler getirilmiş olmakla birlikte taraflar 'sözleşme serbestisi ilkesi'

---

[3] Nitekim bu durum TTK'da açıkça da belirtilmiştir. Bkz. 6102 sayılı TTK'nın "Sigorta sözleşmeleri hakkında uygulanacak hükümler" başlıklı 1451. Maddesi:

"Bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde sigorta sözleşmesi hakkında Türk Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır."

[4] **Özdamar, Mehmet** 'Sigortacının Sorumluluğu İle İlgili Gelişmeler (Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğünden Doğan Sorumluluğu)', Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, 28-29 Mayıs 2009, Ankara, s. 439; **Kayıhan, Şaban** (2005) 'Alman ve Türk Özel Sigorta Hukukunda Sigorta Ettirenin Kurtarma Ödevi' AÜEHFD, C:10, S:1-2, s. 513; **Aydın, Sevgican** (2018) Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali ve İhlal Halinde Sigortacının Hakları, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.19-20; **Uluğ, İlknur** 'Sigorta Hukukunda Riziko Kavramı ve Bu Kavramdaki Değişiklikler', Türkiye'de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği Sempozyumu, 19-20 Kasım 2004, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, s. 309; **Çeker** (2011), s. 41; **Bozer, Ali** (2009) Sigorta Hukuku (Genel Hükümler-Bazı Sigorta Türleri), 2. Baskı, Ankara, Bankacılık Enstitüsü Yayınları, s.80; **Karaman**, s. 11.

kapsamında, sözleşmeye koyacakları hükümler ile ilgili kanunda belirlenen bu yükümlülükler dışında da çeşitli ek yükümlülükler de getirebileceklerdir.

Sigorta sözleşmesi kanunen herhangi bir şekil şartına bağlanmamıştır. Dolayısıyla da tarafların irade beyanlarının karşılıklı kabul edilmesi ile kurulmuş olacaktır. Her ne kadar kanunen sigortacı, sigorta ettirene bir poliçe vermekle yükümlü kılınmış ise de bu poliçe sözleşmenin kurucu unsuru olmayıp, taraflar arasında gerçekleşmiş olan sözleşmenin ispatını sağlamaya yönelik bir zorunluluktur[5].

1.1.2. Sigorta Sözleşmesinin Tarafları

Karşılıklı ve sürekli bir borç ilişkisi doğuran sigorta sözleşmesininin bir tarafını sigorta ettiren oluşturmaktadır. Bu sebeple, sigorta sözleşmesi kapsamında doğan borçlar sigorta ettirene ait olmaktadır[6]. Gerçek veya tüzel kişiler, sigorta ettiren olarak sigorta sözleşmesinin tarafı olabilmektedir. Ayırt etme gücüne sahip ve reşit olan her gerçek kişi sigorta ettiren olabilmektedir[7]. Tüzel kişiler ise, organlarının tam olarak kurulması durumunda sigorta sözleşmesinin tarafı olabilecektir[8]. Sigorta sözleşmelerine bakıldığında, genel olarak sigorta ettiren ile sigortalının aynı kişi olduğu görülmektedir. Ancak, sigorta ettiren kendi menfaati dışında, başka birinin menfaatini de sözleşme konusu yapabilmektedir[9]. Bu durumda, sigorta ettiren ile sigortalı farkı kişiler olmaktadır. Bu tür sigorta sözleşmelerine, başkası hesabına sigorta denilmekle birlikte, bu durumda da sigorta sözleşmesinden doğan borç ve yükümlülükler yine sigorta ettirene ait olacaktır[10].

Sigorta sözleşmesinin bir diğer tarafı ise, sözleşme kapsamındaki prim karşılığında rizikoyu yüklenen ve riziko gerçekleştiğinde oluşan zararı karşılayan kişi olan sigortacıdır[11].

---

[5] **Kender, Rayegân** (2017) Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, 16. Baskı, İstanbul, Oniki Levha Yayınları, s. 181; **Bozer** (2009), s. 41; **Çeker** (2011), s. 43; **Özdamar**, (2009) Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, s. 69; **Kabukçuoğlu Özer, Dilek** 'Sigortacılık Kanunu'nun Sigorta Sektörünün Gelişimi Açısından Değerlendirilmesi', 2010 Yılında Türk Sigorta Sektörü – III. Ulusal Sigorta Sempozyumu Bildiri Kitabı, 18 Ekim 2007, İstanbul, s. 193.

[6] **Kender** (2017), s. 210.
[7] **Bozer** (2009), s. 97.
[8] **Kabukçuoğlu Özer** (2010), s. 73.
[9] **Bozer** (2009), s. 97.
[10] **Arseven, Haydar** (1991) Sigorta Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayım, s. 72.
[11] **Omağ, M. Kemal** (2019) Özel Sigorta Hukukuna Hakim İlke ve Kurumlar (1975-2016) Makaleler- Tebliğler, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayınları, s.339.

Sigortacılık Kanunu'nun 3. Maddesi gereğince, sadece anonim şirket ya da kooperatif şeklinde kurulan sigorta şirketlerinin, sigortacı olarak faaliyet gösterebileceği belirtilmiştir. Sigorta şiketleri, bizzat kendisi veya şubeleri ya da acente ile de sigortacılık işlemlerini yürütebilmektedir[12].

1.1.3. Sigorta Sözleşmesinde Tarafların Yükümlülükleri

Tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olması dolayısıyla sigorta sözleşmesinin tarafları olan sigorta ettiren ve sigortacının kanundan kaynaklanan bir takım yükümlülükleri bulunmaktadır. Bunun yanında kendine özel bir yapısı olan sigorta hukukunda, sigorta sözleşmesinin tarafı olmayan bazı kişilere de yükümlülükler getirilmiştir[13]. Sigortacının ve sigorta ettirenin yükümlülükleri TTK'nın 1421 vd. maddelerinde ayrı ayrı düzenlenmiş bulunmaktadır. Aşağıda bu yükümlülüklerin özüne kısaca değinilecektir.

1.1.3.1. Sigortacının Yükümlülükleri

TTK'da "Sigortacının borç ve yükümlülükleri" başlığı altında sigortacının sigorta sözleşmesi kapsamında hangi yükümlülüklerinin bulunduğu hükme bağlanmıştır. Buna göre sigortacının yükümlülükleri: Rizikoyu taşıma yükümlülüğü (TTK m. 1421 ve 1422), sigorta ettireni aydınlatma yükümlülüğü (TTK m. 1423), sigorta poliçesi verme yükümlülüğü (TTK m. 1424), rizikonun, tazminatın veya bedel ödeme borcunun kapsamının belirlenmesi amacıyla yapılan makul giderleri ödeme borcu (TTK m. 1426), tazminat ödeme borcu (TTK m. 1427 vd.)'dur.

Sigortacının en esaslı borcu rizikoyu taşıma ve rizikonun gerçekleşmesi durumunda sigorta tazminatı veya sigorta bedelini ödeme borcudur. Bu nedenle tarafların sigorta sözleşmesi gerçekleştirirken hangi rizikonun sözleşmeye konu olacağını net bir şekilde belirlemeleri gerekir. Sigortacının borcu yalnızca sigorta sözleşmesinde belirlenen rizikonun gerçekleşmesinden doğan zarar veya bedelle sınırlı olacaktır. Nitekim kanun koyucu 6102 sayılı TTK'nın "Sigortanın kapsamı" başlıklı 1409. maddesinde; "*(1) Sigortacı, sözleşmede öngörülen rizikonun gerçekleşmesinden doğan zarardan veya bedelden sorumludur. (2) Sözleşmede öngörülen*

---

[12] **Ulaş, Işıl** (2012) Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, 8. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, s. 16.

[13] **Kayıhan, Şaban** (2004) Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 64.

rizikolardan herhangi birinin veya bazılarının sigorta teminatı dışında kaldığını ispat yükü sigortacıya aittir." demek suretiyle bu hususu düzenlemiştir. Uygulamada da tarafların genellikle belirli bir riski sigorta sözleşmesi kapsamına dahil ettikleri, sigortacıyı tüm risklerden sorumlu tutacak şekilde bir sigorta sözleşmesine başvurmadıkları görülmektedir[14].

TTK'nın 1409. maddesinin gerekçesinde de kanun koyucu, sigortacının yalnızca sigorta sözleşmesinde yer alan rizikodan sorumlu olması esasının benimsenmesinin nedenini, istisnai risklerin genelleştirilerek sigorta sözleşmesine dâhil edilmesinin sigorta sözleşmesinde öngörülen menfaatler dengesinde sigortacının dezavantajlı duruma gelmesine neden olacağı şeklinde açıklamış bulunmaktadır[15]. Ayrıca, sigortacı tarafından istisnai risklerin genelleştirilerek sigorta sözleşmesine dâhil edilmesi durumunda, sigorta ettiren tarafından ödenecek prim miktarlarında artma yaşanabileceğinden, sigorta ettirenlerin sigorta himayesinden uzaklaşmaları söz konusu olabilecektir.

Esasında sigorta sözleşmesi ile himaye kapsamına alınan menfaati tehdit eden risklerden bir kısmı sigorta kapsamı dışında bırakılabilir. Ancak bu durumda sözleşmede açık bir düzenlemeye yer verilmesi sigortacının lehinedir. Zira rizikonun himaye kapsamı dışında olduğunu ispat yükü sigortacıya aittir (TTK m. 1409/2)[16].

1.1.3.2. Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri

Kanun koyucu TTK'nın 1421 vd. maddelerinde sigortacının borç ve yükümlülükleri düzenledikten sonra "Sigorta ettirenin borç ve yükümlülükleri" başlığı altında 1430 vd. maddelerinde sigorta ettirenin yükümlülüklerine yer vermiştir. Buna göre sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi dolayısıyla sahip olduğu yükümlülükleri: Prim ödeme yükümlülüğü (TTK m. 1430 vd.), beyan yükümlülüğü (TTK m. 1435 vd.), bilgi verme ve araştırma yapılmasına izin verme yükümlülüğü (TTK m. 1447), zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma yükümlülüğü (TTK m. 1448)'dür.

---

[14] **Uluğ**, s. 308-309.

[15] Bkz. 6102 sayılı TTK'nın 1409. maddesi gerekçesi: '*... uygulamada, tüm risklere karşı teminat veren 'all risk' şeklinde bir sigorta uygulamasına çok ender rastlanmaktadır... istisnai bir durumu genelliştirmek sigortacı açısından menfaatler dengesine ters düşer...'*.

[16] **Demirkıran, İhsan** (2007) Sigorta Hukukunda İspat Sorunları, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan Cilt 1, 1. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 909.

TTK'da genel olarak sigorta ettirenin borç ve yükümlülükleri sayılmış olmakla birlikte taraflar sigorta sözleşmesine hüküm koyarak, bu yükümlülükler dışında sigorta ettirene başka yükümlülükler de yükleyebilmektedir. Sözleşmeyle getirilen bu yükümlülüklerin ihlali halinde de sözleşme kısmen veya tamamen feshedilerek, sigortacı, sigorta tazminatı ödemekten kurtulabilir[17]. Ancak TTK'nın 1449. maddesinin birinci fıkrası gereğince sigorta ettirenin sözleşmeyle getirilen sigortacının sözleşmeyi kısmen veya tamamen feshederek ifadan kurtulabileceğine dair hükümler, sigorta ettirenin ihlalde kusuru bulunması halinde sonuç doğurabilir. Bununla birlikte maddenin diğer fıkralarında sigortacının sigorta sözleşmesini feshedebilmesi ve tazminattan kurtulabilmesi için bazı şartlar daha getirilmiştir. Maddenin tamamı dikkate alındığında sigorta sözleşmesine eklenecek bir hükümle, sigorta ettiren için getirilen bir yükümlülüğün ihlali halinde, sigortacının sözleşmeyi kısmen veya tamamen feshederek ifadan kurtulabilmesi için şu şartların da gerçekleşmesi gerekir[18]: İhlalde kusur bulunması, sigortacının hakkını durumu öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde kullanması, ihlalin rizikonun gerçekleşmesine ve sigortacının yerine getirmesi gereken edimin kapsamına etki etmesi hâlinde. Bu şartların gerçekleşmesi durumunda, sigortacı sözleşmeyi kısmen veya tamamen feshedebilecektir.

1.2. Riziko Kavramı

1.2.1. Genel Olarak

İtalyanca'da "*risco-riziko*", Fransızca'da "*risque-risk*" olarak isimlendirilen kavram Türkçe'de "risk" ve "riziko" olarak yer almaktaysa da her iki terimde genelde eş anlamlı olarak kullanılmaktadır[19]. Nitekim Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde de risk ve riziko terimleri eş

---

[17] **Şenocak, Kemal** 'Sigorta Ettirenin Yükümlülüklerinde Değişiklik İhtiyacı', Türkiye'de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği Sempozyumu, 19-20 Kasım 2004, İstanbul, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, s. 379; **Kayıhan** (2004), s. 71.

[18] 6102 sayılı TTK'nın "Sözleşmede öngörülen yükümlülüklerin ihlali" başlıklı 1449. maddesinin birinci fıkrası:

"(1) Sigortacıya karşı yerine getirilmesi gereken ve sözleşmeden doğan bir yükümlülüğün ihlali hâlinde, bu Kanunda ve diğer kanunlarda yer alan özel düzenlemeler hariç olmak üzere, sigortacının sözleşmeyi kısmen veya tamamen feshederek ifadan kurtulabileceğine ilişkin hükümler, ihlalde kusur bulunmaması hâlinde sonuç doğurmaz.

(2) İhlal kusura dayandığı takdirde, durumun öğrenildiği tarihten itibaren bir ay içinde kullanılmayan fesih hakkı düşer; meğerki, Kanun farklı bir süre öngörmüş olsun.

(3) Sigortacı ihlalin, rizikonun gerçekleşmesine ve sigortacının yerine getirmesi gereken edimin kapsamına etki etmediği durumlarda, sözleşmeyi feshedemez."

[19] **Karaman**, s. 11.

anlamlı kabul edilmekte ve "zarara uğrama tehlikesi" olarak tanımlanmış bulunmaktadır[20]. Sigorta hukuku literatüründe daha yaygın olarak riziko kavramı kullanıldığından bu çalışmada da riziko teriminin kullanılması tercih edilmiştir. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda da riziko teriminin kullanılması tercih edilmiştir. 'Sigorta sözleşmelerinden doğan davalarda yetki' madde başlıklı 15. maddede, zarar sigortalarından doğan davalarda, dava konusu bir yerde sabit bulunması gerekmeyen veya şart kılınmayan bir taşınıra ilişkinse, rizikonun gerçekleştiği yerde de dava açılabileceği hüküm altına alınmıştır.

Sigorta sözleşmelerinde "riziko" kavramı oldukça önemli bir yere sahiptir ve tarafların hak ve yükümlülüklerinin birçoğu bu kavrama bağlanmıştır. Bu nedenle öncelikle kavramın açıklanmasında fayda vardır. Rizikoyu kısaca, ilerde gerçekleşme ihtimali bulunan ve sigortalının iradesi dışında bulunan olumsuz durumlar veya zarar meydana getiren olay şeklinde tanımlamak mümkündür[21]. Doktrinde Kaner, "riziko" yerine "tehlike" kavramını kullanmayı tercih etmekte ve riziko ağırlaşması için; *"Tehlikenin ağırlaşması, tehlike durumunun (Gefahr) sigortacı için uygun olmayan bir şekilde değişmesidir."* şeklinde bir tanım yapmaktadır[22]. Rizikonun ağırlaşması, sadece tehlike durumunun değişmesi şeklinde açıklanamayacaktır. Tüm tehlike unsurlarının değişmesi durumunda söz konusu olacak tehlike değişmesi hâlinde kural olarak, sigorta koruması devam etmeyecektir.

Riskin ne zaman gerçekleşeceği ve gerçekleşip gerçekleşmeyeceği genelde belli değildir. Ancak rizikonun, gerçekleşmesi muhtemel bir olay olması gerekir[23]. Rizikonun bu belirsizliği gerçekleşip gerçekleşmeyeceği veya ne zaman gerçekleşeceğinin belli olmaması şeklinde

---

[20] **Türk Dil Kurumu** (2011) Türkçe Sözlük, 11. Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 1980; **Yılmaz, Ejder** (2001) Hukuk Sözlüğü, 6. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, s.744; **Türk Dil Kurumu**, Güncel Türkçe Sözlük <https://sozluk.gov.tr/>, s.e.t. 01.03.2018.

[21] **Omağ, M. Kemal** (1985) Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, 1. Baskı, İstanbul, Sigorta Hukuku Türk Derneği, s. 9; **Can, Mertol** (2018) Türk Özel Sigorta Hukuku (Ders Kitabı) Cilt 1, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 5-6; **Güvel, E. Alper / Güvel, A. Öndaş** (2018) Sigortacılık, 8. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 43; **Özbolat, Murat** (2017) Temel Sigortacılık, 9. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 71; **Bölükbaşı, A. Gül / Pamukçu, Baturalp** (2009) Sigortanın Temel Prensibi, 1. Baskı, İstanbul, Türkmen Kitabevi, s. 3; **Kender** (2017), s. 286; **Memiş, Tekin** (2001) Yangın Sigortasında Riziko, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, s. 21; **Kayıhan** (2004), s. 60.

[22] **Kaner, İnci** (1994) 'Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Tehlike İle İlgili Görevleri' İHFM, C. LIV, s. 303-319.

[23] **Kaner**, s. 305; **Atabek, Reşat** (1950) Sigorta Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, Duygu Matbaası, s.6; **Omağ** (1985), s. 9; **Kender** (2017), s. 286; **Ünan, Samim** (1998) İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, s. 27; **Bozer, Ali** (1965) Sigorta Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 102.

görünebilecektir[24]. Örneğin, yangına karşı gerçekleştirilen bir sigortada yangın olayının gerçekleşip gerçekleşmeyeceği, gerçekleşecekse de ne zaman gerçekleşeceği belli değildir. Ancak hayat sigortalarında risk olan ölüm olayının gelecekte bir gün gerçekleşecek olması muhakkaktır.

Bir olayın tehlike veya risk olarak değerlendirilebilmesi için doğa kanunlarına göre gerçekleşmesi mümkün olan bir olay olması gerekir[25]. Gerçekleşme imkânı bulunmayan yani meydana gelmesi imkânsız olan bir olay sigorta sözleşmesinde risk olarak değerlendirilemez[26].

Rizikonun mutlaka zarar doğuran bir olay olması gerekmemektedir. Ancak mahiyeti gereğince zarar sigortalarında sigortacının sorumluluğunun söz konusu olabilmesi bakımından rizikonun bir zarara neden olması gerekir[27].

Sigorta sözleşmesine konu yapılan malvarlığında olağan kullanıma bağlı olarak gerçekleşecek eskime yıpranma diğer bir ifadeyle amortisman risk olarak değerlendirilemez. Sigorta sözleşmesine konu mal varlığının kendisinde mevcut bir ayıptan dolayı meydana gelecek zararlar da risk kapsamında yer almayacaktır[28].

Bir olayın riziko olarak değerlendirilebilmesi için önceden öngörülememesi gerekir. Bu anlamda hayat sigortasının söz konusu olduğu bir durumda sigortalının yaşlanması önceden öngörülebilecek doğal bir durum olduğundan riziko ağırlaşması olarak değerlendirilemez[29].

Tarafların sigorta akdinde rizikoyu belirlemeleri gerekir. Ancak sigorta akdinde rizikonun belirleyici bir şekilde tarif edilmemiş olması durumunda ise rizikonun, sigorta konusu olayın bilimsel tanımına göre tespit edilebilir. Örneğin, yer kayması jeoloji bilimi esaslarına göre, hırsızlık ceza hukuku esaslarına göre tayin edilecektir. Sigortada yer alan kavramın bilimsel

---

[24] **Kender** (2017), s. 236.

[25] **Kaner**, s. 305.

[26] 6102 sayılı TTK'nın "Rizikonun gerçekleşmesinde kusur" başlıklı 1429 maddesi: ***"****Sigortacı, aksine sözleşme yoksa, sigorta ettirenin, sigortalının, lehtarın ve bunların hukuken fiillerinden sorumlu bulundukları kişilerin ihmallerinden kaynaklanan zararları tazmin ile yükümlüdür. Sigorta ettiren, sigortalı ve tazminat ödenmesini sağlamak amacıyla bunların hukuken fiillerinden sorumlu oldukları kişiler, rizikonun gerçekleşmesine kasten sebep oldukları takdirde, sigortacı tazminat borcundan kurtulur ve aldığı primleri geri vermez."*

[27] **Kaner**, s. 305.

[28] **Bozer** (1965), s. 26.

[29] **Kender** (2017), s. 202.

terminolojide farklı iki olayı ifade ediyor olması durumunda, bu olaylar arasında bir ayrım yapılmamış ise her iki olay da riziko olarak değerlendirilecektir[30].

Sigortacının ediminin içeriğini belirlemesi bakımından son derece önemli olan riziko kavramı zaman zaman "tehlike" kavramıyla karıştırılmakta ise de birbirinden farklı kavramlardır. Sigortacının tazminat ödeme mükellefiyeti sigorta sözleşmesi gerçekleştirildiği anda muhtemel olan bir olayın gerçekleşmesi gerektiğini daha önce ifade etmiştik. İşte bu olay riziko olarak adlandırılırken, söz konusu olayın gerçekleşme ihtimaline tehlike denmektedir[31]. Sonuç olarak, rizikoya, gerçekleşme ihtimali dolayısıyla tehlikeyi meydana getiren olay demek yanlış olmayacaktır[32].

Sigorta için objektif bir tehlikenin mevcut olması gerekmeyip sübjektif bir tehlikenin bulunması yeterlidir. Sübjektif tehlike, tarafların rizikonun gerçekleşme ihtimalinin bulunmadığını bilmeleri şeklinde tarif edilmektedir[33]. Türk sigorta hukukunda mülga 6762 sayılı TTK'nın 1279. maddesinde olduğu gibi 6102 Sayılı TTK'nın 1458. maddelerinde de sigorta sözleşmesinin kurulabilmesi için sübjektif tehlikenin bulunması yeterli görülmektedir[34].

Görüldüğü üzere birbirinden farklı kavramlar olmasına karşın, 6762 sayılı mülga TTK'da, her iki kavram için de "tehlike" kelimesi kullanılmaktaydı[35]. Doktrinde ise, Kender her iki kavram

---

[30] **Kaner**, s. 306.

[31] **Tandoğan, Haluk** (2010) Borçlar Hukuku- Özel Borç İlişkileri- Cilt II, 5. Baskı, İstanbul, Vedat Yayınevi, s.684; **Kaner**, s. 304.

[32] **Omağ** (1985), s. 9.

[33] **Kaner**, s. 304.

[34] Bkz. Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun "Mukavelenin yapıldığı sırada" başlıklı 1279 maddesi: *"Mukavelenin yapıldığı sırada sigorta ettiren veya sigortadan faydalanan kimse, rizikonun gerçekleşmiş olduğunu yahut sigortacı rizikonun gerçekleşmesi imkanı kalmadığını bilmekte iseler sigorta mukavelesi hükümsüzdür; şu kadar ki; birinci halde sigortacı sigorta primini istiyebilir."*

Yürürlükte bulunan 6102 sayılı Türk ticaret Kanunu'nun "Geçmişe etkili sigorta" başlıklı 1458 maddesi: *"Sigorta, sigorta koruması sözleşmenin yapılmasından önceki bir tarihten itibaren sağlanacak şekilde yapılabilir. Ancak, rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalkmış olduğu, sözleşmenin yapılması sırasında, sigortacı ile sigorta ettiren ve sigortadan haberi olmak şartıyla, sigortalı tarafından biliniyorsa sözleşme geçersizdir. Rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalktığının sigorta ettiren veya sigortalı tarafından bilinip sigortacı tarafından bilinmediği durumlarda, sigortacı sözleşme ile bağlı olmamakla birlikte, ödenmesi gereken primin tamamına hak kazanır."*

[35] Bkz. 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 1263 maddesinin birinci fıkrası: *"Sigorta bir akittir ki bununla sigortacı bir prim karşılığında diğer bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatini halele uğratan bir tehlikenin (bir rizikonun) meydana gelmesi halinde tazminat vermeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında meydana gelen belli bir takım hadiseler dolayısiyle bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı üzerine alır."*

arasında bir ayrım olmadığını savunmakta ve tehlike ile riziko terimlerini birbiri yerine kullanmaktadır[36]. 6102 sayılı TTK'da ise, kanun koyucu sigortanın tanımı yaptığı 1401. maddede "tehlike" ve "riziko" kavramlarının ikisine birden aynı anda yer vermiştir[37].

Kanaatimizce tehlike ve riziko kavramları birbirinden farklı kavramlardır ve birbirlerinin yerine kullanılmaları mümkün değildir. Nitekim kanun koyucu anlam bütünlüğünü sağlamak amacıyla bilinçli bir şekilde tehlike ve riziko kavramlarını aynı anda kullanmıştır. Tehlike, uzun süreli veya kısa süreli olabilmesi yanında mahiyeti itibariyle devamlı bir durumdur. Riziko ise, nadiren devam eden bir hadise olabilmekte ise de genellikle ani bir olay şeklinde görülmektedir[38].

1.2.2. Rizikonun Tarihçesi

Sigorta alanında gelişmelerin 19. yy.'ın sonralarında başladığı Türkiye'de bu konuda gerçekleştirilen ilk mevzuat düzenlemesi 1906 (12 Mart 1322) yılında Ticaret-i Berriye Kanunu ile olmuştur[39]. Söz konusu Kanun'un 3. eki olarak yayınlanan 25. maddelik kanunda kara sigortalarına dair hükümlere yer verilmiştir[40]. Kanunun riziko ağırlaşmasını düzenleyen 13. maddesi şu şekildedir[41]: *"Sigortaya konulan emlak ve eşya hakkında tehlikenin tezayüd ve tebeddülüne sebebiyyet verecek surette hadis olan ahvali sigorta ettiren şahsın sigortacıya ihbar etmesi üzerine mukavelename tahriren feshedilmiş olmadıkça kemâkân mer'i ve muteber olacaktır."*

Kavram Cumhuriyetin ilanından sonra yayımlanan kanunlarda da yerini almıştır. Bu Kanunda riziko ağırlaşması yalnızca zarar (mal) sigortaları bakımından düzenlenmiştir. 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe giren 865 sayılı Ticaret Kanunu'nun 974. maddesinde kavrama şu şekilde yer verilmiştir:

---

[36] **Kender** (2017), s. 237-238.

[37] 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 1401 maddesinin birinci fıkrası: ***"****Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan* ***tehlikenin****,* ***rizikonun****, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir."*

[38] **Kaner**, s. 305.

[39] **Omağ** (1985), s. 15-16.

[40] **Kender** (2017), s. 14 vd.; **Bozer** (1965), s. 11.

[41] **Omağ** (1985), s. 9.

"Sigorta ettiren kimse, sigortacının muvafakati olmaksızın tehlikelerin mahallini veya sigortalı malın zamanı mukaveledeki halini tebdil edip de tebeddülü vaki hini mukavelede mevcut olduğu halde sigortacının sigorta mukavelesini yapmamasına veya daha ağır şerati ile yapmasını mucip bir mahiyette ise sigortacı mukaveleyi feshedebilir.

Fıkrai sabıkada muharrer tebeddülü ika eden kimse keyfiyeti sekiz gün zarfında sigortacıya tebliğ etmiş ise sigortacı tebliğ tarihinden itibaren sekiz gün zarfında fesih hakkını istimal etmediği surette sigortanın hükmü devam eder.

Sigorta ettiren kimse keyfiyeti tebeddülü sigortacıya ihbar etmediği halde dahi sigortacı tebeddülü vakia muttali olduktan sonra sekiz gün zarfında feshetmez veya sigorta ücretini istifa etmek gibi sigorta hükmünün devamına razı olduğuna delâlet eden bir hal mevcut ise hakkı feshi kalmaz."

Riziko ağırlaşması 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe giren 865 sayılı Ticaret Kanunu'ndan sonra 1 Ocak 1957 tarihinde yürürlüğe giren[42] 6762 sayılı Kanun'da da yerini almıştır. Söz konusu kanunun 1291. maddesinde "Sigorta müddeti içindeki ihbar mükellefiyetinin konusu" kapsamında riziko ağırlaşması da düzenlenmiş bulunmaktadır. *"Sigorta müddeti içinde"* başlıklı düzenleme şu şekildedir:

"Sigorta ettiren kimse sigortacının muvafakati olmaksızın sigortalı, malın yerini veya mukavele zamanındaki halini değiştirdiği takdirde bu değişiklik mukavelenin yapıldığı anda mevcut olduğu halde sigortacının sigorta mukavelesini yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını mucip bir mahiyette ise, sigortacı mukaveleyi feshedebilir.

Birinci fıkrada yazılı değişikliği yapan kimse keyfiyeti sekiz gün zarfında sigortacıya bildirmişse sigortacı ihbar tarihinden itibaren sekiz gün içinde fesih hakkını kullanmadığı takdirde sigortanın hükmü devam eder.

Sigorta ettiren kimse değişiklik keyfiyetini sigortacıya ihbar etmediği halde dahi sigortacı vakı değişikliği öğrendikten sonra sekiz gün içinde feshetmez veya sigorta primini tahsil etmek gibi sigorta hükmünün devamına razı olduğunu gösteren bir harekette bulunursa fesih hakkı düşer."

[42] 29.06.1956 tarihinde kabul edilip 9/7/1956 tarihli ve 9353 sayılı RG'de yayımlanan Kanun'un yürürlük tarihi01.01.1957 olarak belirlenmiştir. Bkz. 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunun "Kanunun mer'iyete girmesi" başlıklı 1474 maddesi: *"Kenar başlıkları da metne dahil olan işbu kanun 1/1/1957 tarihinde mer'iyete girer; şu kadar ki, bu kanunun mer'iyet ve tatbik şekli hakkındaki kanun hükümleri mahfuzdur."*

Konu yürürlükte bulunan 6102 sayılı TTK'nın 1444. maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir: *"Sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasından sonra, sigortacının izni olmadan rizikoyu veya mevcut durumu ağırlaştırarak tazminat tutarının artmasını etkileyici davranış ve işlemlerde bulunamaz.*

Sigorta ettiren veya onun izniyle başkası, rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı işlemlerde bulunursa yahut sözleşme yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş bulunan hususlardan biri gerçekleşirse derhâl; bu işlemler bilgisi dışında yapılmışsa, bu hususu öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde durumu sigortacıya bildirir."

1.3. Riziko Prim Dengesi

Sigorta sözleşmesi mahiyeti gereği, taraflar arasında karşılıklı ve sürekli edimler meydana getirmektedir[43]. Sağlıklı bir hukuki ilişkinin kurulabilmesi ve devamı açısından tarafların asli yükümlülükleri olan prim ile riziko arasında bir dengenin bulunması gerekir. Sigorta sözleşmesinde prim-riziko dengesinin sigorta ettiren aleyhine bozularak primlerin gereğinden yüksek belirlenmesi, sigortayı ağır bir yük haline getirecek, bireylerin sigorta yaptırmaktan vazgeçmelerine neden olabilecektir. Prim-riziko dengesinin sigortacı aleyhine bozularak primin rizikoya nispeten düşük belirlenmesi sigortalılar açısından cazip görülse de, sigortacının tazminat borçlarını ödeyememesine neden olabilecektir[44]. Bu nedenle, prim ve riziko arasında dengenin sağlanması hem sigortacı açısından hem de sigorta ettiren açısından büyük bir önem arz etmektedir.

Riziko ağırlaşmasının söz konusu olması durumunda, sigorta sözleşmesinin başında kurulan prim ile riziko arasındaki denge, sözleşmenin icrası aşamasında sigortacı aleyhine bozulacaktır[45]. Bozulan bu dengenin yeniden tesisi için, riziko ağırlaşmasına paralel şekilde primin de yükseltilmesi gerekecektir[46]. Zira rizikonun gerçekleşme ihtimali ile ödenecek prim arasındaki

[43] **Bozer** (1965), s. 22; **Franko, Nisim** (1992) 'Sigorta Akdinde Rizikonun Ağırlaşması', IX. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, 8-9 Mayıs 1992, Ankara, BATİDER, s. 99-127.

[44] **Kender** (2017), s. 153.

[45] **Atabek**, s. 236.

[46] **Pekiner, Kamuran** (1981) Sigorta İşletmeciliği, 1. Baskı, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, s. 143.

sıkı ilişki gereğince gerçekleşme ihtimali daha yüksek olan rizikolar için prim miktarının da daha yüksek tutulması gerekir[47].

Sigorta sözleşmesinde sigorta ettirenin tek mükellefiyeti prim ödemek değildir. Sigorta sözleşmesinde prim ile himaye altına alınan riziko arasında dengenin sağlanabilmesi açısından, sigortacının tehlikenin doğru olarak tayin edilmesini mümkün kılacak bilgilere sahip olması gerekir[48]. Sigortacı, sigorta ettirilen hakkındaki rizikoları, sigorta ettirenin rizikoya dair bildirimlerini esas alarak üstlenmektedir. Rizikoyu kıymetlendirebilecek değişken nitelikteki faktörlerin sigorta süresi içinde rizikonun gerçekleşme ihtimalini veya rizikonun gerçekleşmesinden sonra meydana gelecek zarar miktarını etkileyecek bir farklılaşmaya rizikonun değişmesi denmektedir[49]. Sigortacı, sigorta sözleşmesiyle himaye borcu altına gireceği menfaatin hangi rizikoları barındırdığını sigortacının gerçekleştireceği beyan doğrultusunda tayin edecektir[50]. Sigortacı, sigorta ettirenin beyanı doğrultusunda himaye altına alınacak rizikonun kıymetini, sağlanacak himayenin kapsam ve koşullarını belirleyecek ve ödenecek primi buna göre belirleyecektir[51]. Bu değişiklik rizikonun ağırlaşması şeklinde olabileceği gibi riziko hafiflemesi şeklinde de olabilecektir. Bunun yanında rizikonun hafiflemesi ve ağırlaşmasının bir arada bulunması da mümkündür[52].

Bundan dolayı, gerek sigorta sözleşmesinin kuruluşunda gerek icrası safhalarında prim ile riziko arasındaki dengenin kurulmasını ve devam ettirilmesini sağlayacak kanuni düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Sigorta sözleşmesi bakımından son derece büyük öneme sahip olması nedeniyle birçok ülkede olduğu gibi Türk hukuk siteminde de sigorta sözleşmelerinde prim-riziko dengesinin korunmasına dair özel düzenlemeler

---

[47] **Omağ** (1985), s. 15; **Kender** (2017), s. 151.

[48] **Kender** (2017), s. 153; Prim-riziko dengesi hususunda ayrıntılı bilgi için bkz.: **Ayli, Ali** (2003) Zarar Sigortalarında Prim Ödeme Borcu, 1. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 18-19.

[49] **Omağ** (1985), s. 12.

[50] **Arseven** (1991), s. 127; **Omağ** (1985), s. 4.

[51] **Ayli, Ali** 'Sigorta Ettirenin Sözleşmenin Kuruluşundaki İhbar Yükümlülüğüne İlişkin Hükümlerin Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Çerçevesinde Yeniden Değerlendirilmesi': Teoman, Ömer (Editör) (2006) Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan Cilt 2, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 204-231; **Somer, Mehmet** 'TTK'nun Düzenlemesi Karşısında Sigorta Sözleşmesinin Kuruluşunda Hile Hükümlerinin Uygulanabilirliği' (2001) Prof. Dr. Nuri Çelik'e Armağan Cilt I, İstanbul, Beta Yayınları, s.746 vd.; **Ünan, Samim** (1998) 'Kara Sigortalarında Sigorta Ettirenin Görevleriyle İlgili Bazı Sorunlar', Üçüncü Sigorta Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, 1998, S. 1, Ankara, Sigorta Hukuku Dergisi, s. 98.

[52] Bu konuda geniş açıklamalar için bkz., **Memiş**, s. 138-141.

yapılmıştır. 6762 sayılı TTK'nın 1290 vd. maddelerinde sigorta ettirene, sigortacının akdi yapıp yapmayacağı veya yapacaksa hangi şartlar altında yapacağını tayin edebilmesi için, himaye edilecek menfaate dair bütün bilgileri sigortacıya beyan etme yükümlülüğü getirilmişti[53]. Benzer düzenleme 6102 sayılı TTK'nın 1435 vd. maddelerinde de getirilmiş bulunmaktadır.

1.4. Riziko Ağırlaşması Kavramı

1.4.1. Genel Olarak

Riziko ağırlaşması kavramı konusunda doktrinde ve mevzuatta farklı farklı terimler kullanılmakta, üzerinde görüş birliğine varılmış herhangi bir terim birliği bulunmamaktadır. 6762 sayılı TTK'da olduğu gibi 6102 sayılı TTK'da da ilgili maddelerde, "Rizikonun Ağırlaşması" (6762 sayılı TTK m. 1298/1; 6102 sayılı TTK m. 1433/2, 1444/2, 1445/1), "Rizikonun Artması" (6762 sayılı TTK m. 1373; 6102 sayılı TTK m. 1499/1) şeklinde farklı kavramların kullanıldığı görülmektedir.

Doktrinde de aynı kavramı ifade etmek üzere farklı terimlerin tercih edildiği görülmektedir. Bu noktada kavram için "Riziko(nun) Ağırlaşması" terimleri kullanıldığı gibi "Tehlike veya Rizikonun Artması" terimleri de kullanılmaktadır[54]. Ancak ağırlıkta olan kullanım şekli "Riziko(nun) Ağırlaşması"dır. Zira bu kavramı kullanmayı tercih eden yazarlar "tehlikenin veya rizikonun Artması" teriminin kavramı tam ve doğru şekilde karşılamadığını ileri sürmektedirler. Türkçe bir kelime olan "tehlike" teriminin çok genel bir anlama sahip olduğundan "riziko" gibi teknik ve hukukî bir kavramı karşılamakta ve sınırlamakta yetersiz kalmaktadır. Ayrıca "tehlikenin veya Rizikonun Artması" teriminin kullanılması "sigorta menfaat değerinin artması" gibi farklı bir kavramla karışıklığa neden olabilecektir[55].

Biz de doktrinde genel kabul gören görüşe katılmakta ve hem kavramı daha iyi ifade etmesi hem de kavram kargaşasına neden olmaması bakımından "Riziko Ağırlaşması" terimini kullanmayı tercih etmekteyiz.

---

[53] **Doğanay, İsmail** (2004) Türk Ticaret Kanunu Şerhi Cilt- 3, 1. Baskı, Beta Yayınevi, s.3305; **Arseven** (1991), s. 129; Franko, s. 103; **Ünan** (1998) İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s. 176.

[54] **Arseven** (1991), s.10; **Atabek**, s. 236.

[55] **Omağ** (1985), s. 8.

1.4.2. Riziko Ağırlaşmasının Tanımı ve Unsurları

1.4.2.1. Rizikonun Ağırlaşmasının Tanımı

Riziko ağırlaşması kavramının kurucu unsurları her somut olaya göre değişkenlik gösterdiğinden tüm sigorta türlerini kapsayacak şekilde genel bir tanımlama da bulunmak oldukça güçtür. Bu nedenledir ki kanunlarda riziko ağırlaşması kavramının tanımına pek yer verilmeyip, bu iş doktrin ve uygulamaya bırakılmaktadır. Bununla birlikte mevzuatlarda genellikle, rizikonun ağırlaşması halinde tarafların mükellefiyetleri ve riziko ağırlaşmasının hukukî sonuçları düzenlenmektedir[56]. Nitekim Türk hukuk sisteminde de gerek 6762 sayılı mülga TTK'nın 1291. maddesinde gerekse yürürlükte bulunan 6102 sayılı TTK'nın 1235 vd. maddelerinde bu konuda açık bir tanımlama yer almamaktadır.

Doktrinde riziko ağırlaşması; *"Riziko ağırlaşması, sigorta akdi kurulurken beyan edilen rizikoyu kıymetlendirmeye yarayan faktörlerin, sigorta süresi içinde, rizikonun gerçekleşme ihtimalini veya muhtemel zarar miktarını arttıracak dolayısıyla akdin feshini veya tadilini gerektirecek bir şekilde değişmesidir."* şeklinde tanımlanmaktadır[57].

Rizikonun belirlenmesinde ölçü olan değişkenlerin sigorta sözleşmesi süresi içerisinde rizikonun gerçekleşme ihtimalini veya potansiyel zarar miktarının artmasına neden olacak şekilde farklılaşması durumunda rizikonun ağırlaşması gerçekleşmiş olur[58]. Riziko ağırlaşmasının söz konusu olması durumunda, sigorta sözleşmesinin başında sağlanmış bulunan prim ve risk dengesi primin aleyhine değişir[59]. Dolayısıyla da bu durum menfaat dengesinin sigortacı aleyhine bozulmasına neden olur.

Rizikonun ağırlaşmasının sigorta hukuku anlamında oluştuğunun kabul edilebilmesi için sigorta ettiren tarafından gerçekleştirilen değişikliklerin sigortacının bilgi ve izni dahilinde

---

[56] **Omağ** (1985), s. 41.

[57] **Akgün, Evrim** (2010) 'Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirme Yükümlülüğü' (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 4; **Kender** (2017), s. 209; **Kaner**, s. 316; **Omağ** (1985), s. 41-42; **Arseven** (1991), s. 11; **Bozer** (1965), s. 232; **Atabek**, s. 237; **İmre, Zahit** (1946) 'Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması' İÜHFM, C: 12, S: 1, s. 280-231.

[58] **Omağ** (1985), s. 13; **Akgün** (2010), s.4; **Kender** (2017), s. 209; **Kaner**, s. 316.

[59] **Akgün, Evrim** (2012) 'Türk Hukuku ve Avrupa Sigorta Sözleşmesi Hukuku İlkeleri (PEICL) Çerçevesinde Rizikonun Ağırlaşması Ve Hafiflemesi' Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S: 91-92, Mart- Nisan 2012, s. 170-197.

gerçekleştirilmemiş olması gerekir. Sözleşme yapılırken veya sonradan sigortacının rızasını taşıyan değişiklikler sigorta sözleşmesini etkileyecek riziko ağırlaşması olarak değerlendirilmez[60]. Dolayısıyla da sigortacı bu durumlar için kanunda tanınan fesih ve diğer haklarını kullanamayacaktır. Bunun yanında rizikonun esaslı bir değişikliğe neden olması gerekir. Esaslı değişikten anlaşılması gereken sigortacının bu değişikliği bilmesi durumunda sigorta sözleşmesi hiç yapamayacak veya mevcut şartlarda yapmayacak olmasıdır[61]. Bu şartların yanında riziko ağırlaşması için değişikliğin arızi yani geçici bir değişiklik değil sürekli kalıcı bir değişiklik olması gerekir[62]. Bir diğer şart ise, riziko ağırlaşmasının sigorta sözleşmesi kapsamındaki bir hususa ilişkin olması gerektiğidir. Örneğin, hırsızlık olayının bir ev için yapılan sigorta sözleşmesine konu edilmemesi hâlinde, evin camlarında bulunan demir korumalarının sökülmesi veya güvenlik kameralarının sökülmesi riziko ağırlaşması olarak değerlendirilemeyecektir. Riziko ağırlaşması, sadece sigorta sözleşmesi kapsamında belirlenen hususlara ilişkin olmalıdır[63].

6762 sayılı mülga TTK'da sadece iki riziko ağırlaşması durumuna hukuki sonuç bağlamış bulunmaktaydı. Bunlar: sigorta ettiren tarafından sigortalı malın yerinin değiştirilmesi ve sigortalı malın hâlinin (durumunun) değiştirilmesiydi[64]. Her iki durumda da riziko ağırlaşmasının tespiti bakımından sigorta sözleşmesinin gerçekleştirildiği an esas alınmaktaydı (6762 sayılı TTK m. 1291). Ayrıca riziko ağırlaşmasının sigortacının muvafakatine dayanmaması gerekmektedir[65].

Kanun koyucu, sigorta sözleşmesinde taraflar arasındaki dengenin sözleşme süresince korunması düşüncesiyle 6102 sayılı TTK'da, rizikonun ağırlaşması hâlinde sigortacıya fesih veya prim farkını isteme hakkı tanımakta, rizikonun hafiflemesi hâlinde ise sigorta ettiren lehine primin indirilmesi imkânı getirmektedir[66].

TTK'nın 1444. maddesinin ikinci fıkrası gereğince sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi sırasında beyanda bulunması gereken hususlardan ilki rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı bir

---

[60] **Omağ** (1985), s. 148.

[61] **Akgün** (2010), s.5; **Omağ** (1985), s. 57.

[62] **Omağ** (1985), s. 51; **Kaner**, s. 306.

[63] **Omağ** (1985), s. 53.

[64] **Kender** (2017), s. 209.

[65] **Kaner**, s. 317.

[66] **Kubilay, Huriye** (2003) Uygulamadan Örneklerle Özel Sigorta Hukuku, 2. Baskı, İzmir, Barış Yayınları, s. 46-47; **Kender** (2017), s.266 vd.; **Omağ** (1985), s. 14; **Ayli** (2006), s. 18-19.

hususun gerçekleşmesidir. Rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı bir durumun gerçekleşmesi hâlinde, sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü de doğmuş olacaktır. Rizikoyu ağırlaştıran durumların sigorta ettiren veya onun izniyle başkası tarafından gerçekleşmesi ile bilgisi dışında yapılmasına göre bildirimin hangi süre zarfında gerçekleştirilmesi gerektiği belirlenecektir.

1.4.2.1.1. Sübjektif Riziko Ağırlaşması

Sigorta sözleşmesinin devamı sırasında sigorta ettirenin beyan da bulunma yükümlülüğünün kapsamı içerisinde ilk olarak sübjektif riziko ağırlaşması söz konusu olacaktır. Sübjektif riziko ağırlaşmasını; sigorta ettirenin sigortacının rızası hilafına sigorta konusu menfaatin uğrayabileceği tehlikeyi bizzat kendi fiili veya davranışıyla ya da yerine geçirdiği bir kimsenin fiil veya davranışı ile ağırlaştırılması şeklinde tarif etmek mümkündür[67]. Örneğin, evini yangına karşı sigortalatan bir sigorta ettirenin sözleşme süresi içerisinde evinin bahçesine bir havai fişek üretim atölyesi kurması durumunda ortada sübjektif riziko ağırlaşması söz konusu olacaktır[68].

Sübjektif riziko ağırlaşması, sigorta ettirenin veya sigorta ettirenin açık veya zımni rızası ile bir başkası tarafından gerçekleştirilen icrai mahiyetteki veya ihmali mahiyetteki bir fiil ile söz konusu olabilecektir[69]. Örneğin, yangına karşı sigortalı bir eve benzin depo edilmesi gibi icrai mahiyetteki bir fiil ile riziko ağırlaşması söz konusu olabileceği gibi, bozulmuş bir paratonerin tamir edilmemesi gibi ihmali bir davranış ile de riziko ağırlaşması söz konusu olabilecektir[70].

Sübjektif riziko ağırlaşmasının söz konusu olması durumunda, sigorta ettiren, mevcut durumu muhafaza edecek ve gerçekleşen risk ağırlaşmasını derhâl sigortacıya bildirecektir. Bu durum TTK'nın 1444. maddesinin ikinci fıkrasında da; *"Sigorta ettiren veya onun izniyle başkası, rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı işlemlerde bulunursa yahut sözleşme yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş bulunan hususlardan biri*

---

[67] **Algantürk Light, Didem** (2012) 'Sigorta Sözleşmesi Süresi İçinde Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri' İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (10. Yıl'a Armağan), C: 11, S: 1, s. 4; **Franko**, s. 105-107; **Kaner**, s. 317; **Akgün** (2010), s. 4; **Omağ** (1985), s. 61; **Kender** (2017), s. 272; **İmre**, s. 288; **Kendigelen, Abuzer** (1989) 'Karayolları Trafik Kanunu Mecburi ve İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortalarında Sigorta Süresi İçinde Sigorta Ettirenin İhbar Mükellefiyeti ve İşletenin Değişmesi' BATİDER, C: XV, S: 1, s. 140-159.

[68] **Köroğlu Ölmez, Belin** (2016) 'Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğü' Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 1, S: 2, s.271.

[69] **Omağ** (1985), s. 65.

[70] **Omağ** (1985), s. 65.

gerçekleşirse derhâl; bu işlemler bilgisi dışında yapılmışsa, bu hususu öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde durumu sigortacıya bildirir." şeklindeki düzenlemeyle hükme bağlanmıştır. Düzenlemeden de anlaşılacağı üzere sübjektif riziko ağırlaşmasının söz konusu olması durumunda sigorta ettirenin sigortacıya karşı derhâl beyanda bulunması gerekir.

Sigorta ettirenin sübjektif riziko ağırlaşması durumunda beyanda bulunma yükümlülüğü 6762 sayılı mülga TTK'da da yer almakta idi. 6762 sayılı TTK'nın "*Sigorta müddeti içinde"* başlıklı 1291. maddesinde; *"Sigorta ettiren kimse sigortacının muvafakati olmaksızın sigortalı, malın yerini veya mukavele zamanındaki halini değiştirdiği takdirde bu değişiklik mukavelenin yapıldığı anda mevcut olduğu halde sigortacının sigorta mukavelesini yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını mucip bir mahiyette ise, sigortacı mukaveleyi feshedebilir.*

Birinci fıkrada yazılı değişikliği yapan kimse keyfiyeti sekiz gün zarfında sigortacıya bildirmişse sigortacı ihbar tarihinden itibaren sekiz gün içinde fesih hakkını kullanmadığı takdirde sigortanın hükmü devam eder.

Sigorta ettiren kimse değişiklik keyfiyetini sigortacıya ihbar etmediği halde dahi sigortacı vakı değişikliği öğrendikten sonra sekiz gün içinde feshetmez veya sigorta primini tahsil etmek gibi sigorta hükmünün devamına razı olduğunu gösteren bir harekette bulunursa fesih hakkı düşer." şeklindeki düzenlemeden de anlaşılacağı üzere sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğüne dair düzenleme sübjektif riziko ağırlaşması üzerinden değerlendirilmekteydi. Düzenlemede yer olan "sigortalı mal" kavramı nedeniyle hükmün yalnızca mal sigortalarında geçerli olabileceği savunulmuş ise de; ağırlıklı görüş düzenlemenin hayat sigortalarından da uygulanabileceği yönündeydi[71].

6102 sayılı TTK'nın sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi içerisindeki beyan yükümlülüğünü düzenleyen 1444. maddesinde 6762 sayılı Kanun'un 1291. maddesinde yer alan ve tartışmalara neden olan "sigortalı mal" kavramına yer verilmemiş ve sigorta sözleşmesinin devamı sırasındaki beyan yükümlülüğünün tüm sigorta türleri bakımından uygulanabilmesine tartışmasız imkân tanınmıştır.

---

[71] **Kender** (2017), s. 273; **Omağ** (1985), s. 22; Nitekim Yargıtay da 6762 sayılı TTK zamanında vermiş olduğu kararlarında, hayat sigortalarında sigorta sözleşmesinin kurulmasından sonra ortaya çıkan hastalıkların sübjektif riziko ağırlaşması olduğunu kabul etmekte idi. Bkz. **Çeker** (2011), s. 336.

1.4.2.1.2. Objektif Riziko Ağırlaşması

Sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi sırasında beyanda bulunma yükümlülüğünün bir görünümü de objektif riziko ağırlaşmasıdır. Objektif riziko ağırlaşmasını, sigorta ettirenin herhangi bir davranışı olmaksızın, üçüncü bir şahsın davranışıyla veya herhangi bir kimsenin davranışı olmaksızın rizikonun ağırlaşması şeklinde tarif edebiliriz[72]. Objektif riziko ağırlaşmasına örnek olarak evini yangına karşı sigorta ettiren bir kimsenin evinin yakınına başka birisi tarafından benzin istasyonu kurulması olayını örnek vermek mümkündür[73].

6762 sayılı mülga TTK, sadece sübjektif riziko ağırlaşması düzenlenmiş, sigorta ettirenin herhangi bir fiiline bağlı olmadan meydana gelen riziko ağırlaşması durumuna dair sigorta ettirene bir yükümlülük getirmemişti. Bu durum sigorta sözleşmesinin değişen şartlara uydurulmasında makul bir dengenin kurulmasına mâni olabileceğinden eleştirilmekteydi[74]. Eleştiriler, 6102 sayılı TTK ile dikkate alınmış ve objektif riziko ağırlaşmasının söz konusu olması durumunda da sigorta ettirene beyanda bulunma yükümlülüğü getirilmiştir. TTK'nın 1444. maddesinin ikinci fıkrasında; *"Sigorta ettiren veya onun izniyle başkası, rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı işlemlerde bulunursa yahut sözleşme yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş bulunan hususlardan biri gerçekleşirse derhâl; bu işlemler bilgisi dışında yapılmışsa, bu hususu öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde durumu sigortacıya bildirir."* denilmek suretiyle sübjektif riziko ağırlaşması yanında objektif riziko ağırlaşmasının söz konusu olması durumunda da sigorta ettirene beyanda bulunma yükümlülüğü getirilmiştir. Buna göre; sigorta sözleşmesinin şartlarını ağırlaştıran bir olayın sigorta ettirenin bilgisi dışında gerçekleştirilmiş olması yani objektif riziko ağırlaşmasının söz konusu olması durumunda, sigorta ettirenin bu durumu öğrenmesinden itibaren on gün içinde sigortacıya bildirme yükümlülüğü bulunmaktadır[75].

Burada hayat sigortalarında gündeme gelebilecek bir konuya daha değinmek gerekmektedir. Hayat sigortası yaptırmış bir kimsenin sigorta sözleşmesinin devamı sırasında

---

[72] **Algantürk Light**, s. 4; **Kaner**, s. 317; **Kender** (2017), s. 272; **Omağ** (1985), s.66; **Kendigelen**, s. 147; **İmre**, s. 288.

[73] **Köroğlu Ölmez**, s. 271.

[74] **Bozer** (1965), s. 90; **Can** (2018), s. 298.

[75] **Sopacı Öztuna, Birgül** (2015) Yönetici Sorumluluk Sigortası, Gözden Geçirilmiş 2. Tıpkı Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 347; **Kender** (2017), s. 271; **Kubilay** (2003), s. 98.

ölümcül bir hastalığa yalanlaması durumunda bunun bir objektif riziko ağırlaştırması olarak değerlendirilmesi gerekir. Zira sigorta ettiren kendi kontrolü ve dahili olmaksızın ve hatta bunu istememesine karşın böyle bir olumsuz durumla karşılaşacağından bu durum objektif riziko ağırlaşması olarak kabul edilmelidir. Ancak bu durumda diğer sigorta sözleşmelerinden farklı olarak TTK'nın 1445. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan; *"Rizikonun artmasına, sigortacının menfaati ile ilişkili bir husus, sigortacının sorumlu olduğu bir olay veya insanî bir görevin yerine getirilmesi ve hayat sigortalarında da sigortalının sağlık durumunda meydana gelen değişiklikler sebep olmuşsa, birinci ilâ üçüncü fıkra hükümleri uygulanmaz."* hükmü nedeniyle sigortacının prim farkı talep etme veya sigorta sözleşmesini fesih etme hakkı bulunmamaktadır[76]. Dolayısıyla da hayat sigortalarında sigorta sözleşmesi sırasında meydana gelen ölümcül bir hastalığa müptela olunması durumu bir objektif riziko ağırlaşması olarak kabul edilse de sigortacının bu durum nedeniyle bir hak ileri sürmesi söz konusu olamayacağından sigorta ettirenin bu durumu beyan etmesinin de pratik bir faydası olmayacaktır.

1.4.2.1.3. Mevcut Durumun Ağırlaşması

Sigorta ettirenin beyanda bulunması gereken hususlardan birisi de sigorta sözleşmesinin yapıldığı tarihte mevcut olan durumun sözleşmesinin gerçekleşmesinden sonra ağırlaşmasıdır. Sigorta sözleşmesi devam ederken meydana gelen hangi değişikliklerin sigorta ettiren tarafından beyan edilmesi gerektiği belirlenirken sözleşmenin gerçekleştirildiği sıradaki beyan yükümlülüğündeki kriterler dikkate alınacaktır. Bu anlamda sigorta sözleşmesinin gerçekleştirdiği sırada var olmayan ve sonradan gerçekleşen bir durumun sigortacı tarafından bilinmesi hâlinde; sigortacının sözleşmeyi hiç yapmamasını veya değişik şartlarda yapmasını gerektirecek nitelikte ise sigorta ettiren tarafından beyanda bulunulması gereken bir durumun olduğu kabul edilecektir. Diğer bir ifadeyle, sonradan gerçekleşen bir durumun sigorta sözleşmesinin yapılması aşamasında gerçekleşmesi hâlinde sigortacı tarafından belirlenen primin daha yüksek belirlenmesi veya sözleşme şartlarının daha ağırlaştırılmasının söz konusu olması hâlinde bu durumunda sigorta ettiren tarafından sigortacıya beyan edilmesi gerekecektir[77].

[76] **Köroğlu Ölmez**, s. 271.

[77] **Arseven** (1991), s. 113.

1.4.2.1.4. Sigorta Sözleşmesi Yapılırken Açıkça Riziko Ağırlaşması Olarak Kabul Edilmiş Bulunan Hususlardan Birinin Gerçekleşmesi

Sigorta ettirenin beyanda bulunması gereken hususlar yukarıda açıkladığımız üzere *"rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı işlemler"*dir. Nelerin rizikoyu ağırlaştırabileceği veya mevcut durumun ağırlaşması olarak değerlendireceğini genel ilkeler üzerinden yukarıda açıklanmıştır. Bunlar yanında sigortacının bazı hususların rizikoyu ağırlaştıracağını açıkça belirtebilme imkânı da bulunmaktadır. TTK'nın 1444. maddesinin ikinci fıkrasında bu hak sigortacıya tanınmış ve hiçbir yoruma ve değerlendirmeye gerek kalmaksızın riziko ağırlaşması olarak belli durumları öngörmesi mümkün kılınmıştır[78]. Bununla birlikte sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinin kurulması aşamasında sigortacının riziko ağırlaşması olarak belirlediği hususları kabul etmeyerek, sözleşme yapma serbestisi gereğince, bu şekilde bir sözleşmeyi kabul etmeme hakkı da her zaman bulunmaktadır. Böyle bir ihtilafın yaşanmaması ve sigorta sözleşmesinin kurulması aşamasında riziko ağırlaşması olarak bazı hususların kabul edilmiş olması hâlinde artık bu hususların gerçekleşmesi durumunda sigorta ettiren bunları sigortacıya bildirme yükümlülüğü altında olacaktır.

1.4.2.2. Riziko Ağırlaşmasının Unsurları

1.4.2.2.1. Riziko Değişikliği

Riziko ağırlaşmasından söz edilebilmesi için ilk olarak rizikonun durumunda "fiilî" bir değişikliğin gerçekleşmesi gerekir. Diğer bir ifadeyle, rizikonun durumunda bir değişiklik olmadan sözleşme kurulduğu andaki gibi kalması hâlinde yani rizikoyu ağırlaştırıcı özellikler sözleşme kurulduğu anda da mevcutsa veya tarafların zannı aksine hiçbir fiilî değişiklik olmamışsa riziko ağırlaşması da söz konusu olmayacaktır[79].

---

[78] Bkz. 6102 sayılı TTK'nın 1444 maddesinin ikinci fıkrası: *"Sigorta ettiren veya onun izniyle başkası, rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı işlemlerde bulunursa yahut sözleşme yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş bulunan hususlardan biri gerçekleşirse derhâl; bu işlemler bilgisi dışında yapılmışsa, bu hususu öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde durumu sigortacıya bildirir."*

[79] **İmre**, s. 288; Karşı görüş için bkz. **Doğanay** (2004), s. 823.

Riziko ağırlaşmasını etkileyen fiili değişiklikler; riziko konusuna ilişkin değişiklikler, sigorta değerine ilişkin değişiklikler, mevzuata ilişkin değişiklikler, sigortacının kanuni halefiyet hakkına ilişkin değişiklikler olmak üzere farklı şekillerde ortaya çıkabilecektir.

Riziko konusuna ilişkin değişiklikler, sigorta sözleşmesiyle himaye altında bulunan menfaatin, durumuna bağlı olan değişikliklerdir. Örneğin, yangın sigortasında, mesken olarak kullanılan taşınmazın, karpit üretimi gerçekleştiren bir fabrikaya dönüştürülmesi veya ferdi kaza sigortasında kâtip olarak çalışan sigortalının, bir maden ocağında çalışmaya başlaması, kereste depose olarak beyan edilip sigortalatılan meskenin daha sonra sigortacıya bildirilmeden kimya ham madde deposu olarak kullanılması[80] riziko konusuna dair değişiklik olarak değerlendirilecektir[81].

Sigorta değerine ilişkin değişikliklerde ise kural olarak sigorta değerindeki artışlar riziko ağırlaşması olarak değerlendirilemeyecektir. Ancak istisnai olarak bazı sigorta türlerinde sigortaya konu malların değerlerinin artması, rizikonun gerçekleşme ihtimalini arttırabilmektedir. Örneğin, hırsızlık sigortasında 100.000 TL değerindeki sigortalı ziynet eşyasının değerlerinin zamanla 3.000.000 TL'ye yükselmesi, hırsızlık rizikosunun gerçekleşme ihtimalini de artıracaktır. Bu şekilde riziko ağırlaşması söz konusu olabilecektir[82].

Sigortacının kanuni halefiyet hakkına ilişkin değişikliklerde ise, sigortacının, sigortalısının haklarına halef olması durumunda doğal olarak tazminat borçlusuna ödediği sigorta bedelini geri alabilecektir. Bu durumda sigortacı kanuni halefiyet hakkı dolayısıyla sigortayı daha ucuza maletmiş olacaktır. Bu şekilde sigortanın ucuzlaması nedeniyle, sözleşmenin kurulma aşamasında sigorta - prim dengesini hesap edilirken sigortacının kanuni halefiyet hakkı da dikkate alınarak,

---

[80] **Yargıtay** 17. HD. 05.10.2015, E. 2013/12583, K. 2015/10148 '*...Rizikonun meydana geldiği İzmir İli Kemalpaşa ilçesi Akalan Yöresi. Ankara Asfaltı üzeri 32.km No:49 adresinde bulunan depo binasının kereste deposu olarak davacı şirket tarafından, davalı şirkete İşyeri Paket Sigorta Poliçesi ile sigorta ettirilmiştir. Yangının meynada geldiği 16/11/2005 tarihi itibariyle poliçenin yürürlükte ve geçerli olduğu saptanmıştır. Riziko adresinin poliçe düzenlendikten sonra bölünerek bir kısmının 15/08/2005 tarihinde müdahil ATS Kimya San. Ve Tic. Ltd. Şti'ne kayma hammadde deposu olarak kullanılmak üzere 5 yıl süre ile kiralandığı, davacı şirket tarafından kiralamanın davalı sigorta şirketine bildirilmediği, kereste deposu olarak kullanılan riziko adresinde aynı zamanda kimya ham madde deposu bulunmasının yangının rizikosu yönünden ağırlaştırıcı bir etkisi olduğu, yangının ATS Kimya San. Tic. Ltd. Şti 'nin işleticisi olan yerde tiner yapımında kullanılan solventin buharının motordan çıkan kıvılcım sebebiyle parlamasından dolayı meydana geldiği hususunun sabit olduğu...*'.

[81] **Omağ** (1985), s. 43.

[82] **Atabek**, s. 240; **Bozer** (1965), s. 232.

primlerin ona göre daha düşük belirlenecektir[83]. Bu anlamda sigortacının kanuni halefiyetinde rücu hakkını kullanıp kullanamaması durumuna göre prim dengesi de değişecektir. Örneğin, hırsızlık sigortacısında, sigortacının rücu hakkı olsa da rücu edebileceği hırsızın bulunamaması, bulunsa dahi ödemede bulunmasının zayıf bir ihtimal olacağı önceden tahmin edebilecektir. Bu nedenle de sigorta sözleşmesi kurulurken bu rücu hakkı asgarî ve kısıtlı bir ölçüde nazara alarak primler yüksek belirlenecektir. Buna karşın yangın sigortası gibi sigortacı karşısında sorumlu olarak bir kimsenin bulunabileceği ve sigortacının rücu hakkını çok elverişli şekilde kullanabileceği durumlarda primler ona göre düşük belirlenecektir.

Primi etkileyebilecek bir diğer faktör ise mevzuat değişiklikleridir. Bazı kanun değişiklikleri ile sigortacının sorumluluğunun artması söz konusu olabilecektir. Rizikoyu ağırlaştırıcı kanun değişikliklerinin yanında "mahkeme kararlarının"da rizikoyu ağırlaştırma ihtimali bulunaktadır[84].

Bütün bu riziko değişiklikleri TTK. 1445. maddesinin ikinci fıkrası gereğince, değişikliklerin yapılmasından önceki duruma dönmesi hâlinde sigortacı fesih hakkını kullanamayacaktır. Örneğin, kereste deposu olarak beyan edilip sigortalatılan meskenin daha sonra sigortacıya bildirilmeden kimya ham madde deposu olarak kullanılması riziko ağırlaşması olarak değerlendirilecektir. Fakat bu durumdan sigortacının haberi olmadan, kimya ham madde deposu olarak değiştirilen meskenin eski hâline yani sigorta sözleşmesinde beyan edildiği gibi kereste deposu olarak kullanımına dönülmesi takdirde, sigortacının fesih hakkını kullanması söz konusu olmayacaktır.

1.4.2.2.1.1. Sigortacı İçin Uygun Olmayan Bir Değişiklik

Riziko ağırlaşmasının söz konusu olabilmesi için, rizikoyu kıymetlendiren etkenlerin sigortacı açısından "uygun olmayan" bir şekilde değişmesi gerekir. Örneğin, meskene benzin depo edilmeye başlanması, binada mevcut paratonerin sökülmesi veya havalandırma sisteminin kaldırılması gibi sigortacı için uygun olmayan yeni etkenlerin ortaya çıkması ya da bazı olumlu

[83] **Öztan, Fırat** (1966) Sigorta Akdinin İnikadında İhbar Mükellefiyeti, 1. Baskı, Ankara, Banka Ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, s. 41; **Bozer** (1965), s. 213; **Kender** (2017), s. 154; **Atabek**, s. 178.

[84] **Omağ** (1985), s. 45.

etkenlerin ortadan kalkması, sigortacı için uygun olmayan bir değişiklik olarak değerlendirilebilecektir[85].

1.4.2.2.1.2. Önceden Öngörülemeyen Bir Değişiklik

Rizikoyu ağırlaştıracak değişikliklerin "önceden öngörülemeyen" değişiklik niteliğinde olması gerekir. Önceden öngörülemeyen bir riziko değişikliğinin söz konusu olması hâlinde bu riziko ağırlaşması riziko-prim dengesinin kurulmasında nazara alınamayacaktır. Dolayısıyla da bu riziko değişikliğinin gerçekleşmesi durumunda prim-riziko dengesi sigortacı aleyhine bozulmuş olacaktır[86]. Buna karşın rizikonun gerçekleşme ihtimalini arttıracağı herkesçe bilinen ve önceden görülebilen bir hususun, primler belirlenirken sigortacı tarafından da nazara alınması mümkün olduğundan, buna dikkat etmeyen sigortacı sonradan rizikonun ağırlaştığını ileri sürülmesi hakkaniyet ilkesine uygun olamayacağından sigortacı tarafından ileri sürülemeyecektir.

1.4.2.2.1.3. Devamlı Bir Değişiklik

Riziko ağırlaşmasını, süre itibariyle "geçici riziko değişiklikleri" ve "devamlı riziko değişiklikleri" olmak üzere iki kategoriye ayırmak mümkündür. Yangın sigortası yapılmış bir eve geçici olarak parlayıcı veya yanıcı bazı maddelerin konulması geçici riziko değişikliği olarak değerlendirilecekken, söz konusu sigortalı evin hemen yanına bir ahşap bina yapılması devamlı bir riziko değişikliği olarak değerlendirilecektir[87].

Türk Ticaret Kanunu'nda riziko ağırlaşması için devamlılık unsuru konusunda bir düzenleme yer almamakla birlikte, doktrinde riziko ağırlaşmasını oluşturacak değişikliklerin devamlı olması gerektiği veya tekrar etme ihtimalinin bulunması gerektiği dile getirilmektedir[88]. Diğer bir anlatımla, devamlı olmayan veya tekrar etme ihtimali bulunmayan değişiklikler riziko ağırlaşması olarak değerlendirilemeyecektir. Bu anlamda sigortalının çalıştığı işini değiştirerek eskisine göre daha tehlikeli bir mesleğe girmesi devamlılık arzeden bir tehlikeyi barındırdığından riziko ağırlaşması olarak değerlendirilebilecekken, sigortalının bir defaya mahsus olmak üzere

[85] **Kender** (2017), s. 191.

[86] **Omağ** (1985), s. 49; **Kender** (2017), s. 191.

[87] **Omağ** (1985), s. 50.

[88] **Atabek**, s. 238; **Kender** (2017), s. 192; **Bozer** (1965), s. 232.

alkollü araç kullanılması riziko ağırlaşması olarak değerlendirilemeyecektir[89]. Riziko ağırlaşması bakımından aranan devamlılık unsuru "nisbi" bir unsurdur. Dolayısıyla da her somut sigorta için özel şartlarına göre değerlendirilmesi gerekir[90].

1.4.2.2.1.4. Sigorta Himayesi Altında Bulunan Bir Hususa İlişkin Değişiklik

Riziko ağırlaşması ancak sigorta sözleşmesi himayesinde bulunan bir hususa dair olabilecektir. Diğer bir ifadeyle sigorta poliçesi ile sigorta himayesinin dışında bırakılmış bir hususa dair olan değişiklikler riziko ağırlaşması olarak değerlendirilemeyecektir[91]. Bu şekilde sigorta himayesinden muaf tutulan haller, prim-riziko dengesini etkilemeyecektir. Örneğin, hırsızlık olayının bir ev için yapılan sigorta sözleşmesine konu edilmemesi hâlinde, evin camlarında bulunan demir korumalarının sökülmesi veya güvenlik kameralarının sökülmesi riziko ağırlaşması olarak değerlendirilemeyecektir.

1.4.2.2.2. Riziko Değişikliğinin Sigorta Sözleşmesinin Kuruluşundan Sonra Gerçekleşmesi

Riziko ağırlaşmasının söz konusu olabilmesi için rizikoyu ağırlaştıran değişikliklerin sigorta ilişkisinin başlangıcından sonra meydana gelmiş olması gerekir[92]. Sigorta ilişkisi, sigorta sözleşmesinin kurulmasıyla yani sigortacının kabul beyanının öneride bulunan sigorta ettirene ulaşmasıyla şeklî olarak başlamış olacaktır[93]. Sigorta sözleşmesinin yazılı olarak yapılmış olması durumunda sigortacının poliçeyi imzalamış olması kabul beyanında bulunduğunu ve sigorta himayesinin başlangıcının tespiti bakımından büyük kolaylık sağlayacaktır.

Taraflar aralarında yapacakları anlaşmayla sigorta sözleşmesinin yürürlüğünü ileriki bir tarih olarak belirleyebileceklerdir. Örneğin poliçeye "işbu sigorta sözleşmesi primin tediyesini müteakip yürürlüğe girer" veya "sigortacı primin veya ilk taksitinin tediyesini müteakip tahakkuk

---

[89] **Kender** (2017), s. 192.

[90] **Bozer** (1965), s. 232.

[91] **Bozer** (1965), s. 232.

[92] **Öztan**, s. 71; **İmre**, s. 288; **Bozer** (1965), s. 230; **Kender** (2017), s. 191.

[93] **Kender** (2017), s. 108; Ayrıca Bkz. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 1. maddesi: *"Sözleşme, tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklamalarıyla kurulur. İrade açıklaması, açık veya örtülü olabilir."*

eden rizikolardan mesuldür" şeklinde kayıtlar koyabileceklerdir[94]. Bu durumlarda sigorta sözleşmesinin şekli olarak kurulduğu anla sigortacının sorumluluğunun başlayacağı zaman arasındaki riziko değişiklikleri de bir riziko ağırlaşması oluşturacaktır[95].

1.4.2.2.3. Rizikonun Gerçekleşme İhtimalinin Artması

Sigortacının tazminat ödeme ihtimalinin yükselmesi durumunu rizikonun gerçekleşme ihtimalinin artması olarak değerlendirilmektedir[96]. Örneğin, kasko sigortalarında, şahsi kulanım için kullanılan bir aracın ticarî amaçla kullanılması[97], bireysel kaza sigortalarında, sigortalının çalıştığı işi değiştirerek poliçede belirlenenden daha tehlikeli bir işte çalışmaya başlaması, otomobil sorumluluk sigortalarında, tecrübeli şoförün yerine acemi bir sürücünün getirilmesi durumlarında rizikonun gerçekleşme ihtimali artmış olacaktır[98].

Bazı durumlarda ise, rizikonun gerçekleşme ihtimali artmayıp, rizikonun gerçekleşmesinden sonra meydana gelebilecek zarar miktarı artabilmektedir. Bu durumda sigorta bedeli dahilinde sigortacının sorumluluğu artmış olmaktadır. Örneğin, bireysel kaza sigortası yaptıran bir kişinin şeker hastalığına yakalanmasında olduğu gibi[99] sigortacının sorumluluğu artmış olacaktır.

1.4.2.2.4. Esaslı Olması

Her riziko değişikliği hukuk düzeni tarafından riziko ağırlaşması olarak değerlendirilemeyecektir. Yukarıda saydığımız tüm teknik unsurları bünyesinde taşıyan bir riziko ağırlaşmasının "hukuken" nazara alınabilmesi için, "esaslı" olması da gerekir. Esaslı olmaktan anlaşılması gereken; bir riziko ağırlaşmasının, sigorta sözleşmesinin kuruluşu esnasında beyan

---

[94] **Bozer** (1965), s. 231 vd.

[95] **İmre**, s. 288; **Atabek**, s. 238.

[96] **Omağ** (1985), s. 56.

[97] **Yargıtay** 11. HD. 11.05.2007, E. 2006/3771, K. 2007/6988, '*...ayrıca sigorta edilirken özel araç olarak belirtilen aracın kullanım şeklinin müvekkilinin izni alınmadan değiştirildiğini, rent a car olarak kullanılmasının sigorta şirketinin durumunu ağırlaştıracak nitelikte olduğunu, bunun genel şartların C.3 maddesi gereğince sigortacıya fesih hakkı verdiğini... aracın özel oto olarak işletileceği belirtilip buna göre poliçe düzenlenmiş olmasına rağmen gerçekte rent a car (kiralık) olarak işletildiğini ve hasarın da bu sırada oluştuğunu, sigortalının doğru beyanda bulunmadığını, aracın rent a car olarak kullanılmasının sigortacının durumunu ağırlaştıracak nitelikte olduğunu, genel şartların C.3 maddesi gereğince sigortacıya fesih hakkı verdiğini göstermiştir...*'.

[98] **İmre**, s. 289.

[99] **Atabek**, s. 237; **İmre**, s. 289; **Bozer** (1965), s. 231.

edilen, faktörlerin, sözleşmenin feshini veya daha ağır şartlarla yapılmasını gerektirecek şekilde değişmesinin sebep olduğu riziko ağırlaşmasıdır[100].

1.4.2.3. Sigorta Ettirenin Rizikoyu veya Mevcut Durumu Ağırlaştırmama Yükümlülüğü

Sigorta hukukunun temel kavramlarından olan rizikoya, sigorta sözleşmesinin kurulma aşamasından sona erdiği ana kadar önemli sonuçlar bağlanmıştır. Bu sonuçlardan biri de sigorta sözleşmesinin kurulmasından sonra sigorta ettirenin rizikoyu ağırlaştırmama yükümlülüğüdür. Sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi süresince rizikoyu veya mevcut durumu ağırlaştıran davranışlardan kaçınma yükümlülüğü TTK'nın 1444. maddesinin birinci fıkrasında; *"Sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasından sonra, sigortacının izni olmadan rizikoyu veya mevcut durumu ağırlaştırarak tazminat tutarının artmasını etkileyici davranış ve işlemlerde bulunamaz."* şeklinde düzenlenmiştir. Kanun koyucu burada 'prim ve rizikonun birbirine uygun olma ilkesi'ni sözleşme süresince korumayı hedeflemiştir.

Söz konusu düzenlemeden de anlaşılacağı üzere sigorta ettiren, sigortası sözleşmesinin kurulmasından itibaren, sigortacının izni olmadan, rizikoyu veya mevcut durumunu ağırlaştırarak tazminat tutarını arttırıcı davranışlarda bulunamayacaktır. Ancak düzenlemede kanun koyucu rizikonun mevcut durumunu ağırlaştırarak tazminat tutarını artırıcı fiil veya davranışta bulunmayı sigortacıya bildirmek ve ondan izin almak şartıyla mümkün kılmaktadır. Sigorta sözleşmesi içerisinde riziko ağırlaştırılması sigortacı açısından prim ve riziko arasındaki dengenin bozulmasına neden olur. Bu nedenle kanun koyucu sigortacıyı korumak amacıyla bu düzenlemeyi getirmiştir. Dolayısıyla sigortacıya, riziko ağırlaştırılmasının bildirilmesi suretiyle riziko ile prim arasındaki dengeyi değerlendirme ve buna katlanıp katlanmama tercihinde bulunma imkânı verilmiştir[101].

Sigorta ettirenin rizikoyu ağırlaştırmama yükümlülüğü, 6762 sayılı mülga TTK'nın 1291. maddesinde sigorta sözleşmesinin gerçekleşmesinden sonra ve sigorta sözleşmesinin devamı sırasında bir yükümlülük olarak düzenlenmekteydi[102]. Mülga Kanun'da sigorta ettirenin sözleşme

---

[100] **Bozer** (1965), s. 232; **Omağ** (1985), s. 57; **İmre**, s. 290; **Atabek**, s. 242.

[101] Bkz. TTK madde gerekçesi.

[102] 6762 sayılı mülga TTK'nın "Sigorta müddeti içinde" başlıklı 1291. maddesi: *"Sigorta ettiren kimse sigortacının muvafakati olmaksızın sigortalı, malın yerini veya mukavele zamanındaki halini değiştirdigi takdirde bu değişiklik*

süresi içerisinde rizikoyu ağırlaştırmama yükümlülüğü yalnızca mal sigortaları bakımından düzenlenmişti. Sigorta ettirenin bu yükümlülüğünün ihlali için kusur şartı aranmamaktaydı. Bu bağlamda sigorta sözleşmesine konu malın yer ve durumunun değiştirilmesinde sigorta ettirenin kusuru bulunmasa dahi sigorta ettirenin rizikoyu ağırlaştırmama yükümlülüğü ihlal edilmiş olacaktır[103].

1.4.3. Hukuki Niteliği

1.4.3.1. Genel Olarak Sözleşmenin Uyarlanması (Emprevizyon Teorisi)

Sigorta sözleşmeleri, birer özel hukuk sözleşmeleridir. Bu sebeple, TTK m. 1451 gereğince TTK'da özel hüküm bulunmadığı durumlarda 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu hükümlerine tâbi olacaktır. Sigorta sözleşmeleri, sigorta sözleşmesinin taraflarını oluşturan sigortacı ve sigorta ettirenin asli edim yükümlülükleri çerçevesinde oluşmaktadırlar. Bir diğer deyişle, sigorta sözleşmesinin temelini, sigortacının asli edim yükümlülüğü olan sözleşme süresince rizikoyu taşıma ve sigorta ettirenin asli edim yükümlülüğü olan prim borcu arasında oluşacak denge oluşturmaktadır. 'Prim ve rizikonun birbirine uygun olma ilkesi' kapsamında kurulan sigorta sözleşmesinin, sigorta süresince de korunması gerekmektedir.

Sigorta sözleşmesi süresince, her ne kadar sigorta ettirenin rizikoyu ağırlaştırmama yükümlülüğü olmuş olsa da, riziko değişmesi söz konusu olabilmektedir. Riziko ağırlaşması ile birlikte riziko- prim dengesi sigortacı aleyhine bozulmuş olmaktadır. Her ne kadar, sözleşme hukukuna hâkim olan ilkelerden biri olan ahde vefa ilkesi[104] (*pacta sund servenda*) gereğince sözleşme kurulması aşamasındaki koşullar sözleşme süresince değişmiş olsa da taraflar sözleşme yapıldığı andaki koşullara bağlı kalacak olsa da, bu ilkenin her durumda uygulanması hakkaniyet ilkesini aykırı olacaktır. Riziko ağırlaşması sebebiyle, bozulan riziko- prim dengesinin tekrar

---

mukavelenin yapıldığı anda mevcut olduğu halde sigortacının sigorta mukavelesini yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını mucip bir mahiyette ise, sigortacı mukaveleyi feshedebilir.

Birinci fıkrada yazılı değişikliği yapan kimse keyfiyeti sekiz gün zarfında sigortacıya bildirmişse sigortacı ihbar tarihinden itibaren sekiz gün içinde fesih hakkını kullanmadığı takdirde sigortanın hükmü devam eder.

Sigorta ettiren kimse değişiklik keyfiyetini sigortacıya ihbar etmediği halde dahi sigortacı vakı değişikliği öğrendikten sonra sekiz gün içinde feshetmez veya sigorta primini tahsil etmek gibi sigorta hükmünün devamına razı olduğunu gösteren bir harekette bulunursa fesih hakkı düşer."

[103] **Kaner**, s. 118; **Kayıhan** (2004), s. 74.

[104] Ahde vefa ilkesine (*pacta sund servenda*) dair detaylı bilgi için bkz. **Oğuzman, M. Kemal / Öz, Turgut** (2006) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, s. 197.

sağlanması için sözleşmenin uyarlanması ihtiyacı doğmaktadır[105]. TTK'da düzenlenen riziko ağırlaşması, TBK m. 138 hükmünün sigorta hukukuna özgü bir görünümüdür[106].

1.4.3.2. Sözleşmenin Uyarlanmasının Sigorta Hukukuna Özgü Bir Görünümü Olması Niteliği

Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan riziko ağırlaşmasına ilişkin düzenlemeler, sözleşmenin uyarlanmasının sigorta hukundaki özel bir görünümüdür. Doktrindeki bir görüşe göre, TTK'da yer alan riziko ağırlaşmasına dair hükümlere rağmen taraflar genel hüküm olarak görülen TBK'ya göre uyarlama talep edebilecektir[107]. Bizimde katıldığımız bir diğer görüşe göre, TTK'da yer alan riziko ağırlaşmasına dair hükümler, genel hüküm olarak değerlendirilen TBK'nın yanında sigorta hukukuna ait özel hükümler olarak kabul edilmektedir[108]. Bu nedenle, TTK düzenlemeleri özel hüküm olduğundan, genel hüküm olan TBK'dan önce uygulanmalıdır. TTK madde 1451 '*Bu kanunda hüküm bulunmayan hâllerde sigorta sözleşmesi hakkında Türk Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır*.' hükmü gereğince de, sözleşmenin taraflarının TTK'da özel hüküm bulunması nedeniyle TBK' ya göre uyarlama talep etmeleri söz konusu olamayacaktır.

Sözleşmenin uyarlanması hakkında TBK ve TTK düzenlemeleri kıyaslandığında birbirinden farklılık arz eden durumları olduğu görülecektir. TBK madde 138. uyarınca, sözleşmenin tarafları, değişen koşullar devam ettikçe sözleşme talep edebilecekken; TTK'da rizikonun ağırlaşması hâlinde sözleşmenin uyarlanması hak düşürücü süreye tâbi tutulmuştur[109]. Bir diğer farklılık ise, TBK kapsamındaki sözleşmenin uyarlanmasında asıl amaç sözleşmenin ayakta tutulması, son çare olarak sözleşmenin sonra erdirilmesi düşüncesine dayanırken; riziko ağırlaşmasında ise, sözleşme kapsamındaki değisen esaslı unsurlara karşı sigortacıya seçimlik haklar sunulmaktadır. Bir başka deyişle, öncelikli olarak sigorta sözleşmesini ayakta tutma gibi

[105] Sözleşmenin uyarlanması, sözleşme içeriğinin sözleşme süresince değişen durumlara göre değiştirilerek, menfaat dengesinin yeniden sağlanarak sözleşmenin ayakta tutulmasıdır. Daha fazla bilgi için bkz. **Arat, Ayşe** (2006) Sözleşmenin Değişen Şartlara Uyarlanması, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, s. 194.

[106] **Şenocak, Kemal** 'Sigorta Ettirenin Rizikoyu Ağırlaştırmama ve Rizikonun Ağırlaşması Halinde Ağırlaşan Rizikoyu İhbar Külfeti', Sigorta Hukuku Sempozyumları, Sigorta Hukukunda Güncel Sorunlar Sempozyumu, 2-3 Şubat 2018, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s. 201.

[107] **Kabukçuoğlu Özer, Dilek** (2014) Mukayeseli Hukukta ve Uygulamada Hayat Sigortası, 2.Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 285.

[108] **Serozan, Rona** (2017) Hukukta Yöntem- Mantık, 2. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 181.

[109] **Kabukçuoğlu Özer** (2014), s. 285.

bir amaç söz konusu olmayıp, sigortacının aleyhine değişen durumlarda sigortacıya, prim farkı isteme veya sözleşmeyi feshetme seçimlerini yapma serbestisi tanınmaktır[110].

1.4.4. İşlevleri

1.4.4.1. Sözleşme Süresince Riziko ve Prim Dengesinin Korunmasının Sağlanması

Sigorta sözleşmesi, tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir. Sigorta sözleşmelerinde, sigorta ettirenin prim ödeme asli edim yükümlülüğünün karşısında, sigortacının rizikoyu taşıma ve riziko gerçekleştiğinde sigorta sözleşmesi kapsamında oluşan zararı karşılama yükümlülüğü bulunmaktadır. Sigortacı, rizikoya göre prim belirlemesi yapmaktadır. Safi prim ve sigorta yükü, sigorta tekniğine göre primi oluşturan iki unsurdur[111]. Sigortacı tarafında yapılan çeşitli masraflar prim yükünü oluştururken; safi prim ise, matematiksel olarak rizikonun esas karşılığını ifade etmektedir[112].

Rizikonun gerçekleşme ihtimali, sigorta sözleşmesinin süresi, sigortacının kanunî halefiyet hakkına sahip olup olmadığı gibi unsurlar sigorta priminin belirlenmesinde önem arz etmektedir[113]. Bütün bu unsurlar, her bir sigorta sözleşmesine göre değişmektedir. Bu sebeple, sözleşme kurulması aşamasında sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü uygun davranması önemli bir rol oynamaktadır. Sigortacı sigorta ettirenin beyan ettiği bilgiler dahilinde sigorta sözleşmesindeki primi belirleyecektir. Primin gerekenden düşük belirlenmesi, sigortacı aleyhine bir durum yaratarak riziko gerçekleştiğinde sigortacının zararı karşılayamama gibi bir duruma neden olabilecekken; primin gereğinden fazla belirlenmesi ise sigorta ettirene gereksiz bir yük yükleyecek olup kişilerin sigorta himayesinden vazgeçmelerine neden olabilecektir[114]. Bir başka deyişle, prim-riziko dengesinin sözleşme süresince sağlanması, sigorta sözleşmesinin her iki tarafı içinde büyük bir önem arz etmektedir.

Sözleşme süresince riziko ve prim dengesinin korunmasının sağlanması, sözleşme kurulurken sağlanan bu dengenin sözleşme süresince de menfaat dengesinin korunmasını sağlamaya yöneliktir. Riziko ağırlaşması ile sigortacı aleyhine bir durum meydana gelecek

[110] **Kabukçuoğlu Özer** (2014), s. 285.
[111] **Kender** (2017), s. 251.
[112] **Bozer** (1965), s. 109.
[113] **Ayli** (2003), s. 13-14; **Bozer** (1965), s. 109; **Kender** (2017), s. 251.
[114] **Kender** (2017), s. 253; **Ayli** (2003), s. 19; **Omağ** (1985), s. 14.

olduğundan, riziko ağırlaşması ile sigortacıya prim arttırma sureti ile bozulan menfaat dengesinin yeniden sağlama imkanı getirilmektedir.

1.4.4.2. Rizikonun Ağırlaşması İle Birlikte Priminin Uyarlanabilirliğinin Sağlanması

Sigortacı, sigorta sözleşmesi kurulurken sigorta ettirenin beyanı ile elde etmiş olduğu bilgiler kapsamında rizikoyu ferdileştirerek sigorta ettirenin asli edim yükümlülüğünü oluşturan prim miktarını belirlemektedir. Riziko ağırlaşması, sigorta sözleşmelerinde sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Bu sebeple, sigortacı sözleşmenin kurulması aşamasında da rizikonun ağırlaşabileceğini göz önünde tutabilecektir. Ancak, riziko ağırlaşmasına neden olabilecek bir çok faktörün sigortacı tarafından tespit edilmesi bütünüyle mümkün değildir[115]. Öte yandan, riziko ağırlaşmasına neden olabilecek faktörlerin hepsinin prim belirlenirken göz önüne alınması prim miktarlarını yükseltecek ve kişilerin sigorta himayesine sahip olmaktan vazgeçmelerine neden olabilecektir[116]. Riziko ağırlaşmadığı takdirde ise, daha az prim ödenerek sağlanılabilecek sigorta himayesi, muhtemel riziko ağırlaşmalarının dikkate alınmasıyla aynı himayeye daha fazla prim ödenerek kavuşulmuş olacaktır[117]. Riziko ağırlaşması ile ilgili düzenlemeler, sigortacı ve sigorta ettirene sözleşme kurulması aşamasında prim- riziko menfaat dengesine uygun bir sözleşme kurulmasını sağlarken, muhtemel riziko ağırlaşması durumunda ise sigortacıya ağırlaşan riziko karşısında primi uyarlayabilme imkanı sağlayarak 'prim ve rizikonun birbirine uygun olma ilkesi' korunmaktadır.

1.4.4.3. Sigorta Ettirenin Özenli Davranmasını Sağlayarak Sigortacının Korunmasının Sağlanması

Sigorta ettirenin, sigortacının izni olmaksızın rizikoyu ağırlaştırmama yükümlülüğü bulunmaktadır. Buna karşın, sigorta sözleşmelerinde riziko ağırlaşması karşılaşılması muhtemel bir durumdur. Riziko ağırlaşması durumunda, sigorta ettirenin sigortacıya beyan yükümlülüğü bulunmaktadır. Böylece, sigortacı riziko ağırlaşması karşısında seçimlik haklarından olan; prim farkı isteme veya sigorta sözleşmesini fesih hakkını kullanabilecektir. Bu nedenle, rizikonun ağırlaşmasının hüküm ve sonuçlarıyla karşı karşıya kalmak istemeyen sigorta ettirenin makul davranış tarzı, rizikoyu ve mevcut durumu ağırlaştırıcı davranış ve işlemlerden kaçınmak olacaktır.

[115] **Doğanay** (2004), s. 3329.
[116] **Omağ** (1985), s. 8.
[117] **Şenocak** (2018), s. 202.

Ayrıca, riziko ağırlaştırıcı muhtemel olaylardan önce bu durumu sigortacıya bildirip izin almak suretiyle, sigorta ettiren kendini riziko ağırlaşmasının kanunda öngörülen sonuçlarına karşı koruma imkânına sahip olacaktır.

1.4.5. Sigorta Türlerine Göre Ağırlaşma Örnekleri

Riziko ağırlaşması her sigorta türü bakımından farklı şekillerde oluşabilmektedir. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi bakımından aşağıda bazı sigorta türleri bakımından riziko ağırlaşması olarak değerlendirilebilecek durumlara örnekler verilecektir.

Yangın sigortalarında; sigortaya konu binanın betonarme iken ahşap bir binaya dönüştürülmesi, binanın dış kaplamasının ahşap malzeme yapılması, çatısı kiremitlerle örtülü iken yanıcı maddeyle kaplanması gibi binanın inşa tarzının değiştirilmesi; yanında petrol istasyonunun kurulması, kaynak yapılan bir atölyenin kurulması gibi binanın civarının değiştirilmesi; ikametgâh olarak kullanılan konutun, ticarethane, fabrika, marangozhane, terzihane veya otel olarak kullanılması gibi binanın kullanılış şeklinin değiştirilmesi; içerisinde demir, kum çakıl gibi maddeler depo edilen bir binanın, yakıt, pamuk, kereste, karpit, havai fişek deposu olarak kullanılmaya başlanması gibi binanın içinde bulunan malların türünün değiştirilmesi riziko ağırlaşmasına örnek gösterilebilir[118].

Hırsızlık sigortalarında; sigortalı eşyanın güvenli olan muhitten bir başka muhite taşınması, çelik kapı, pencere ve kilit sisteminin ahşap veya plastik ürünlerle değiştirilmesi, bina dışında bulunan kepenk ve demir parmaklıkların çıkarılması, güvenlik görevlilerinin işine son verilmesi[119] vb. durumlar hırsızlık sigortaları bakımından riziko ağırlaşması teşkil edebilecektir[120].

Kredi sigortalarında; sigortalının, ticaret unvanının değişmesi, kredili satışlarının bir süreliğine veya devamlı olarak durması, ödeme gücünü kaybetmesi, borçluların ödemelerini yapmamaya başlamaları, poliçelerin ödenmemesi, protestoların orijinallerinin iade edilmemesi,

---

[118] **Arseven** (1991), s. 12; **Omağ** (1985), s. 60.

[119] **Yargıtay** 11. HD. 29.03.1983, E. 983, K. 1547, ilgili kararda; pasajın hırsızlığa karşı sigorta ettirildiğinde bekçi tarafından korunduğunun sigorta ettiren tarafından beyan edilmesi ile prim hesabı yapılmasına karşın, ilerleyen tarihte pasajın bekçi tarafından korunmamaya başlanmasının riziko ağırlaşması olarak değerlendirilmektedir.

[120] **Atabek**, s. 240.

ödenmeyen poliçeler yerine yenilerinin kabul ettirilememesi gibi durumlar rizikoyu ağırlaştırıcı değişiklikler olarak değerlendirilebilecektir[121].

Kasko ve otomobil sorumluluk sigortalarında; otomobilin azami sürat kapasitesini artıracak değişikliklerin yapılması, aracın kullanılacağı şehrin değiştirilerek daha kalabalık ve dar caddeli bir şehirde kullanılmaya başlanması, kullanılan yollar asphalt iken toprak veya stabilize yollarda kullanılmaya başlanması, özel bir otomobilin ticari araç olarak kullanılmaya başlaması[122], özel bir otomobilin farklı kişilere kiralanmaya başlanması, yük taşımakta kullanılması gereken kamyonun insan taşımakta kullanılması, otomobilin siyasî propaganda aracı olarak kullanılması, aracın bakımları yapılmadan veya eski, yıpranmış lastiklerle kullanılması, otomobilin üzeri samanla kaplanmış veya tahtadan yapılmış bir garajda tutulması, bir römork bağlanarak kullanılmaya başlanması, taşıma sınırı üzerinde yük veya kişi taşınması, sigorta ettirildiği esnada araçta sıvılaştırılmış petrol gazı dönüşüm sisteminin bulunmamasına rağmen sonradan araca bu sistemin monte edilmesi gibi durumlar birer riziko ağırlaşması oluşturabilecektir[123].

Kaza sigortalarında; sigortalının meslek değiştirmesi, örneğin bir büroda işçisinin inşaat veya maden alanında çalışmaya başlaması bir riziko ağırlaşması olduğu gibi mesleğin icrası için kullanılması gereken alet ve cihazlardaki değişiklikler veya işyerine ulaşım araçlarındaki değişiklikler de, bir riziko ağırlaşması olabilecektir.

Genel sorumluluk sigortalarında; bir fabrikanın tehlikeli olan yeni bir ürün yapımına başlaması, bir işletmenin çalışanlarını taşımak üzere bir teleferik kurması veya bir doktorun muayene odasına röntgen cihazı konulması gibi durumlarda genel mahiyetteki sorumluluk sigortaları açısından da riziko ağırlaşabilecektir[124].

Hukuki koruma sigortalarında; görülmekte olan davada, sigortalının aleyhinde, beklenmedik yeni delillerin ortaya çıkması ve bu delillerin sigortacıya verilmemesi gibi bir durumda hukuki koruma sigortası bakımından bir riziko ağırlaşması söz konusu olabilecektir[125].

---

[121] **Omağ** (1985), s. 60; **Atabek**, s. 241.

[122] **Yargıtay** 11. HD. 11.05.2007, E. 2006/3771, K. 2007/6988, ilgili kararın detay için bkz. dn. 98.

[123] **Atabek**, s. 240; **Doğanay** (2004), s. 825; **Bozer** (1965), s. 289.

[124] **Omağ** (1985), s. 63.

[125] **Omağ** (1985), s. 63.

Cam kırılmasına karşı sigortalarda; sigorta konusu camları taşıyan pencere çerçevelerinin ebadını büyütülmesi camların korumalarının çıkarılması gibi durumlarda kırılma tehlikesi artacağından riziko ağırlaşması da gündeme gelecektir.

1.4.6. Riziko Ağırlaşmasının Benzer Kavramlardan Farkı

1.4.6.1. Riziko Ağırlaşması ve Rizikonun Kasten Gerçekleşmesi

Riziko ağırlaştırılması ve rizikonun kasten gerçekleştirilmesi durumları sonuçları bakımından kanun koyucu tarafından aynı sonuca bağlanmışlardır. Her iki durumun gerçekleşmesi hâlinde de sigorta ettiren, sigorta sözleşmesini fesih ederek sonlandırabilecektir (6762 sayılı TTK m. 1291/1; 6102 sayılı TTK m. 1444/1). Diğer bir ifadeyle, iki durumda da riziko durumu değişmekte ve sigortacı aleyhine bir durum meydana getirmektedir[126].

Bu benzerliğe karşın, bu iki kavram teknik olarak birbirinden farklıdır. Riziko ağırlaşmasının gerçekleşmesi hâlinde belli bir süre devam edecek yeni bir durum ortaya çıkmış olmaktadır. Rizikonun kasten gerçekleştirilmesi hâlinde ise, ağırlaşan riziko durumu belli bir süre devam etmemekte durağan hâlinden çıkan riziko hızlı bir şekilde gerçekleşme sonucuna ulaşmaktadır[127].

Riziko ağırlaşması, sigorta ettirenin bir fiili olmadan, üçüncü bir şahsın fiili veya doğal olayların etkisiyle gerçekleşebilmektedir. Ayrıca riziko ağırlaşması sonucunun gerçekleşmesinde sigorta ettirenin kusurunun olup olmamasının da bir etkisi bulunmamaktadır. Buna karşın rizikonun kasten gerçekleştirilmesinde, sigorta ettirenin veya sigortadan faydalanan kimsenin kasıtlı bir fiilinin bulunması gerekir (6762 sayılı TTK m. 1278/1; 6102 sayılı TTK m. 1429/1).

Riziko ağırlaşmasında, sigorta ettirenin rizikoyu ağırlaştıran fiili ile rizikonun gerçekleşmesi arasında bir sebep - sonuç ilişkisinin (illiyet bağı) bulunmasına gerek yoktur. Rizikonun kasten gerçekleştirilmesinde ise, sigorta ettirenin kasıtlı fiili ile gerçekleşen riziko arasında sebep-sonuç ilişkinin yani bir illiyet bağının olması gerekir. Riziko ağırlaşması bazen

[126] **Omağ** (1985), s. 31.

[127] **İmre**, s. 31.

hukukî bir sonuç doğurmayıp sigorta sözleşmesinin devamını etkilemeyebilecekken rizikonun kasten gerçekleştirilmesi durumunda sigortacı lehine sonuçlar anında gerçekleşmektedir[128].

1.4.6.2. Riziko Ağırlaşması ve Rizikonun Teminat Dışı Bırakılması

Rizikonun teminat dışı bırakılmasını sigorta akdi kurulurken sözleşmeye konulacak açık ve net klozlarla bazı "olayların" veya "riziko"ların sigorta himayesinin dışında bırakılması şeklinde tanımlamak mümkündür[129]. Örneğin, kaza sigortalarında sigortalının suç unsuru içeren bir fili nedeniyle yaralanması veya hayatını kaybetmesi; yangın sigortasında, kömür madeninde kömürlerinin kendiliğinden yanması gibi olay veya rizikolar teminat dışı bırakılabilecektir.

Riziko ağırlaşması ile rizikonun teminat dışı bırakılması durumlarında riziko konusunda sigorta sözleşmesinde esaslı bir değişiklik gerçekleşmiş olmasına karşın bu iki kavram birbirinden tamamen farklıdır. Riziko ağırlaşmasının söz konusu olabilmesi için gerçekleşen rizikonun sigorta sözleşmesiyle himaye ediliyor olması gerekir. Dolayısıyla da sigorta sözleşmesi kapsamında yer almayan bir rizikonun ağırlaşması da söz konusu olamayacaktır. Rizikonun teminat dışı bırakılması durumunda ise, bazı olaylar veya rizikolar açıkça sigorta sözleşmesinin himayesi dışında bırakıldığından sözleşmenin temelini oluşturan prim-riziko dengesi sigortacı aleyhine bozuluyor olsa da himaye dışı bırakılan hallerin gerçekleşmesi sigorta sözleşmesini etkilemeyecektir[130].

Sigorta sözleşmesinin kurulma aşamasında riziko ağırlaşmasını oluşturacak olayların tek tek belirlenmesi gerekmemektedir. Buna karşın teminat dışı bırakılacak hâllerin poliçede sınırları net olacak şekilde açıkça belirtilmesi gerekir. Riziko ağırlaşmasının sigortacıya ihbarı durumunda prim artırılması veya riziko ağırlaşmasının sigortacı tarafından kabul edilmesi gibi hallerde sigorta sözleşmesi devam edebilecektir. Bir nevi sigortasızlık hâli olan rizikonun teminat dışı bırakılması durumunda ise, teminat dışı bırakılan bir olay veya rizikonun gerçekleştiğinin sigortacıya ihbar

[128] Bkz. 6762 sayılı mülga TTK'nın 1278. maddesinin ikinci cümlesi: *"...Fakat hiçbir halde sigortacı sigorta ettiren veya sigortadan faydalanan kimsenin kasdından veya aksi mukavelede yazılı değilse sigorta edilen malın ayıbından doğan hasarları tazmine mecbur olmaz."*

[129] **İmre**, s. 229.

[130] **Omağ** (1985), s. 33.

edilmesi sigorta himayesi bakımından bir değişikliğe neden olmayacaktır[131]. Riziko ağırlaşması durumu ise, sadece sigorta himayesi altında yer alan bir konuya ilişkin olmalıdır.

1.4.6.3. Riziko Ağırlaşması ve Rizikonun Artması

Rizikonun artması, sigorta menfaat değerinin artması şeklinde ifade edilmektedir[132]. Sigortacının tazminat ödeme borcunu sınırlayan sigorta değeri, sözleşmenin yerine getirilmesi aşamasında azalabileceği gibi artabilecektir de. Örneğin, 200.000 TL sigorta bedeli üzerinden sigortalanan bir taşınmaz, çevresel etkenler ve artan enflasyon nedeniyle 300.000 TL değerine ulaşabilecektir. Yine sigortalandığında 50.000 TL değerinde olan bir eşya topluluğunun yeni eşyalar katılmasıyla toplan değeri 75.000 TL'ye yükselebilecektir. Bu durumda TTK'nın 1462. maddesinde düzenlenmiş bulunan "Eksik sigorta" söz konusu olacaktır[133]. Görüldüğü üzere "eksik sigorta"da riziko ağırlaşmasında görülen rizikonun gerçekleşme ihtimalinin veya zarar miktarının artması durumları söz konusu olmamaktadır. Dolayısıyla hasar meydana geldiğinde, sigortacı sigorta bedelinin sigorta değerine olan oranına göre tazminat ödeyecektir (TTK m. 1462). Sonuç itibariyle riziko artmasının, riziko ağırlaşmasından tamamen farklı bir kavram olduğu söylenebilecektir.

[131] **Omağ** (1985), s. 34.

[132] **İmre**, s. 287.

[133] 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunun "Eksik sigorta" başlıklı 1462 maddesi: *"Sigorta bedeli, sigorta değerinden az olduğu takdirde, sigorta edilmiş menfaatin bir kısmının zarara uğraması hâlinde sigortacı, aksine sözleşme yoksa, sigorta bedelinin sigorta değerine olan oranına göre tazminat öder."*

İKİNCİ BÖLÜM

2. RİZİKONUN AĞIRLAŞMASINDA SİGORTA ETTİRENİN BEYAN YÜKÜMLÜLÜĞÜ

2.1. Sigorta Ettirenin Sigorta Sözleşmesi Süresince Beyan Yükümlülüğü

Sigorta ettirenin riziko ağırlaşmasını beyan yükümlülüğünün amacı sigortacıya davranışlarını ayarlama imkanı vermektir[134]. Doktrinde sigorta ettirenin bir yükümlülüğü olan beyan yükümlülüğü kavramı konusunda "ihbar külfeti" kavramının kullanıldığı da görülse de kurumu düzenleyen 6102 sayılı TTK'nın 1435. maddesinin ana başlığı "Beyan yükümlülüğü" olarak tercih edilmiştir. Mevzuatla uyumlu olması ve anlaşılır olması nedeniyle bu çalışmada da terim bütünlüğünü sağlamak adına, beyan yükümlülüğü kavramının kullanılması tercih edilecektir.

Sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğü sigorta sözleşmesinin kurulması aşamasından başlar ve bu aşamada rizikoyu etkileyebilecek önemli hususların bildirilmesini gerektirir. Sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğü sigorta sözleşmesi kurulduktan sonra da devam eder. Bu aşamada rizikoyu ağırlaştırıcı bir durumun ortaya çıkması hâlinde bunun sigortacıya bildirilmesi şeklinde gerçekleşir. Son olarak da rizikonun gerçekleşmesi durumunda bunun sigortacıya bildirilmesi şeklinde yerine getirilir. Görüldüğü üzere sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğü, sigorta sözleşmesinin kurulması aşamasında başlamakta ve sözleşme sona erene kadar devam etmektedir. Taraflar arasında sürekli bir ilişki kuran sigorta sözleşmesi bu süreklilik içerisinde beyan yükümlülüğünün de sürekli devam etmesini gerektirmektedir[135].

Sigorta sözleşmesinin kurulması sırasında sigorta şirketi, sigorta edilecek mal, can veya sorumluluk konusu olan şey ile ilgili yeteri kadar bilgi sahibi olamamakta ve sigorta ettirenin bilgilendirmesine ihtiyaç duymaktadır. Bununla birlikte menfaatini sigorta ettirmek isteyen kişi de beklentilerini karşılayacak ve ihtiyaçlarına uygun olan sigorta şartlarını ve şirketini belirleme konusunda sigortacının vereceği teknik bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Hakkaniyete uygun, sağlıklı bir sigorta sözleşmesinin kurulabilmesi için sigortacının ve sigorta ettirenin karşılıklı olarak

---

[134] **Omağ** (1985), s. 88.

[135] **Kender** (2017), s. 202; **Çeker** (2011), s. 80; **Kabukçuoğlu Özer** (2010), s. 280; **Aydın**, s. 135; **Bozer** (2009), s. 80; **Özkan, Aktan** (2018) 'Kasko Sigortası Sözleşmesi' (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 253.

birbirlerini gerekli olan konularda bilgilendirmeleri son derece önemlidir[136]. Çalışma konusunun kapsamı gereği, bu çalışmada bilgilendirme konusunu özellikle sigorta ettiren taraf açısından sigorta sözleşmesi süresince özelinde incelenecektir.

Sigorta sözleşmesinin kurulma aşamasında sigorta ettirene yüklenmiş olan beyan yükümlülüğü, tüm sigorta türlerini kapsayacak şekilde TTK'nın1435 ilâ 1443. maddelerinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Ayrıca can sigortalarında sigorta ettirenin beyan yükümlülüğüne dair 1497 ve 1498 maddelerinde de düzenlemelere yer verilmiştir.

Sigorta sözleşmesinin kurulması aşamasında sigortacının talep edeceği prim miktarını gerektiği gibi tespit edebilmesi risklerin gerçek durumunu tam olarak bilmesiyle mümkün olacaktır[137]. Zira sigortacı her durumu farklı değerlendirip rizikonun cinsine ve gerçekleşme olasılığına göre talep edeceği prim miktarını belirlemektedir. Bu anlam da sigortacı gerçekleşme ihtimali çok yüksek olan riskler için sigorta bedellerini de yüksek belirleyecek, gerçekleşme riski düşük olan risklerin söz konusu olması durumunda ise düşük primler talep edecektir.

Sigortacının sigorta konusuna dair riskleri tam olarak belirlemesi sigorta ettirilecek mal veya kişi konusunda mümkün olduğunca fazla bilgiye sahip olması gerekir. Sigortacı gerekli bilgilerin bir kısmına kendi incelemesi ve tecrübesiyle ulaşabilecekken gerekli tüm bilgilere bu şekilde ulaşması mümkün değildir[138]. Bu aşamada sigortanın konusuna göre riskleri doğru tespit edebilmesini sağlayacak bilgilere sahip olması için sigorta ettirenin beyanına ihtiyaç duyacaktır.

Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü, esas itibarıyla sigortacının talep edeceği ücret miktarını doğru belirlemesini sağlayacak olması yanında; sigortacının, sigorta konusu hakkında detaylı bilgilere sahip olmasını da sağlayacağından, sigorta sözleşmesini yapıp yapmama konusunda isabetli karar vermesine de yardımcı olacaktır. Zira sigortacı gerçekleşme ihtimali

[136] **Özdamar** (2009) Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, s. 41; **Akgün** (2010), s. 16.

[137] **Şeker, Zehra** (2001) Sigorta Ettirenin Akit Öncesi İhbar Görevine İlişkin Alman Eyalet Yüksek Mahkemesi Kararının Değerlendirilmesi, Prof. Dr. Hayri DOMANİÇ'e 80. Yaş Günü Armağanı C- 1, İstanbul, Beta Yayınevi, s. 548; **Ayli** (2006), s. 204-205.

[138] **Bozer** (2009), s. 86.

yüksek olan riskler karşısında ödeyeceği bedeli göze alamayıp kendisini ticari açıdan zora sokacak sözleşmelere girmekten kaçınabilecektir[139].

Bu şekilde sigorta sözleşmesinin hakkaniyete uygun şartlar altında kurulabilmesi bakımından son derece önemli olan sigorta ettirenin beyanı kanun koyucu tarafından da önemsenmiş ve TTK'nın 1435. maddesinde, sigorta ettirene sigorta sözleşmesinin yapıldığı sırada sözleşmenin yapılmamasını veya daha değişik şartlar ile yapılmasını gerektiren hususlarda sigortacıya bildirimde bulunma yükümlülüğü getirmiştir.

2.1.1. Genel Olarak

Tarafların karşılıklı olarak beyanlarının uyuşmasıyla kurulan sigorta sözleşmesinin sürekli bir sözleşme olması nedeniyle sözleşme süresince tarafların bazı davranışlarda bulunması gerekir. Sözleşmenin kurulmasından sonra sigorta edilen menfaatin durumunda bir değişiklik meydana gelmesi hâlinde, bu değişiklik sigortacının katlanacağı rizikonun artmasına neden olabilir. Bu nedenle, sözleşme devam ederken sigortacı ve sigorta ettirenin sözleşme dolayısıyla sahip oldukları menfaat dengesinin bozulmamasının sağlanması gerekir[140]. Böylece sözleşme süresi boyunca 'prim ve rizikonun birbirine uygun olma ilkesi' korunmuş olacaktır.

Bu durumu göz önünde bulunduran kanun koyucu, TTK'nın 1444. maddesinin birinci fıkrasında sigorta ettirene, sigorta sözleşmenin kurulmasından sonra, sigortacının izni olmadan rizikoyu veya mevcut durumu ağırlaştırarak tazminat tutarının artmasına neden olabilecek davranış ve işlemlerde bulunmama yükümlülüğü getirmiştir. Bunun yanında aynı madde gereğince sigorta ettiren veya izin verdiği başka bir kişinin, rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı işlemlerde bulunması ya da sözleşme gerçekleştiği anda açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş hususlardan birinin gerçekleşmesi halinde, bu durumu sigortacıya derhâl bildirmekle yükümlüdür[141].

---

[139] **Hacıömeroğlu, A. Oğuzhan** (2015) 'Sigorta Sözleşmelerinin Kuruluş Safhasındaki Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğünün Culpa In Contrahendo Sorumluluğu Açısından Değerlendirilmesi' Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, C: 1, S: 2, s. 54.

[140] **Kender** (2017), s. 115.

[141] **Omağ** (1985), s. 85.

2.1.2. Hukukî Niteliği

Sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünün hukuki niteliğinin belirlenmesi, bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda doğacak sonuçları etkileyeceğinden son derece önemlidir[142].

Sigorta ettirenin beyanda bulunması için mülga 6267 sayılı TTK'da *"mükellefiyet"* kavramı kullanılmıştır. Yürürlükte bulunan 6102 sayılı TTK'da da benzer bir kavram olan *"yükümlülük"* kavramı tercih edilmiştir. Doktrinde ise, kanun koyucunun tercihi dışında külfet[143], görev[144] ve yüküm[145] kavramlarının tercih edildiği de görülmektedir[146]. Bununla birlikte ağırlıklı olarak sigorta ettirenin bilgi açıklamasını içeren beyanının hukuki niteliğinin yükümlülük olduğu konusunda doktrinde iki farklı görüş ileri sürülmüş bulunmaktadır[147].

---

[142] **Kayıhan** (2005), s. 514.

[143] Kanunda yer alan "yükümlülük" kavramı yerine "külfet" kavramının kullanılmasının daha yerinde olacağı yönündeki görüşler için bkz. **Atamer, Kerim** (2011) 'Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca "Zarar Sigortaları"na Giriş' BATİDER, C: 27, S: 1, s. 41; **Aydın**, s. 13 vd. külfet olduğu yönünde bkz. **Can, Mertol** (2012) Gözden Geçirilmeye Muhtaç Hükümler Var mı?" Sorusu Çerçevesinde, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigorta Sözleşmesinin Tabi olduğu Hukuki Esaslar, 2. Baskı, Ankara, İmaj Yayıncılık, s.73; **Şenocak, Kemal** (2002) Çifte Sigorta, 1. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, s. 200; **Kubilay, Huriye** (2013) 'Oto Kiralama Klozlu Kasko Sigortası İle Güvence Altına Alınan Araçlarda Sigorta Ettirenin Sözleşme Süresi İçinde Beyan Yükümlülüğü' Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 17, S: 4, s. 66; **Özdamar** (2009) Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, s. 83, 372; **Aydın**, s. 36 vd.; **Bozkurt, Tamer** (2018) Sigorta Hukuku, 11. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayınları, s. 69; **Çeker, Mustafa** (2010) Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümü, Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan Cilt I, Ankara, Vedat Kitapçılık, s. 642.

[144] Sigorta ettirenin beyanda bulunmasının bir görev niteliği taşıdığını savunan yazarlar için bkz. ; **Aral Eldeleklioğlu, İrem** (2013) '6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Sözleşme Yapılmasında Beyan Yükümlülüğü' Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C: 18, S: 2, s. 726; **Kender** (2017) s. 181; **Algantürk Light**, s. 2; **Şeker Öğüz, Zehra** (2010) Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Sigorta Sözleşmelerinde Sözleşme Öncesi İhbar Görevi, 1. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, s. 21; **Ağsakal, İbrahim** (2015) Sigorta Sözleşmesinde Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğüne Aykırılık ve Sonuçları, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 37.

[145] **Çeker** (2010) Beyan Yükümü, s. 639 vd. Kanaatimizce yalnızca telaffuz farklılığı yaratır mahiyetteki iki kavram, aynı anlamı ifade etmek için kullanılmıştır. Nitekim TDK yüküm ve yükümlülük kavramlarını eş anlamlı kelimeler olarak vermektedir. Bkz. **Türk Dil Kurumu**, Güncel Türkçe Sözlük <https://sozluk.gov.tr/>, s.e.t. 11.05.2018.

[146] Doktrinde ileri sürülen görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Aday, Nejat** (2000) Özel Hukukta Yüklenti Kavramı ve Sonuçları, 1. Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayın, s. 44 vd.

[147] Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünün hukukî niteliği konusundaki tartışmalar için bkz. **Kender** (2017), s. 275; **Bora Çınar, Sevda** (2018) 'Sigorta Sözleşmesinde Anonim Şirketin Beyan Yükümlülüğü' (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 13.

Borç teorisini savunan yazarlara göre, sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü sigorta hukuku anlamında bir borçtur[148]. Hukuki anlamda borçtan anlaşılması gereken ise bir kişiyi başka bir kişi lehine bir edimi ifa etmeye yükümlü kılan hukuki durumdur[149]. Borç ilişkisine konu olabilecek edim borçlunun alacaklı yararına yerine getirmek zorunda olduğu bir davranış olabilecektir[150]. Uygulamada çoğu zaman borç ilişkisinin konusu olan edim yerine borç kavramı da kullanılmaktadır. Bu nedenle iki kavramın birbiriyle oldukça iç içe olduğunu söyleyebiliriz[151]. Taraflar arasında borç veya edimin söz konusu olması durumunda alacaklı tarafın bu borcun ifasını talep etme veya dava yoluna başvurma hakkı bulunmaktadır.

Sigorta sözleşmesinde de kanun gereğince sigorta ettirene beyanda bulunma yükümlülüğü bir borç olarak getirilmiştir. Diğer bir ifadeyle, sözleşmenin taraflarından olan sigorta ettiren sigorta konusuna dair gerekli bilgileri sözleşmenin diğer tarafı olan sigortacıya bildirme borcu altındadır.

Sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinin kurulması aşamasında beyanda bulunma yükümlülüğünün de yerine getirilmesi gereken bir borç olduğu kabul edilebilirse de bu borcun yerine getirilmesi için bir talep veya dava imkanı bulunmamaktadır. Bu nedenle de sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünün klasik anlamda bir borç olmadığı da ileri sürülmektedir[152].

Doktrinde ağırlıklı olarak savunulan görüşe göre, sigorta ettirenin beyanda bulunması kanundan kaynaklanan sigorta hukukuna özgü bir yükümlülüktür[153]. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinden kaynaklanan haklarının kısmen veya tamamen kaybını gündeme getirecektir.

Sözleşmeye dayanan borç ilişkisinde tarafların asli edimleri yanında buna bağlı yan edimleri söz konusu olmaktadır. Bu yan yükümlülükler asıl edime bağlı olduğundan asıl edimden bağımsız olarak talep edilemeyecektir ve borçlu tarafından ihlal edilmeleri durumunda alacaklı

---

[148] **Aydın**, s. 34.

[149] **Oğuzman / Öz**, s. 3.

[150] **Eren, Fikret** (2015) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, s. 29.

[151] **Aydın**, s. 13.

[152] Eleştiriler ve teorinin savunucuları için bkz. **Ağsakal**, s. 36 vd.; **Aydın**, s. 34.

[153] **Hacıömeroğlu** (2015), s. 56; **Ayli** (2006), s. 207; **Öztan**, s. 31-32; **Can** (2018), s. 292; **Şenocak** (2004), s. 200; **Algantürk Light**, s. 2.

oluşan zararının tazminini talep edebilecektir. Dolayısıyla da bu yan edimlerin ihlali alacaklıya ifayı talep etme ve dava etme imkânı tanımayıp, yalnızca tazminat talep hakkı vermektedir[154]. Sigorta ettirenin beyan yükümlüğü de ifa edilmediğinde sözleşmenin diğer tarafı olan sigortacıya ifasını talep etme veya dava etme imkânı vermeyen bir yan yükümlülüktür[155].

Kanaatimizce de beyan yükümlülüğü sigortacı tarafından yalnız başına dava ve talep edilemediğinden bir borç değil yükümlülüktür. Nitekim kanun koyucu da bu terimi bilinçli olarak kullanmış ve sigorta ettirenin bu yükümlülüğe aykırı davranmasına sigortacı açısından bazı sonuçlara bağlamıştır.

2.1.3. Rizikoyu Ağırlaştıran Değişiklikler Meydana Geldiğinde Sigortacıya Beyanda Bulunma Yükümlülüğü

TTK'nın 1444. maddesinin ikinci fıkrası gereğince[156] sigorta ettiren, sigortası sözleşmesi süresi içerisinde rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı işlemleri sigorta ettirene bildirmekle yükümlüdür[157]. Sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğü bildiği hususlarla sınırlıdır[158]. Diğer bir ifadeyle, sigorta ettirene bilmediği bir riziko ağırlaşması dolayısıyla bildirimde bulunmaması nedeniyle sorumlu tutulamaz[159].

Beyanda bulunma yükümlülüğü, sigortacının risk ve primler arasında mevcut dengeyi korumasına hizmet ettiğinden sigortacının meydana gelen riziko ağırlaşmasından zaten haberinin olması durumunda artık sigorta ettirenin beyan da bulunması bir zorunluluk olmaktan çıkar[160]. Ancak bu durumda sigorta ettirenin, sigortacının gerçekleşen riziko artırıcı durumdan zaten haberinin olduğunu ve bu nedenle beyanda bulunmadığını ispat etmesi gerekebilir.

---

[154] **Özdamar** (2009) Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, s. 117.

[155] **Aral Eldeleklioğlu**, s. 726; **Özdamar** (2009) Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, s. 123.

[156] 6102 sayılı TTK'nın 1444. maddesinin ikinci fıkrası: *Sigorta ettiren veya onun izniyle başkası, rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı işlemlerde bulunursa yahut sözleşme yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş bulunan hususlardan biri gerçekleşirse derhâl; bu işlemler bilgisi dışında yapılmışsa, bu hususu öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde durumu sigortacıya bildirir."*

[157] **Özkan**, s. 252.

[158] **Omağ** (1985), s. 89.

[159] **Kender** (2017), s. 273.

[160] **Omağ** (1985), s. 90.

TTK'nın 1444. maddesi gereğince sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğü yalnızca tazminat tutarını arttıran riziko ağırlaşmaları için değil, riskin gerçekleşmesi veya zararın ortaya çıkması ihtimalini arttıran durumların gerçekleşmesi durumunda da riskin ağırlaşması söz konusu olacağından bu durumlarında bildirilmesi gerekir[161].

Yukarıda ayrıntılı bir şekilde açıklandığı üzere, sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü sigorta sözleşmelerinin kurulmasından önce var olduğu gibi sözleşmenin kurulmasından sonra da devam etmektedir. Kanun koyucu sigorta sözleşmesinin şartlarını etkileyebileceğini düşündüğü bazı durumların gerçekleşmesi hâlinde sigorta ettirene yine beyanda bulunarak bunları sigortacıya bildirme yükümlülüğü yüklemiştir[162]. Nitekim TTK'nın 1444. maddesinde sigorta ettirenin sözleşme süresi içerisinde de beyan yükümlülüğünün bulunduğu açıkça belirtilmiştir[163].

Sigorta sözleşmesinin kurulmasından sonra yani sigorta sözleşmesi devam ederken sigortalanan menfaat üzerindeki rizikoların gerçekleşme ihtimali değişebilecektir. Bu şekilde bir gelişme olması ve rizikonun gerçekleşme ihtimalinin sigorta sözleşmesinin kurulduğu ana göre değişiklik arz etmesi halinde, sigortacının taşıdığı riziko ve buna karşılık belirlenen sigorta primleri arasındaki denge bozulacaktır. Bu durum sigortacının kazancını ve durumunu yakından etkileyeceğinden bu gelişmelerden haberdar edilmesi de sigortacı için son derece önemlidir.

Tehlike durumunun sigortacının aleyhine olacak şekilde değişmesi olan riziko ağırlaşması, sigortacı açısından uygun olmayan durumların ortaya çıkması şeklinde gerçekleşebileceği gibi sigortacı açısından olumlu olarak değerlendirilen bazı faktörlerin ortadan kalkması şeklinde de gerçekleşebilir.

Sigorta sözleşmesinin düzenlenmesi aşamasında öngörülen riziko, sözleşme süresi içerisinde ağırlaşabileceği gibi hafifleyebilecek veya tamamen ortadan kalkabilecektir. Sigorta sözleşmesi içerisinde gerçekleşen riziko hafiflemesi sigortacıyı olumsuz etkilemeyecek olmasına karşın rizikonun ağırlaşması sigortacıyı önemli ölçüde etkiler. Bu nedenle de kanun koyucu rizikonun ağırlaşmasına neden olan bazı durumlar için sigortacıya birtakım imkânlar tanımıştır.

---

[161] **Kender** (2017), s. 273.

[162] **Çeker** (2011), s. 84; **Kayıhan** (2004), s. 74.

[163] TTK'nın 1444. maddesinde yer alan sözleşeme içerisindeki beyan yükümlülüğü daha özel ve alt mevzuatta da ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır. Nitekim bkz. 1 Ocak 1994 yürürlük tarihli "Kara Taşıtları Kasko Sigortası Genel Şartları" nın "Sigortalı ve/veya Sigorta Ettirenin Sigorta Süresi İçinde İhbar Yükümlülüğü ve Sonuçları" başlıklı C.3. maddesi.

Dolayısıyla rizikoda meydana gelen değişikliklerin sigortacıya bildirilmesi ve onun, rizikonun ağırlaştığı son duruma göre sözleşmenin şartlarını tekrardan değerlendirebilmesinin sağlanması gerekir[164].

Riziko ağırlaşması genel olarak; sigorta ettirilen menfaate dair '*tehlike durumunun sigortacıya uygun olmayacak, diğer bir ifadeyle sigorta açısından olumsuz sayılacak şekilde değişmesi*' şeklinde tanımlanmaktadır[165]. Sigorta sözleşmesi süresi içerisinde meydana gelen bir durumun riziko ağırlaşması olarak değerlendirilebilmesi için bu hâlin bir kerelik değil, kısa süre de olsa devam eden nitelikte olması gerekir[166]. Sigorta sözleşmesi içerisinde meydana gelen riziko ağırlaşmasının gerçekleşmesi için herhangi bir kimsenin kusurunun bulunması gerekmemektedir[167]. Diğer bir ifadeyle, herhangi bir kimsenin kusurlu bir davranışı bulunmadan da riziko ağırlaşması gerçekleşebilecektir. Ancak kanun koyucu TTK'nın 1445. maddesinde sigortacıya tanıdığı hakların kullanılabilmesini ihmal veya kast derecesinde olacak kusura göre tanımaktadır.

Ancak kanun koyucu TTK'nın 1444. maddesinin birinci fıkrasında beyanda bulunma yükümlülüğü yüklediği rizikoyu artırıcı durumlara maddenin ikinci fıkrasında riskin gerçekleşme ihtimalinin artmasını da eklemiş ve sigorta ettirene bu durumlarda da beyanda bulunma yükümlülüğü getirmiştir. Dolayısıyla 1444. maddenin ikinci fıkrasıyla risk ağırlaşması kavramının içeriği genişletilmiştir. Sigorta sözleşmesine konu menfaatin etkileneceği rizikonun ağırlaşması sübjektif bir nedene dayanabileceği gibi objektif bir neden de kaynaklanabilecektir.

2.1.3.1. Sigorta Ettiren veya Sigorta Ettirenin İzniyle Başkası Tarafından Rizikonun Ağırlaşması Durumunda

Kanun koyucu, sigorta ettirenin riziko ağırlaşmasına neden olan olayı bilip bilmemesine göre riziko ağırlaşmasını sigortacıya bildirme sürelerini farklı şekilde düzenlemiştir. Bir diğer deyişle, sübjektif riziko ağırlaşması ve objektif riziko ağırlaşması durumlarında sigorta ettirenini

---

[164] **Ayhan, Rıza / Çağlar, Hayrettin** (2018) Sigorta Hukuku Ders Kitabı Cilt II, 1. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, s. 222; **Arseven** (1991), s.113.

[165] **Omağ** (1985), s. 41 vd.; **Kender** (2017), s.271.

[166] **Kender** (2017), s. 271.; **Ünan** (1998) İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, s. 470.

[167] **Ayhan / Çağlar**, s.223; **Franko**, s. 117; **Taşyürek, Hayri** (2001) Kasko Sigortası, 1. Baskı, İstanbul, Seçkin Yayınları, s. 90.

sigortacıya karşı bulunması gereken beyan yükümlülüğünün süreleri farklı şekillerde düzenlenmiştir. Bunun ilki, sigorta ettiren veya onun izniyle başkası, rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırcı işlemlerde bulunursa yahut sözleşme yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş bulunan hususlardan biri gerçekleşirse sigortacıya derhâl bildirimde bulunması gerekmektedir.

2.1.3.2. Sigorta Ettirenin Bilgisi Dışında Rizikonun Ağırlaşması Durumunda

Rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırcı işlemler veya sözleşme yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş bulunan hususlardan birinin sigorta ettirenin bilgisi dışında yapılmış olması durumunda ise, sigorta ettiren bu durumu öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde sigortacıya bildirmelidir. Mülga TTK'da bu sürenin ne zaman başlayacağı belirtilmediğinden, doktrinde bu sürenin riziko ağırlaşmasını sigorta ettirenin öğrendiği tarih değil, riziko ağırlaşmasının gerçekleştirildiği tarih itibariyle başlaması gerektiği ifade edilmekteydi[168]. 6102 sayılı TTK ile birlikte doktrindeki tartışmalara son verilerek, bu sürenin sigorta ettirenin durumu öğrenmesinden itibaren başlayacağı düzenlenmiştir.

2.1.4. Sigorta Ettirenin Riziko Gerçekleştiğini Bildirme Yükümlülüğü

Sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğü genel olarak sigorta sözleşmesinin kurulması aşamasında, sigorta süresi içerisinde ve rizikonun gerçekleştiği anda olmak üzere üç durumda söz konusu olmaktadır. Ancak bu üç aşamada yerine getirilmesi gereken yükümlülüğün amaçları bakımından aralarında farklılık bulunmaktadır. Sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinin kurulması ve sözleşme süresi içerisindeki beyan yükümlülüğüyle amaçlanan sigortacıyı değişen durumlardan haberdar ederek, taşıdığı risk ile talep ettiği prim arasındaki dengeyi yeniden sağlamasına imkân tanımaktadır. Buna karşın rizikonun gerçekleştiğini beyan yükümlüğüyle amaçlanan sigortacının ödemek durumunda kalacağı sigorta tazminatını hesaplamasını sağlamak ve gerekli olması durumunda zararı azaltmasını veya artmasını önleyecek tedbirleri almasına imkân tanımaktadır[169].

Sigorta sözleşmesi kurulduktan sonra rizikonun gerçekleşmesi durumunda bunu en yakından fark edecek olan kişi sigorta ettiren veya sigortalı olacaktır. Örneğin, sigorta

[168] **Omağ** (1985), s. 169.

[169] **Bozer** (1965), s. 234; **Kender** (2017), s. 280; **Arseven** (1991), s, 119; **Köroğlu Ölmez**, s. 273.

sözleşmesine konu edilen bir geminin battığını veya karaya oturduğunu, evde yangın çıktığını, otomobilin trafik kazasına karıştığını vb. gibi durumları doğal olarak öncelikle sigortalı fark edecek veya öğrenecektir. Bu nedenle, kanun koyucu sigorta ettiren ve sigortalıya rizikonun gerçekleştiğini bildirme yükümlülüğünü yüklemiş ve bu yükümlülüğün yerine getirilmemesini bazı yaptırımlara bağlamıştır[170].

Nitekim TTK'nın "Riziko gerçekleştiğinde" başlıklı 1446. maddesinde; *"Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiğini öğrenince durumu gecikmeksizin sigortacıya bildirir."* denilmek suretiyle sigorta ettirenin gerçekleşen rizikodan haberdar olması durumunda, bunu sigortacıya gecikmeksizin bildirme yükümlülüğünün bulunduğu hükme bağlanmıştır. Bu hüküm TTK'nın 1485. maddesi gereğince sorumluluk sigortaları bakımından uygulanacaktır[171]. Sorumluluk sigortalarında, sigorta ettirenin riskin gerçekleştiğine dair beyanda bulunma yükümlülüğü, sigortalının kendisi bir değerlendirmede bulunarak sorumluluğunu doğurabilecek olayları sigortacıya bildirmesini gerektirdiği gibi aksi kararlaştırılmamış olması durumunda kendisine yöneltilen istem üzerine de gerekli bilgileri sigortacıya bildirmesini kapsamaktadır[172].

Sigorta sözleşmesi içerisinde sigortalı gerçekleştirdiği bir davranış nedeniyle daha sonra bir zararın ve bu zarar dolayısıyla da sorumluluğunun doğacağını biliyorsa, bu durumda söz konusu olayları gerçekleşmesinden itibaren on gün içerisinde sigortacıya bildirmekle yükümlüdür (TTK m. 1475/1). TTK'nın 1473. maddesinin birinci fıkrasında yer alan; *"Sigortacı sorumluluk sigortası ile, sözleşmede aksine hüküm yoksa, sigortalının sözleşmede öngörülen ve zarar daha sonra doğsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle zarar görene, sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar tazminat öder."* şeklindeki düzenlemeden de anlaşılacağı üzere sorumluluk sigortalarında riskin gerçekleşme

---

[170] **Arseven** (1991), s, 119.

[171] TTK'nın "Sorumluluk sigortalarına uygulanacak hükümler" başlıklı 1485 maddesi:*"Sorumluluk sigortalarına genel hükümlerle birlikte, 1454 üncü ve 1458 inci maddeler, 1466 ncı maddenin birinci fıkrası ve 1471 inci madde de uygulanır."*

[172] TTK'nın "Bildirim yükümlülüğü" başlıklı 1475 maddesi:

"(1) Sigortalı sorumluluğunu gerektirecek olayları, on gün içinde, sigortacıya bildirir.

(2) Sigortalı kendisine yöneltilen istemi, aksi kararlaştırılmamışsa derhâl sigortacıya bildirir. Bu bildirim üzerine veya zarar görenin sigortacıya doğrudan başvurması hâlinde 1427 nci madde uygulanır.

(3) Bildirim yükümlülüğünün ihlali hâlinde, 1446 ncı maddenin ikinci ve üçüncü fıkra hükümleri kıyas yolu ile uygulanır."

anının belirlenmesinde "*sebep olay teorisi"* benimsenmektedir. Dolayısıyla sigortalının sorumluluğunu gerektirecek bir davranışın sigorta sözleşmesi içerinde gerçekleşmiş olması durumunda da ileride tazminatı gerektirecek bu olayın bildirilmesi gerekir. Örneğin, sigortalı bir kişinin aracıyla başka bir araca zarar vermesi durumunda o anda bir tazminat talebiyle karşılaşmamış da olsa bu durum ileride bir tazminat ödenmesini ve dolayısıyla da sigortacının ifasını gerektirebileceğinden sigortalının, bu olayı on gün içerisinde sigortacıya bildirmesi gerekir. Bu sayede sigortacı, zarar görenlerin tazminat taleplerine karşı hazırlık yapma ve zararın artmasını önleme imkanına sahip olacaktır[173]. Burada dikkat edilmesi gereken husus, sigorta ettirenin veya sigortalının beyan da bulunama yükümlüsü olabilmesi için meydana gelen olayın sorumluluğa neden olabileceğini bilmesi gerektiğidir. Zira sigortalı her zaman sorumluluğunu doğuracak bir davranışta bulunduğunu veya olay gerçekleştiğini bilemeyebilir. Sigorta ettirenin farkında olmadan sorumluluğunu gerektirecek bir davranışta bulunmuş olması durumunda bu davranışının sorumluluğunu gerektirdiğini karşı tarafın tazminat talebinde bulunmasıyla haberdar olmuşsa artık bu talep üzerine derhal sigortacıya bildirmek zorundadır. Sigortalının bu bildirimi herhangi bir şekil şartına tabi kılınmadığından her şekilde yerine getirilebilecektir[174].

TTK'nın 1446. maddesinde sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünü "*gecikmeksizin*" yerine getirmesi gerektiği düzenlenmiştir. TTK'nın 1475. maddesinde ise "*derhâl*" yerine getirilmesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Burada kullanılan kavramlardan beyanda bulunma yükümlülüğünün mümkün olan en kısa süre yerine getirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır[175].

TTK'nın 1446 ve 1475. maddeleri emredici hükümler olmadığından tarafların aralarında anlaşarak bu hükümlerin aksini kararlaştırabilmeleri mümkündür[176]. Bu durumda sigorta

---

[173] **Ünan, Samim** (2016) Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku, Cilt I Birinci Kısım: Genel Hükümler (Madde 1401- 1452), 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayınları, s. 33.

[174] **Bozer** (1965), s. 235; **Arseven** (1991), s. 119.

[175] **Kender** (2017), s. 281; Nitekim madde gerekçesinde de mümkün olan en kısa sürenin tespitinde, hâkimin objektif ve sübjektif kriterleri dikkate alarak takdir hakkını kullanacağı da beyan edilmiştir. Bkz. 6102 sayılı TTK'nın 1446. maddesinin gerekçesi.

[176] Bkz. TTK'nın"Koruyucu hükümler" başlıklı 1452 maddesi:

"(1) 1404 ve 1408 inci madde hükümleriyle 1429 uncu maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesine aykırı sözleşmeler geçersizdir.

(2) 1418 ve 1420 nci maddeler ile 1430 uncu maddenin ikinci fıkrası hükmüne aykırı sözleşme şartları geçersizdir.

sözleşmesinin tarafları aralarında gerçekleştirdikleri anlaşma gereğince sigorta sözleşmesine, riskin gerçekleştiğinin sigortacıya bildirilmesi yükümlülüğünün yerine getirileceği süreyi uzatılabilecekleri gibi, bu sürenin başlangıç anı da öğrenme anı yerine daha sonraki bir zaman dilimi olarak belirleyebileceklerdir[177].

Kanuni sürelerin geçerli olması veya sigorta sözleşmesiyle ayrı bir belirlemede bulunulmuş olması durumunda sigorta ettirenin gerçekleşen riski süresi içerisinde bildirmemesi veya geç bildirmesi durumunda bildirim yükümlülüğünü ihlâl etmiş sayılacaktır. Bu durumda sigortacı, sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünün ihlâlindeki kusurluluk derecesine göre, ödemekle yükümlü olduğu sigorta tazminatından bir indirimde bulunabilecektir. Sigorta ettirenin kusurunun kast derecesinde ağır bir kusur olması durumunda sigortacının tazminatından yapacağı indirim de yüksek olacak hatta tazminat ödeme yükümlülüğünün tamamen kalkmasına dahi neden olabilecektir[178].

Sigortalının gerçekleşen riski sigortacıya bildirmemekte herhangi bir kusurunun bulunmaması halinde artık sigortacı bu durum nedeniyle sigorta ettirene herhangi bir yaptırımda bulunamayacaktır[179]. Sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünün ihlal edilmesi durumunda sigortacı her durumda ödeyeceği tazminat miktarından indirime gidemeyecektir. Sigortacının bir ödenecek sigorta tazminatında indirime gidebilmesi için beyanda bulunma

---

(3) 1405, 1409, 1413 ilâ 1417, 1419, 1421, 1422 ilâ 1426 ncı maddeler, 1427 nci maddenin ikinci ilâ beşinci fıkraları, 1428 inci madde, 1430 uncu maddenin birinci ve üçüncü fıkraları, 1431 inci maddenin birinci, ikinci ve dördüncü fıkraları ve 1433 ilâ 1449 uncu madde hükümleri, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemez; değiştirilirse bu Kanun hükümleri uygulanır."

"Koruyucu hükümler" başlıklı 1486 maddesi:

"(1) 1453 üncü maddenin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi, 1458 inci maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesi, 1459 ve 1461 inci maddeler, 1463 üncü maddenin birinci fıkrası, 1472 ve 1477 nci madde hükümlerine aykırı yapılan sözleşmeler geçersizdir.

(2) 1456 ncı maddenin birinci fıkrası, 1465 ilâ 1468, 1479, 1480, 1482, 1484 ve 1485 inci madde hükümlerine aykırı sözleşme şartları geçersizdir.

(3) 1471 inci maddenin ikinci fıkrası, 1474 ilâ 1476 ncı madde hükümleri sigortalı aleyhine değiştirilemez; değiştirilirse bu Kanun hükümleri uygulanır."

[177] **Ulaş,** s. 774.

[178] Bkz. Türk Ticaret Kanunu'nun 1446'ncı maddesinin gerekçesi; Yargıtay'ın kasko sigortalı araca ilişkin hasarın 7 ay süreyle ihbar edilmemesi üzerine ihbar külfetinin gereğinin kasten yerine getirilmediği gerekçesiyle sigorta şirketinin sorumluluktan kurtulacağına dair kararı için bkz. Yargıtay 11. HD. 08.02.2007 T., 2005/11212 E. ve 2007/1487 K. sayılı kararı; **Çeker** (2011), s. 87.

[179] **Vural, Güven** (1981) Trafik Sigortası, 1. Baskı, Ankara, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, s. 53; **Can** (2018) s. 302; **Bozer** (1965), s. 290.

yükümlülüğünün ihlâli ile sigorta tazminatının artışı arasında bir illiyet bağının bulunması gerekecektir[180].

2.2. Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğünün Zaman Bakımından Değerlendirilmesi

2.2.1. Genel Olarak

İki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olan sigorta sözleşmesinde, sigorta ettirenin prim ödeme, sigortacının da sigorta bedelini ödeme borcu yanında başka bazı yükümlülükleri de bulunmaktadır. Sigortacının en önemli yükümlülüklerinden biri de beyanda bulunma yükümlülüğüdür. Bu yükümlülük sigorta sözleşmesinin kurulması aşamasında başlayıp, sigorta sözleşmesi süresi içerisinde devem etmekte ve sözleşmenin sona ermesine kadar devam etmektedir. Bu süreçte sigorta ettiren tarafından yerine getirilmesi gereken beyanda bulunma yükümlülüğünü beyanda bulunulacak zaman ve etkilerine göre: sözleşme öncesinde, sözleşme sürecinde ve rizikonun gerçekleşmesinden sonra olmak üzere üç ana başlık altında incelemek mümkündür.

2.2.2. Sözleşme Öncesi Dönemde

Sigorta sözleşmesinin kurulması aşmasında sigortacının sigorta edilecek menfaat ve sigorta ettirene dair gerekli tüm bilgilere ulaşması ve dolayısıyla da makul şartlarda bir prim belirlemesi her durumda mümkün olamamaktadır. Bu nedenle kanun koyucu sigorta ettireni, sigorta sözleşmenin kurulması aşamasında bildiği veya bilmesi gereken tüm önemli hususlarda sigortacıya bildirimde bulunma yükümlülüğü altına sokmuştur (TTK m. 1435). Buna göre; sigorta ettirenin sözleşme için önemli hususları en geç sözleşme kurulana kadar sigortacıya beyan etmesi gerekir[181].

Sigorta sözleşmesinin kurulması aşmasında hangi hususların önemli hususlar içerisinde değerlendirilmesi gerektiği TTK'nın 1435. maddesinden anlaşılmaktadır. TTK'nın 1435. maddesinin ikinci cümlesinde yer alan; *"Sigortacıya bildirilmeyen, eksik veya yanlış bildirilen hususlar, sözleşmenin yapılmamasını veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikte ise,*

[180] **Acar, Serdar** (2012) Sorumluluk Sigortacısının Doğrudan Davada Dayanabileceği Savunmalar, 1. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 124; Ayrıca bkz. Bkz. Türk Ticaret Kanunu'nun 1446. maddesinin gerekçesi.

[181] **Ağsakal**, s. 50; **Özkan**, s. 248.

önemli kabul edilir. Sigortacı tarafından yazılı veya sözlü olarak sorulan hususlar, aksi ispat edilinceye kadar önemli sayılır." düzenlemesinden hareketle önemli hususların tespitinde iki kıstasın ölçü alınacağı görülmektedir. İlk kıstas, gereğince bildirilmemesi veya eksik bildirilmesi, sigortacının, sözleşmeyi yapmamasına veya değişik şartlarda yapmasına neden olabilecek hususlar önemli hususlardan sayılacaktır[182]. İkinci kıstas ise, daha çok bir karine niteliğindedir. Buna göre sigortacı tarafından yazılı veya sözlü olarak sorulan hususlar, aksi ispat edilinceye kadar önemli sayılacaktır[183].

Önemli hususların belirlenmesinde kullanılacak kriterin sübjektif veya objektif olması gerektiği konusunda doktrinde iki farklı görüş bulunmaktadır. Önemli hususların belirlenmesinde sigortacının sözleşme yapma özgürlüğünden hareketle sübjektif kriterlerin kullanılması gerektiğini savunanlara göre; sigortacının sözleşmeyi imzalayıp imzalaması için hangi hususların önemli olduğunu kendisinin dilediği gibi belirleyebilmelidir[184].Önemli hususların belirlenmesinde objektif kriterlerin kullanılması gerektiğini savunanlara göre ise önemli hususların her sigortacı için ayrı ayrı değil orta halli, mantıklı bir sigortacının yapacağı değerlendirmeler dikkate alınarak belirlenmesi gerektiğini ileri sürmektedirler[185]. Kanaatimizce, sözleşmenin kurulması aşamasında sadece bir tarafın iradesine üstünlük tanımak yerinde olmayacağından önemli hususların belirlenmesinde objektif kriteterlin esas alınması daha yerinde olacaktır[186]. Ancak TTK'nın 1435. maddesinde yer alan, "özleşmenin yapılmamasını veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikte" olma düzenlemesinden ve sigortacının yazılı veya sözlü olarak sorduğu soruların önemli hususlarda kabul edilmesi nedeniyle kanun koyucunun sigortacının iradesine üstünlük tanıyarak sübjektif kriterleri benimsediği sonucuna ulaşılabilmektedir[187].

---

[182] TTK'nın 1435. Maddesinin ikinci cümlesinde değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikte olma kıstası yerine daha ağır şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikte olma şeklinde bir kıstasın yer almasının daha yerinde olacağı da ileri sürülmektedir. Bu konudaki tartışmalar için bkz. **Kender, Rayegân** (2005) 'Türk Ticaret Kanunu Taslağı'nın Sigorta Hukukuna İlişkin Hükümleri Hakkında Düşünceler' Sigorta Hukuku Dergisi, Özel Sayı 1, s. 18; **Kubilay** (2013), s. 75; **Baysal, Pelin** (2011) '6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Bakımından Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülükleri ve Bu Yükümlülüklerinin İhlaline İlişkin Yaptırımlar' Legal Hukuk Dergisi, S: 105, s.3525; **Aral Eldeleklioğlu**, s. 727; **Ağsakal**, s. 11.

[183] 6102 sayılı TTK ile getirilen bu yeni hüküm bir karine niteliğinde olduğuna dair bkz. TTK'nın 1435. maddesinin gerekçesi.

[184] **Ağsakal**, s. 16; **Aydın**, s. 174.

[185] **Aydın**, s. 174; **Ağsakal**, s. 16.

[186] Aynı doğrultudaki görüşler için bkz. **Ağsakal**, s. 17.

[187] Bkz. **Ağsakal**, s. 18; **Aydın**, s. 176.

Sigorta sözleşmeleri her zaman iki tarafın irade beyanlarını aynı anda açıklamasıyla bir anda kurulamayabilecektir. Bazı durumlarda sigortacı veya sigorta ettiren tekliflerini verdikten sonra birbirlerine kabul için bir zaman tanıyabilmektedirler. Sigorta ettiren bu aşamada beyanda bulunacağı hususlar konusunda bildirimde bulunmuş olsa da kesin karar verilip de sigorta sözleşmesi kuruluncaya kadar beyanda bulunması gereken yeni bir durumun ortaya çıkması halinde bu konuda da beyanda bulunması gerekir[188].

Nitekim kanun koyucu TTK'nın "Teklifin yapılması ile kabulü arasındaki değişiklikleri beyan yükümlülüğü" başlıklı 1443. maddesinde; *"Teklifin yapılması ile kabulü arasındaki değişiklikler hakkında sözleşmenin yapılması sırasındaki beyan yükümlülüğüne ilişkin madde hükümleri kıyas yoluyla uygulanır."* şeklindeki düzenlemesiyle bu durumu açıkça düzenlemiş bulunmaktadır.

Beyanda bulunma yükümlülüğü bir defaya mahsus bir yükümlülük olmayıp, bildirilmesi gerekli bir olayın gerçekleşmesi durumunda tekrarlanan bir yükümlülüktür. Bu nedenle sigorta ettiren bir konuda beyanda bulunmasından sonra bildirilmesi gereken yeni bir olayın gerçekleşmesi halinde bunu da tekrar bildirme yükümlülüğü altında olacaktır[189].

2.2.3. Sözleşme Süresince

Sigorta sözleşmesi iki tarafa borç yükleyen sürekli bir sözleşmedir[190]. Bu niteliği dolayısıyla sözleşmenin devam ettiği süreç içerisinde değişen şartlara göre tarafların sözleşmenin şartlarını güncelleme imkânı tanınmıştır[191]. Bununla birlikte TTK'nın 1444. maddesinin birinci fıkrasıyla sigorta ettiren, sözleşmenin kurulmasından sonra, sigortacının iradesi hilafına rizikoyu veya mevcut durumu ağırlaştırarak tazminat tutarının artmasına neden olabilecek davranış ve işlemlerde bulunmama yükümlülüğü altına sokulmuştur[192]. Buna karşın sigorta ettiren veya onun izniyle bir başka şahıs tarafından, rizikonun gerçekleşme ihtimalini yükseltecek veya sigorta

[188] **Aydın**, s. 145; Ayrıca bu dönemde gerçekleşen her türlü değişikliğin değil yalnızca sözleşmeye etki edebilecek nitelikteki değişikliklerin bildirilmesi gerektiği yönünde açıklama için bkz. TTK'nın 1443. maddesinin gerekçesi.

[189] **Ağsakal**, s. 92.

[190] **Omağ** (1985), s. 4.

[191] **Kender** (2017), s. 115.

[192] Bkz. 6102 sayılı TTK'nın "Genel olarak" başlıklı 1444 maddesinin birinci fıkrası: *"Sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasından sonra, sigortacının izni olmadan rizikoyu veya mevcut durumu ağırlaştırarak tazminat tutarının artmasını etkileyici davranış ve işlemlerde bulunamaz."*

sözleşmesinin kurulması anında mevcut olan şartları ağırlaştıracak bir fiil veya işlemin gerçekleştirilmesi durumunda sigorta ettirenin bu durumu derhâl sigortacıya bildirmesi gerekir. Yine sigorta sözleşmesinin kurulması aşamasında açıkça bir riziko ağırlaşması olarak öngörülmüş durumlardan birinin gerçekleşmesi hâlinde de sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğü söz konusu olacaktır.

Sigorta ettiren beyanda bulunmasını gerektirecek bir durumun gerçekleşmesi hâlinde bunu derhâl sigortacıya bildirmesi gerekir. Burada "derhâl"den anlaşılması gereken gerçekleşen somut olayın özelliklerine göre mümkün olan en kısa süredir. Sigorta ettirenin bilgisi haricinde gerçekleşen ve bildirilmesi gereken bir durumun söz konusu olması hâlinde ise sigorta ettiren bu hususu öğrendiği andan itibaren en geç on gün içerisinde sigortacıya bildirimde bulunma yükümlülüğü altındadır[193].

Sigorta sözleşmesinin değişen şartlara uyarlanması ve taraflar arasındaki makul dengenin bozulmaması adına, sigorta ettiren yanında sigortacıya da sigorta sözleşmesi devam ederken bazı konularda bildirimde bulunma yükümlüğü getirilmiştir. Buna göre, sigortacı da sigorta poliçesinden bağımsız olarak, sözleşmenin devam ettiği süre içerisinde sigorta ilişkisi açısından önemli görülebilecek olay ve gelişmeleri sigorta ettirene yazılı olarak bildirmekle yükümlüdür[194].

2.2.4. Rizikonun Gerçekleşmesinden Sonra

Sigortacının beyanda bulunma yükümlülüğünün son hâli ise rizikonun gerçekleşmesinden sonra gündeme gelecektir. Rizikonun gerçekleşmesiyle birlikte sigortacı zararın artmasını önleyici tedbirleri alıp ve zararın tespitini gerçekleştireceğinden sigortacının rizikonun gerçekleştiğini sigortacıya bildirmesi son derece önemli bir yükümlülük olarak görülmektedir[195]. Bu nedenle de kanun koyucu sigortacının gerekli işlemleri gerçekleştirebilmesine imkan tanımak bakımından

[193] **Arseven** (1991), s. 116; **Sopacı Öztuna**, s. 347.

[194] Bkz. TTK'nın "Aydınlatma yükümlülüğü" başlıklı 1423. maddesinin birinci fıkrası: *"Sigortacı ve acentesi, sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce, gerekli inceleme süresi de tanınmak şartıyla kurulacak sigorta sözleşmesine ilişkin tüm bilgileri, sigortalının haklarını, sigortalının özel olarak dikkat etmesi gereken hükümleri, gelişmelere bağlı bildirim yükümlülüklerini sigorta ettirene yazılı olarak bildirir. Ayrıca, poliçeden bağımsız olarak sözleşme süresince sigorta ilişkisi bakımından önemli sayılabilecek olayları ve gelişmeleri sigortalıya yazılı olarak açıklar."*

[195] **Özdamar** (2009) Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, s. 84.

sigorta ettirene rizikonun gerçekleşmesi durumunda bunu öğrenir öğrenmez sigortacıya bildirme yükümlülüğü getirmiştir[196].

Konunun önemine binaen TTK'nın 1446. maddesinde sigortacının rizikonun gerçekleştiğini "*gecikmeksizin*" bildirmesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Böylece 6762 sayılı mülga TTK'nın 1292 maddesinde yer alan rizikonun gerçekleştiğini bildirim için getirilmiş bulunan beş günlük süre belirlenmesi uygulamasından vazgeçilmiş ve bu sürede gerçekleşecek zaman kaybının önüne geçilmiştir. Ayrıca bu konuda karar verecek mahkeme ve hâkimlere bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmiş sayılması bakımından her somut olayın özelliğine göre makul bir değerlendirmede bulunma imkânı da tanınmıştır[197].

2.3. Beyan Yükümlülüğünü Yerine Getirecek Olanlar

2.3.1. Sigorta Ettiren

Sigorta ettireni, sigortacı ile karşılıklı irade uyuşmasında bulunarak sigorta sözleşmesini akdeden kişi olarak tarif etmek mümkündür[198]. Sigorta ettirenin sigorta sözleşmesiyle kendisine ait bir menfaati teminat altına aldırıyor olması durumunda kendi hesabına sigorta söz konusu olacakken, kendisi dışında bir başka kişiye ait bir menfaatin teminat altına alınması için sigorta sözleşmesini yapıyor olması durumunda ise başkası hesabına sigorta söz konusu olacaktır[199]. Sigorta ettirenin kişiliği konusunda mevzuatta bir sınırlama yer almadığından gerçek kişiler gibi tüzel kişiler de sigorta ettiren olabilecektir[200].

Sigorta sözleşmesinin bir tarafı olarak, beyanda bulunma yükümlüsü kural olarak sigorta ettirendir[201]. Nitekim TTK'nın 1435. maddesinde de; *"Sigorta ettiren sözleşmenin yapılması*

---

[196] Bkz. 6102 sayılı TTK'nın "Riziko gerçekleştiğinde" başlıklı 1446. maddesinin birinci fıkrası: *"Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiğini öğrenince durumu gecikmeksizin sigortacıya bildirir."*

[197] Bkz. 6102 sayılı TTK'nın 1446 maddesinin gerekçesi.

[198] **Günay, Barış** (2019) Sigorta Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 66; **Atamer**, s. 38; **Aral Eldeleklioğlu**, s. 728; **Kubilay** (2013), s. 40; **Güvel / Güvel**, s. 44; **Özbolat**, 85; ayrıca 25.04.2014 Tarihli ve 28982 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış bulunan Sigortacılık Kapsamında Değerlendirilecek Faaliyetlere, Tüketici Lehine Yapılan Sigorta Sözleşmeleri İle Mesafeli Akdedilen Sigorta Sözleşmelerine İlişkin Yönetmelik'in 4. maddesinin birinci fıkrasının "h" bendinde sigorta ettiren; "Sigortacı ile sigorta sözleşmesi akdederek sigortalının menfaatini sigortacı nezdinde prim ödemek suretiyle teminat altına alan kişi" şeklinde tanımlanmış bunmaktadır**.**

[199] **Omağ** (1985), s. 92-93.

[200] **Özdamar** (2009) Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, s. 70.

[201] **Kender** (2017), s. 275; **Kubilay** (2013), s. 71; **Ağsakal**, s. 56; **Aydın**, s. 69; **Şeker Öğüz**, s. 58; **Baysal**, s. 3520.

sırasında bildiği veya bilmesi gereken tüm önemli hususları sigortacıya bildirmekle yükümlüdür." şeklindeki düzenlemeyle beyanda bulunma yükümlülüğünün sigorta ettirende olduğu hükme bağlanmıştır. Mülga TTK'nın 1290[202] ve 1363[203]. maddelerinde de benzer şekilde beyan yükümlülüğünün sigorta ettirende olduğu hükme bağlanmış bulunmaktaydı.

2.3.2. Sigorta Ettirenin Temsilcisi

TTK'nın 1406. maddesi gereğince sigorta sözleşmesinin bir başka kişi aracılığıyla temsilen gerçekleştirilmesi mümkündür[204]. TTK'nın 1435. maddesinde beyan yükümlüsü olarak sigorta ettiren gösterilmekle birlikte üçüncü kişilerin de beyan yükümlüsü olup olamayacağı konusunda bir açıklama yer almamaktadır. Bununla birlikte TTK'nın "Sigorta Ettiren Dışındakilerin Bilgisi ve Davranışı" başlıklı 1412. maddesinde yer alan; *"Kanunda sigorta ettirenin bilgisine ve davranışına hukuki sonuç bağlanan durumlarda, sigortadan haberi olması şartı ile sigortalının,*

---

[202] 6762 sayılı mülga TTK'nın "D) Sigorta ettirenin mükellefiyeti ve borçları, I - İhbar mükellefiyeti, 1. Mukavele yapılırken" başlıklı 1290 maddesi:

"Sigorta ettiren kimse, sigortacının mukavele yapılırken hakiki vaziyetleri bildiği takdirde mukaveleyi yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını mücip olacak bütün hususları sigortacıya bildirmeye mecburdur. Sigorta ettiren kimse sorulduğu halde susmuş veya noksan yahut hakikata muhalif beyanlarda bulunmuş ise hakikata vakıf olmıyan sigortacı mukaveleden cayabilir; şu kadar ki; sigortacı hakikatı öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde cayma hakkını kullanmamış ise bu hak düşer. Sigorta ettiren kimsenin kötü niyeti anlaşıldığı takdirde sigortacı prime hak kazanır.

Sigorta mukavelesinin yapılması sırasında sigorta ettirene doldurması teklif olunan listede yazılı sorular dışında hiçbir mesuliyet tevaccüh etmez."

[203] 6762 sayılı mülga TTK'nın "A) Mükellefiyetin şümulü, I - Umumi olarak" başlıklı 1363 maddesi:

"Gerek kendi ve gerekse başkası hesabına sigorta ettiren kimse, mukavelenin yapıldığı sırada kendisince bilinen ve sigortacının üzerine alacağı rizikonun takdiri için olan önemine binaen mukaveleyi yapıp yapmamak veya aynı şartlar altında yapmak hususundaki kararına müessir olabilecek mahiyette olan bütün halleri sigortacıya bildirmekle mükelleftir.

Mukavele sigorta ettiren için bir temsilci tarafından yapılırsa, temsilci kendisince bilinen halleri de bildirmeye mecburdur."

[204] **Şeker Öğüz**,s. 69; **Ünan** (2016), s. 29; **Atamer**, s. 38 vd.; **Aral Eldeleklioğlu**,s. 728; **Aydın**, s. 86; bu yönüyle zarar sigortalarındaki sigortalı kavramının karşılığını can sigortalarındaki lehtar kavramının karşıladığı yönünde bkz. **Kabukçuoğlu Özer** (2010), s. 130; Ayrıca bkz. 6102 sayılı TTK'nın "2. Temsil, a) Genel olarak" başlıklı 1406. maddesi:

"(1) Bir kişi, diğer bir kişinin adına onu temsilen sigorta sözleşmesi yapabilir; temsilci yetkisiz ise ilk sigorta döneminin primlerinden sorumlu olur.

(2) Adına sigorta sözleşmesi yapılan kişi, rizikonun gerçekleşmesinden önce veya 1458 inci madde hükmü saklı kalmak üzere, riziko gerçekleşince de sözleşmeye sonradan icazet verebilir.

(3) Başkasının adına yapıldığı anlaşılmayan veya yetkisiz yapılan sözleşme, menfaati bulunması şartıyla, temsilci adına yapılmış sayılır."

temsilci söz konusu ise temsilcinin, can sigortalarında da lehtarın bilgisi ve davranışı da dikkate alınır." şeklindeki düzenleme gereğince sigortadan haberi olması durumunda sigortalının, sigortalı, temsilci ve lehdarın bilgisi ve davranışı da dikkate alınacaktır[205]. Bunun için kanunda sigorta ettirenin bilgisine ve davranışına hukuki sonuç bağlanan durumların söz konusu olması gerekir. Maddenin gerekçesinde yer alan "Sigortacının doğru bir prim hesabı yapabilmesi, diğer bir ifade ile üzerine aldığı riski ölçebilmesi" ifadesinden de maddenin sözleşmenin yapılmasında beyan yükümlülüğünün de bu anlamda değerlendirilebileceği sonucunu doğurmaktadır.

Bir özel hukuk ilişkisi olması dolayısıyla kural olarak sigorta sözleşmesi de yükümlülüklerini sözleşmenin tarafları üzerinde doğuracaktır. Ancak kanunda açıkça hüküm bulunan hallerde veya tarafların iradeleriyle sözleşme tarafları dışındaki kişilerinde bazı yükümlülükleri doğabileceklerdir. Nitekim 6102 sayılı TTK'nın 1412. maddesinde, sigorta ettiren dışında, temsilcinin bilgisinin ve davranışının da dikkate alınacağı açıkça düzenlenmiştir. Dolayısıyla sigorta sözleşmesinin sigorta ettiren tarafından bizzat yapılmasıyla temsilci aracılığıyla gerçekleştirilmesi arasında bir fark bulunmadığından, sözleşmenin temsilci aracılığıyla gerçekleştiriliyor olması durumunda temsilcinin bildiği ve bilmesi gereken hususların da beyan edilmesi gerekir[206]. Nitekim Kanun koyucu madde gerekçesinde de; "*Amaç, sigortacının gerçeklere tam olarak ulaşabilmesi ise lehtarın ve temsilcinin bilgisi ile sigortalının bilgisi arasında herhangi bir fark yoktur*" şeklinde bu hususu dile getirmiştir[207]. Hukuken kişilerin haberdar olmadıkları ve olmaları da beklenmeyen bir durum nedeniyle sorumlu tutmak mümkün olmadığından temsilcinin sadece bildikleri hususlar konusunda sigortacıya beyanda bulunma yükümlülüğü altına bulundurulmuş olmaları yerinde bir düzenleme olarak değerlendirilmektedir[208].

Kanun koyucu bu şekilde bir düzenleme yoluna giderek sigorta ettirenle temsilcisinin bilgi ve davranışı arasında bir fark gözetmeyerek tarafların sorumluluk alanını genişletmiştir. Bu sayede iyiniyet kuralları üzerine bina edilen sigorta sözleşmelerinde sigortacının sözleşme için gerçeklere mümkün olduğunca fazla ulaşabilmesine imkân tanımıştır. Ayrıca, sigortacı tarafından kabul

---

[205] **Şeker Öğüz**, s. 69.

[206] **Şeker Öğüz**, s. 69; **Ağsakal**, s. 56; **Aydın**, s. 69; **Aral Eldeleklioğlu**, s. 728; **Bozer** (2009), s. 33; **Atamer**, s. 47; **Öztan**, s. 81.

[207] Bkz. ilgili madde gerekçesi.

[208] **Aral Eldeleklioğlu**, s. 728; **Ağsakal**, s. 49; **Arseven** (1991), s. 116.

edilen riskin yine başka bir sigorta sözleşmesiyle sigortalanması olan reasürans söz konusu olduğunda beyan yükümlülüğü reasürör ile reasürans sözleşmesi imzalayan sigorta şirketinde olacaktır[209].

2.3.3. Başkası Lehine Sigorta Sözleşmesinde Beyan Yükümlüsü

Hukuken bir sözleşme olan sigorta sözleşmeleri diğer sözleşmelerde olduğu gibi borçlar hukukunun genel ilkeleri gereğince üçüncü şahıs lehine sözleşme şeklinde gerçekleştirilebilecektir[210]. Bu durumda sigorta sözleşmesinin taraflarından biri sözleşmeye taraf olmayan üçüncü bir kişiyi sözleşmeden yararlanacak olan kişi olarak belirleyecektir[211]. Sigortacı ve sigorta ettirenin gerçekleştirdiği sigorta sözleşmesinde sigortadan faydalanacak kişinin bir başkası olarak belirlenmesi durumunda lehdar söz konusu olacaktır. Sigorta hukukunda lehdarı; sigortacı ve sigorta ettiren tarafından gerçekleştirilen sigorta sözleşmesinde menfaati koruma altına alınan hak sahibi kişi olarak tanımlanabilir[212]. Kısaca sigorta sözleşmesinde sigortadan faydalanan kişi olarak tarif edebilecek lehdar sigorta sözleşmesini kendisi gerçekleştirebileceği gibi bir başka kişinin sigorta ettiren olduğu sözleşmede sigortadan faydalanan konumunda da olabilecektir. 28.10.2007 tarihli ve 26684 sayılı Resmi Gazete yayımlanmış bulunan Sigorta Sözleşmelerinde İlgilendirmeye İlişkin Yönetmelik'in 4. maddesinin "c" bendinde lehdar; "*Can sigortalarında, sigorta sözleşmesine taraf olmamakla birlikte lehine sigorta sözleşmesi akdedilen ve rizikonun gerçekleşmesi hâlinde kural olarak sigorta tazminatını sigortacıdan isteme hakkına sahip olan kişi*" şeklinde tanımlanmaktadır.

Kanun koyucu TTK'nın 1493. maddesinin birinci fıkrasında; *"Sigorta ettiren, 1490 ıncı maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları saklı kalmak üzere, gerçek ya da tüzel kişi lehine sigorta sözleşmesi yapabilir." ş*eklindeki düzenleme de açıkça lehdarın gerçek kişi veya tüzel kişi olabileceğini hükme bağlamıştır. Bu şekilde bir düzenleme son derece yerinde olmuştur. Zira 6762 sayılı mülga TTK zamanında lehdarın tüzel kişilerden olup olmayacağı konusunda açık bir düzenleme bulunmadığından bu konuda tartışmalar bulunmaktaydı. ETTK'nın düzenlemesinde

---

[209] **Şeker Öğüz**, s. 52.

[210] **Omağ** (1985), s. 92-93.

[211] **Bozer** (2009), s. 33; **Atamer**, s. 47; **Öztan**, s. 81.

[212] **Ünan** (2016), s. 29; **Atamer**, s. 38; **Günay**, s. 63; **Aral Eldeleklioğlu**, s. 728; **Aydın**, s. 86; **Kubilay** (2013), s. 126; **Kabukçuoğlu Özer** (2010), s. 130.

lehdar olabilecekler için "*kimse"* kavramını kullanmış olduğundan ve 1328. maddenin üçüncü fıkrasında sigortalıyı öldürme veya öldürülmesine herhangi bir şekilde suç ortaklığı etme fiilinin lehtarın sigorta bedelinden mahrum kalmasına neden olacağı şeklindeki düzenlemede geçen öldürme filinin tüzel kişi tarafından gerçekleştirilemeyeceğinden dolayı tüzel kişilerin sigorta sözleşmelerinde lehtar olamayacağı görüşü ağırlıklı olarak savunulmaktaydı[213]. Buna karşın, uygulamada kredi sözleşmeleriyle birlikte gerçekleştirilen sigorta sözleşmelerinde kredi kuruluşlarının sigorta sözleşmesinin lehdarı olarak kendilerini göstermekteydiler. Bu şekilde kurumlarından kredi kullanan kişilerin vefatı halinde vermiş oldukları krediyi güvence altına almaktaydılar[214]. Bu şekilde doktrinde tüzel kişilerin lehdar olamayacağı görüşüne karşın uygulamada bu durumun kabul edilmiş olmasının oluşturduğu karışıklık 6102 sayılı TTK'nın yapım aşamasında da fark edilmiş ve tartışmaları sona erdirecek şekilde düzenleme yoluna gidilmiştir.

TTK'nın 1493. maddesinin beşinci fıkrası gereğince sigorta ettirenin kendi hesabına değil de başkasını lehdar kılmak suretiyle sigorta sözleşmesini gerçekleştirmesi durumunda lehdar sigorta ettirenin tek taraflı beyanıyla belirlenecektir ve sigortacının onayı veya izni aranmayacaktır[215]. Ancak anılan maddenin ikinci fıkrasında yer alan *"Sigorta ettiren, atadığı lehtarı sigortacıya bildirir."* şeklindeki düzenleme uyarınca sigorta ettirenin sözleşmenin kurulması sırasında lehtarın kim olduğunu tereddüt yaratmayacak şekilde bildirmesi yeterli olacaktır[216]. Sigorta sözleşmesinde bir lehtar belirlenerek tam üçüncü şahıs lehine sözleşme şeklinde yapılmış olması durumunda sigorta sözleşmesine dayanarak sigortacıdan edimi talep etme yetkisi kural olarak lehtarda olacaktır[217].

Sigorta ettiren sigorta sözleşmesini bir başkası lehine gerçekleştirerek üçüncü bir kişiyi sigortalı olarak tayin edebilecektir. Genel kural sigorta sözleşmesini gerçekleştirilenle sözleşme konusu menfaat alacaklısının ayını kişi olması ise de kanun koyucu bu kişilerin farklı kişiler olarak

---

[213] **Kender** (2017), s. 243; aksi görüşte olan yazarlar için bkz. **Ünan** (2016), s. 29; **Bozkurt**, s. 23; **Çeker** (2011), s. 225; **Akgün** (2010), s. 35.

[214] Bkz. TTK'nın 1493. maddesinin gerekçesi.

[215] TTK'nın 1493. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan "*Lehtar atanması ve lehtar değişiklikleri sigortacının iznine bağlı değildir.*" şeklindeki düzenlemeyle bu durum açıkça dile getirilmiştir.

[216] **Kabukçuoğlu Özer** (2010), s. 131.

[217] Bkz. TTK'nın 1493. maddesinin yedinci fıkrası: *"Sigortacıdan edimi istem ve tahsil yetkisi, aksi kararlaştırılmadıkça, lehtara aittir."*

belirlenebilmesine de imkan tanımıştır. Sigorta ettirenin kendisini değil de bir başkasını sigortalı olarak belirlemesi durumunda sigorta tazminatını talep etme hakkı sigortalıda olmasına karşın, sigorta sözleşmesinden doğan yükümlülükler yine sigorta ettirende kalacaktır[218].

Sigorta ettirenin başkası lehine sigorta sözleşmesi düzenlemiş olması durumunda beyanda bulunma yükümlülüğünün kimde olacağı hususunun irdelenmesi gerekir. Mülga 6762 sayılı TTK'nın 1290. maddesinde ihbar külfetinin sadece sigorta ettirende olacağı açıkça hükme bağlanmaktaydı[219]. Ancak bu durumun uygulamada adaletsiz sonuçlara yol açmasından dolayı eleştirilmekte, sigortalı ve vekile de beyanda bulunma yükümlülüğü getiren denizcilik sigortalarına ilişkin hükümlerin kıyasen, kara sigortaları için de uygulanabileceği ileri sürülmekteydi[220]. Yürürlükte bulunan 6102 sayılı TTK'nın 1412. maddesinde ise, kanunda sigorta ettirenin bilgisine ve davranışına hukuki sonuç bağlanan durumlarda, sigortadan haberi olması şartı ile sigortalının, can sigortalarında da lehtarın bilgisi ve davranışının dikkate alınacağı hükme bağlanmış bunmaktadır. Dolayısıyla sigorta ettirenin yerine getirmek zorunda olduğu beyanda bulunma yükümlülüğü bazı durumlarda sigorta ettirenden farklı kişilerde de olabilecektir. Mülga TTK zamanında denizcilik sigortalarından kıyasla uygulanan bu durum mevcut TTK ile hükme bağlanmış ve yasal altyapıya kavuşturulmuştur. Dolayısıyla sigortadan haberi olan sigortalı da bildiği önemli hususlarda beyanda bulunma yükümlülüğü altında olacaktır[221]. Can sigortalarının söz konusu olması durumunda ise sigortalının bildiği hususlar sigorta ettiren veya lehtar tarafından bilinmiyor da olsa sözleşme öncesi ihbar külfeti kapsamında bu önemli hususlarında sigortacıya bildirilmesi gerekir[222].

---

[218] **Bozer** (2009), s. 33; **Çeker** (2011), s. 47; **Aydın**, s. 84; **Özdamar** (2009) Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, s. 70.

[219] Bkz. Mülga 6762 sayılı TTK'nın 1290 maddesinin birinci fıkrası: *"Sigorta ettiren kimse, sigortacının mukavele yapılırken hakiki vaziyetleri bildiği takdirde mukaveleyi yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını mücip olacak bütün hususları sigortacıya bildirmeye mecburdur. Sigorta ettiren kimse sorulduğu halde susmuş veya noksan yahut hakikata muhalif beyanlarda bulunmuş ise hakikata vakıf olmıyan sigortacı mukaveleden cayabilir; şu kadar ki; sigortacı hakikatı öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde cayma hakkını kullanmamış ise bu hak düşer. Sigorta ettiren kimsenin kötü niyeti anlaşıldığı takdirde sigortacı prime hak kazanır."*

[220] **Arseven** (1991), s. 108.

[221] **Köroğlu Ölmez**, s. 271.

[222] **Şenocak, Kemal** (2009) Üçüncü Şahıs Lehine Hayat Sigortası Sözleşmesi, 1. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, s. 131; **Ünan** (2016), s. 138; **Şeker Öğüz**, s. 74.

2.3.4. Broker

Broker, sigorta sözleşmelerinin gerçekleştirilmesinde aracı olan kimse veya simsar olarak tarif edilebilecektir[223]. 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 2 maddesinin "d" bendinde ise, broker; *"Sigorta veya reasürans sözleşmesi yaptırmak isteyenleri temsil ederek, bu sözleşmelerin yaptırılacağı şirketlerin seçiminde tamamen tarafsız ve bağımsız davranarak ve teminat almak isteyen kişilerin hak ve menfaatlerini gözeterek sözleşmelerin akdinden önceki hazırlık çalışmalarını yürütmeyi ve gerektiğinde sözleşmelerin uygulanmasında veya tazminatın tahsilinde yardımcı olmayı meslek edinen kişi"* şeklinde tanımlanmış bulunmaktadır.

Brokerler belirledikleri kişilerin genel olarak şahsi ihtiyaçlarını tespit ederek, onlara tercih edebilecekleri sigorta sözleşmesini teklif ederek bu konuda bilgilendirmede bunan *sui generis* özelliğe sahip kişilerdir[224]. Brokerler sadece kişileri tercih edebilecekleri sigortalar konusunda bilgilendirdiklerinden bu kişilerin sigortacıyla imzalayacakları sigortalar nedeniyle kural olarak beyanda bulunma yükümlülüğü altında değillerdir. Ancak bazı durumlarda brokerın teklif ettiği sigortadan faydalanmak isteyen kişiler bu sözleşmenin kurulması için brokera temsil yetkisi de verdiği görülmektedir. Bu şekilde sigorta ettirenin vekili konumunda olması durumunda brokerin de beyanda bulunma yükümlülüğü olacaktır. Zira bu durumda artık broker, sigorta ettirmek isteyen kişinin temsilcisi olmaktadır[225].

2.4. Beyan Yükümlülüğünün Muhatabı

2.4.1. Genel Olarak

Sigorta sözleşmesinin kurulması aşamasında başlayan sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğü sigorta sözleşmesinin devamı süresince de devam eder. Sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünden kurtulabilmesi ve dolayısıyla da bir yaptırımla karşılaşmaması için beyanda bulunma yükümlülüğünü yetkili muhatabına karşı gerçekleştirmiş olması gerekir. Bu nedenle beyanda bulunma yükümlülüğünün muhatabının doğru belirlenmesi sonra derece önem arz eder.

---

[223] **Özbolat**, 162; **Özdamar, Mehmet** (2008) 'Sigorta Brokeri ve Hukuki Niteliği' Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 57, S: 3, s. 530.

[224] **Özdamar** (2008), s. 529.

[225] **Şeker Öğüz**, s. 77; **Özdamar** (2008), s. 533.

2.4.2. Sigortacı

6102 sayılı TTK'nın 1435. maddesine gereğince sigorta sözleşmelerinde sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünün muhatabı ilk olarak sigortacıdır[226]. Sigortacılık faaliyetinde bulunma dolayısıyla da sigortacı olabilme kanunen bazı şartlara bağlanmıştır. Buna göre, sigortacılık faaliyetinde bulunabilmek için öncelikle anonim şirket veya kooperatif şeklinde kuruşmuş bir tüzel kişiliğin bulunması gerekir[227]. Sonrasında bu kişilerin faaliyette bulunacakları sigorta alanına dair resmi makamlardan gerekli ruhsatları almış olmaları gerekir[228]. Sigorta alanında faaliyet gösterecek şirketin yabancı bir şirket olması durumunda uyulması gereken usul ve esaslar konusunda Sigortacılık Kanunu'nun 3. maddesinin beşinci fıkrasıyla Cumhurbaşkanına düzenleme yapma yetkisi verilmiştir. Dolayısıyla bu konuda uyulması gereken kurallar Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak kararnameyle belirlenecektir[229].

Bir sigortacılık kolunda faaliyet gösterecek anonim şirketin bir tüzel kişiliği ve dolayısıyla da bir yönetim teşkilatı bulunmaktadır. Bu teşkilatın nasıl olması gerektiği Sigortacılık Kanunu'nun 4. maddesinde ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiş bulunmaktadır[230].

---

[226] **Ağsakal**, s. 69.

[227] **Cebe, M. Sinan** (2018) Uygulamalı Sigorta Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 4.

[228] Bkz. 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun 3 vd. maddeleri.

[229] **Günay**, s. 60; **Güvel / Güvel**, s. 39; bkz. 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun 2.7.2018 tarihli ve 700 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 182. maddesiyle değişik 3 maddesinin beşinci fıkrası:

"Yabancı sigorta şirketlerinin ve reasürans şirketlerinin Türkiye'de faaliyet göstermesine ilişkin usûl ve esaslar Cumhurbaşkanı tarafından belirlenir."

[230] 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun "Sigorta şirketleri ve reasürans şirketlerinin teşkilâtı" başlıklı 4 maddesi: *"(1) Sigorta şirketleri ve reasürans şirketlerinin yönetim kurulları genel müdür dâhil beş kişiden, denetçiler ise iki kişiden az olamaz. Genel müdür, yönetim kurulunun doğal üyesidir.*

(2) Yönetim kurulu üyelerinin malî güç dışında sigorta şirketi ve reasürans şirketi kurucularında aranan şartları taşıması; çoğunluğunun en az dört yıllık yüksek öğrenim görmüş olması ve sigortacılık, iktisat, işletme, muhasebe, hukuk, maliye, matematik, istatistik, aktüerya veya mühendislik alanlarında en az üç yıl deneyimi olan kişilerden seçilmesi şarttır.

(3) Genel müdür ve yardımcılarının, malî güç dışında sigorta şirketi ve reasürans şirketi kurucularında aranan şartları taşıması, en az dört yıllık yüksek öğrenim görmüş olması ve genel müdürlüğe atanacakların en az on yıl, sigortacılık veya sigortacılık tekniği ile ilgili konulardan sorumlu genel müdür yardımcılıklarına atanacakların yedi yıldan az olmamak üzere sigortacılık, iktisat, işletme, muhasebe, hukuk, maliye, matematik, istatistik, aktüerya veya mühendislik alanlarının en az birinde; diğer genel müdür yardımcılıklarına atanacakların da sorumlu olacakları alanda en az yedi yıl deneyim sahibi olması şarttır. Genel müdür yardımcılıklarından en az birinin sigortacılık veya sigortacılık tekniği ile ilgili konulardan sorumlu olması zorunludur.

(4) Murahhas üyelerin genel müdürde aranan şartları taşıması zorunludur.

Sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünün muhatabı sigorta şirketi olmakla birlikte, sigorta ettiren beyan yükümlülüğünü sigortacı şirketin yetkili organına bildirimde bulunarak yerine getirmiş olacaktır[231]. Bu yetkili organ da kural olarak sigorta şirketinin yönetim kurulu olacaktır. Ancak sigorta şirketi bildirimde bulunulacak başka bir birimi kendi içerisinde yetkili kılabilecektir. Bu durumda beyanda bulunma yükümlülüğünün yetkili ve görevli birime yapılabilecektir. Birçok sigorta sözleşmesinin tarafı bulunan sigorta şirketinin yönetim kurulunun bütün beyanlara muhatap olmasındaki zorluk nedeniyle uygulamada sigorta şirketlerinin bir kişi veya organını bu beyanlara muhatap olma konusunda yetkilendirdiği görülmektedir[232]. Dolayısıyla da sigorta ettiren sigorta şirketinin belirlediği görevli ve yetkili birime bildirimde bulunarak beyanda bulunma yükümlülüğünden kurtulabilecektir.

2.4.3. Sigorta Acentesi

Sigorta sözleşmesinde sigorta ettiren karşısında sigortacı yer aldığından sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünün muhatabı da sigortacıdır[233]. TTK'nın 1435. maddesinde de "sigortacıya bildirmekle yükümlüdür" şeklindeki ifadeyle sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünün muhatabının sigortacı olacağı hükme bağlanmıştır. Sigortacının kimler olabileceği ise kanunlarla belirlenmiş bulunmaktadır. Dolayısıyla sigortacı, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 3. maddesine göre kurulmuş olan sigorta şirketleri ve 2. Maddesinin "b" bendinde yer alan aracılar,

---

(5) Başka unvanlarla istihdam edilseler dahi, yetki ve görevleri itibarıyla genel müdür yardımcısına denk veya daha üst konumlarda görev yapan diğer yöneticiler de genel müdür ve genel müdür yardımcılarına ilişkin hükümlere tâbidir.

(6) Denetçilerin, malî güç dışında sigorta şirketi ve reasürans şirketi kurucularında aranan şartları taşımaları, en az dört yıllık yüksek öğrenim görmüş olmaları ve sigortacılık, iktisat, hukuk, maliye, işletme ve muhasebe alanlarında en az üç yıl deneyimi olan kişilerden seçilmesi şarttır.

(7) Sigorta veya reasürans şirketinin hâkim hissedarı tüzel kişilerin yönetim ve denetimine sahip kişilerde de, malî güç dışında sigorta şirketi ve reasürans şirketi kurucularında aranan şartlar aranır.

(8) (Değişik: 13/6/2012-6327/49 md.) Sigorta şirketleri ile reasürans şirketleri; tüm iş ve işlemlerinin, sigortacılık mevzuatı ve ilgili diğer mevzuata, şirketin iç yönergeleri ile yönetim stratejisi ve politikalarına uygunluğunun sürekli kontrol edilmesi, denetlenmesi ile hata, hile ve usulsüzlüklerin tespiti ve önlenmesi amacıyla iç denetim ve risk yönetimini kapsayacak şekilde etkin bir iç kontrol sistemi kurmak zorundadır. Müsteşarlıkça belirlenen alanlarla sınırlı olmak üzere, iç kontrol sistemlerinin yürütülmesi dışarıdan hizmet alımı yoluyla da yapılabilir. İç kontrol sistemlerinin kurulmasına ilişkin usul ve esaslar Müsteşarlıkça belirlenir."

[231] **Ağsakal**, s. 70; **Günay**, s. 61.

[232] **Aydın**, s. 93; **Ağsakal**, s. 70.

[233] **Ağsakal**, s. 69.

yani acenteler olabilecektir. Müşterek sigortanın söz konusu olması durumunda beyanda bulunma yükümlülüğü belirlenmiş olması halinde jerana karşı da yerine getirilebilecektir[234].

Kanunda sigortacılık alanında faaliyet gösterebilecek kişilere dair bazı sınırlamalar da getirilmiş bulunmaktadır. Buna göre sadece anonim şirketler ile faaliyette bulunacağı sigorta alanına dair gerekli ruhsatı almış bulunan kooperatif şirketler sigorta alanında faaliyette bulunabilecektir[235].

Sigorta ettiren beyan yükümlülüğünü sigortacı şirketin yetkili organına bildirimde bulunarak yerine getirecektir[236]. Sigorta ettiren beyan yükümlülüğünü öncelikle sigortacıya karşı yerine getirecek olmakla birlikte TTK'nın 1416. maddesinde yer alan *'Sigorta ettiren tarafından yapılacak tebliğler ve bildirimler sigortacıya veya sözleşmeyi yapan ya da yapılmasına aracılık eden acenteye;''*[237] şeklindeki düzenleme gereğince sözleşmeyi yapan ya da yapılmasına aracılık eden acenteye[238] karşı yapılarak da yerine getirilebilecektir[239]. Nitekim kanun koyucu TTK'nın 1416. maddesinin gerekçesinde "*sigorta sözleşmesinde yer alan kişiler arasındaki tebliğ ve ihbarlar*" şeklinde daha geniş bir ifadeye yer vererek sözleşme öncesi yapılacak ihbarın ve yükümlülüklerin de bu madde kapsamında değerlendirilmesine imkân tanımıştır[240].

---

[234] **Aral Eldeleklioğlu**, s. 728.

[235] **Aral Eldeleklioğlu**, s. 728; Sigortacılık faaliyetinde bulunabilecek kişiler Sigortacılık Kanununun 4 ve 5 maddelerinde ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır.

[236] **Ağsakal**, s. 70.

[237] Maddenin tam metni, 6102 sayılı TTK'nın "Tebliğler ve bildirimler" başlıklı 1416 maddesi: *"Sigorta ettiren tarafından yapılacak tebliğler ve bildirimler sigortacıya veya sözleşmeyi yapan ya da yapılmasına aracılık eden acenteye; sigortacı tarafından yapılan tebliğler ve bildirimler ise, sigorta ettirenin veya gerektiğinde sigortalının ya da lehtarın sigortacıya bildirilmiş son adreslerine yapılır."*

[238] **Günay**, s. 32; ayrıca acente tanımı için bkz. 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun "Tanımlar" başlıklı 2. Maddesinin "m" bendi: "*Sigorta acentesi: Ticarî mümessil, ticarî vekil, satış memuru veya müstahdem gibi tâbi bir sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak muayyen bir yer veya bölge içinde daimî bir surette sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmeyi veya bunları sigorta şirketleri adına yapmayı meslek edinen, sözleşmenin akdinden önce hazırlık çalışmalarını yürüten ve sözleşmenin uygulanması ile tazminatın ödenmesinde yardımcı olan kişiyi*,".

[239] **Ağsakal**, s. 81 vd.; **Aydın**, s. 94 vd.

[240] Bkz. ilgili madde gerekçesi.

2.5. Beyan Yükümlülüğünün Yerine Getirilme Şekli

Kanun koyucu sigorta sözleşmesi içerisindeki ihbar yükümlülüğünü ayrı bir maddede düzenlemiş bulunmasına karşın bu yükümlülüğün yerine getirilmesi bakımından bu düzenlemede bir usule yer vermemektedir. Kanun koyucu sözleşme süresi içerisinde beyanda bulunma konusunda bir şekil şartı öngörmemiş ise de; sigorta sözleşmesinin gerçekleşmesi aşamasında yerine getirilmesi gereken beyanda bulunma yükümlülüğü için bir düzenlemeye yer vermiştir. İki durumda da sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünün yerine getirilmesi söz konusu olduğundan aynı esasların burada da uygulanması gerektiği savunulmaktadır[241].

Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünü yerine getirirken nasıl bir şekil şartına uyması gerektiği konusunda TTK bir düzenleme yer almamaktadır. Dolayısıyla kanun koyucunun bu konuda bir serbesti tanıdığı sonucuna ulaşılabilecektir. Bu durumda sigorta ettiren üzerine düşen beyan yükümlülüğünü adi veya resmi yazılı şekilde yerine getirebileceği gibi sözlü olarak da bilgilendirmede bulunabilecektir[242]. Sigortacının beyanda bulunulmasını istediği hususlarda sözlü olarak soru sorması durumunda sigorta ettiren de sözlü olarak cevap vermek suretiyle pratik bir şekilde yükümlülüğünden kurtulabilecektir[243].

TTK'da şekil şartına bağlanmamış olan beyanda bulunma yükümlülüğünün tarafların aralarında yapacakları bir anlaşmayla şekle tabi kılınıp kılınamayacağı konusunun da açıklığa kavuşturulması gerekir. Zira TTK'da beyanda bulunma yükümlülüğünün yerine getirilme şekline dair bir düzenleme olmamasına karşın tarafların aralarında anlaşarak sigorta sözleşmesine beyanda bulunmaya dair bir şekil zorunluluğu getirmeleri durumunda artık sigorta ettirenin bu şekle uymadan gerçekleştirdiği bildirimler beyanda bulunma yükümlülüğünün yerine getirilmesi olarak değerlendirilmeyecektir. Dolayısıyla da sigortacı beyan yükümlülüğünün yerine getirilmemesi nedeniyle kanunen kendisine tanınan hukuki imkanlardan faydalanabilecektir. Bu durum sigorta ettirenin aleyhine sonuçlar doğmasına neden olacaktır. Bu konuda TTK'nın 1452. maddesinde yer alan genel kuraldan hareketle bir sonuca ulaşılması sorunun çözümünde faydalı olacaktır. Buna

[241] **Kender** (2017), s. 272.

[242] **Ağsakal**, s. 47.

[243] **Ağsakal**, s. 48; **Aydın**, s. 121.

göre TTK'da beyan yükümlülüğünün yerine getirilmesi bakımından bir şekil zorunluluğu getirilmemiştir[244].

Kanunun beyanda bulunma konusunda şekil serbestisini kabul ettiği söylenebilecektir. TTK'nın 1452 maddesinde yer alan genel kural gereğince kanunun sigorta ettiren lehine tanıdığı bir imkan konusunda taraflar ancak sigorta ettiren aleyhine olmayacak şekilde düzenleme yapabilirler. Kanun, beyanda bulunma konusunda sigorta ettiren lehine olacak şekilde bir serbestiye imkan tanımışken tarafların sigorta sözleşmesine hüküm koyarak bu serbestinin sigorta ettiren, sigortalı veya lehtar aleyhine değiştirmeleri mümkün olmamalıdır. Tarafların bunun aksine sigorta sözleşmesiyle, sigorta ettiren tarafın aleyhine olacak şekilde bir yükümlülük getirmeleri hâlinde bu hükümler yerine TTK hükümleri esas alınacak ve beyanda bulunma konusunda getirilen şekil artı geçersiz sayılacaktır. Sonuç olarak, kanaatimizce de kanun koyucu sigorta ettiren lehine bir tercihte bulunmuş ve beyanda bulunma yükümlülüğünü bir şekle tabi kılmamıştır. Bu nedenle tarafların sözleşme serbestisi kuralına dayanarak da olsa beyanda bulunma yükümlülüğünü bir şekil şartına bağlamaları mümkün değildir[245].

Buraya kadar açıklandığı üzere, sigorta ettirenin sözleşme içerisinde yerine getireceği beyan yükümlülüğü herhangi bir şekil şartına bağlı değildir ve dolayısıyla da yazılı veya sözlü her şekilde yerine getirilebilecektir. Ancak sözlü olarak beyan bulunulması uygulamada beyanda bulunma yükümlülüğünün yerine getirildiğinin ispatı bakımından bazı sorunlara neden olabilecektir. Bu nedenle yerine getirilen beyan yükümlülüğünün ispatı bakımından sözlü olarak bildirilen hususların yazılı olarak verilmesi ve sigorta ettiren ile sigortacı yetkilisinin imzasının bulunması hatta bir nüshasının da sigorta ettirende kalması yerinde olacaktır. Sigorta ettirenin beyanda bulunmamasına bağlanan sonuçlar dikkate alındığından gerçekleştirilen beyanın aynı zamanda ispatının da dikkate alınarak gerçekleştirilmesi hak kayıplarının önüne geçilmesi bakımından son derece önemli olacaktır.

Sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünü kime ve nerede yapacağına dair TTK'nın 1416. maddesinde bir düzenleme yer almaktadır. **"***Sigorta ettiren tarafından yapılacak*

[244] Farklı görüş için bkz. **Aydın**, s. 123.

[245] Sigorta sözleşmesiyle ancak sözleşme kurulduktan sonrasına dair hususların düzenlenebileceği ve dolayısıyla da sigorta genel şartlarında beyan yükümlülüğünün şekline dair bir düzenleme yapılamayacağı yönünde görüşler için bkz. **Ağsakal**, s. 48; **Aydın**, s. 126.

tebliğler ve bildirimler sigortacıya veya sözleşmeyi yapan ya da yapılmasına aracılık eden acenteye; sigortacı tarafından yapılan tebliğler ve bildirimler ise, sigorta ettirenin veya gerektiğinde sigortalının ya da lehtarın sigortacıya bildirilmiş son adreslerine yapılır." şeklindeki düzenleme gereğince sigorta ettiren tarafından yapılacak tebliğler ve bildirimler sigortacıya veya sözleşmeyi yapan ya da yapılmasına aracılık eden acenteye karşı gerçekleştirilecek bilgilendirmeyle yerine getirilmiş olacaktır. Aynı şekilde sigortacı da tebliğ ve bildirimlerini; sigorta ettirenin, sigortalının veya duruma göre gerekli olması halinde lehtarın bildirilmiş olduğu son adreslerine yapacağı tebliğ ile yerine getirebilecektir.

Kanunda yer alan bu düzenleme genel hüküm niteliğindedir ve taraflar karşılıklı anlaşacak başka bir yer ve usul kararlaştırabileceklerdir[246]. Nitekim uygulamada birçok sigorta şartında, sigorta sözleşmesi kapsamında sözleşmede yer alan kişilerin tebliğ ve ihbarlarını nereye, kime ve ne şekilde yapılacağına dair düzenlemeler yer almaktadır[247].

Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta beyanda bulunma yükümlülüğü bakımından sigorta ettirenin durumunun kanunda yer alandan daha aleyhe olacak şekilde düzenlenemeyeceğidir[248]. Kanun koyucu, sigortacı karşısında daha güçsüz durumda bulunan sigorta ettireni korumuş ve kanunda yer alan usulden daha zor ve aleyhe şartların kabul ettirilmesi gibi bir durumla karşılaşmasının önüne geçmiştir.

6762 sayılı Ticaret Kanunu ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun beyan usulü bakımında kıyaslamasına bakılacak olursa, sigorta ettirenin sigorta süresi içerisinde beyanda bulunma yükümlülüğü önemine binaen 6762 sayılı TTK'da da düzenlenmiş bulunmaktaydı. Sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi içerisinde beyanda bulunma yükümlülüğü 6762 sayılı TTK'nın "*Sigorta müddeti içinde"* başlıklı 1291. maddesinde:

---

[246] Bkz. TTK'nın 1416. maddesinin gerekçesi.

[247] Farklı türden sigorta genel şartları örnekleri için bkz. **Çeker** (2011), s.283 vd.

[248] Bkz. 6102 sayılı TTK'nın "Koruyucu hükümler" başlıklı 1452 maddesi:

"(1) 1404 ve 1408 inci madde hükümleriyle 1429 uncu maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesine aykırı sözleşmeler geçersizdir.

(2) 1418 ve 1420 nci maddeler ile 1430 uncu maddenin ikinci fıkrası hükmüne aykırı sözleşme şartları geçersizdir.

(3) 1405, 1409, 1413 ilâ 1417, 1419, 1421, 1422 ilâ 1426 ncı maddeler, 1427 nci maddenin ikinci ilâ beşinci fıkraları, 1428 inci madde, 1430 uncu maddenin birinci ve üçüncü fıkraları, 1431 inci maddenin birinci, ikinci ve dördüncü fıkraları ve 1433 ilâ 1449 uncu madde hükümleri, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemez; değiştirilirse bu Kanun hükümleri uygulanır."

"Sigorta ettiren kimse sigortacının muvafakati olmaksızın sigortalı, malın yerini veya mukavele zamanındaki halini değiştirdiği takdirde bu değişiklik mukavelenin yapıldığı anda mevcut olduğu halde sigortacının sigorta mukavelesini yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını mucip bir mahiyette ise, sigortacı mukaveleyi feshedebilir.

Birinci fıkrada yazılı değişikliği yapan kimse keyfiyeti sekiz gün zarfında sigortacıya bildirmişse sigortacı ihbar tarihinden itibaren sekiz gün içinde fesih hakkını kullanmadığı takdirde sigortanın hükmü devam eder.

Sigorta ettiren kimse değişiklik keyfiyetini sigortacıya ihbar etmediği halde dahi sigortacı vakı değişikliği öğrendikten sonra sekiz gün içinde feshetmez veya sigorta primini tahsil etmek gibi sigorta hükmünün devamına razı olduğunu gösteren bir harekette bulunursa fesih hakkı düşer." şeklinde üç fıkra halinde düzenlenmiş bulunmaktaydı. Düzenleme gereğince sigorta ettiren sigorta sözleşmesine konu eşyanın yerini ve sözleşmenin gerçekleştiği andaki halini değiştirmesi halinde gerçekleşen bu değişikliğin sözleşmenin gerçekleştirildiği anda mevcut olması hâlinde sigortacının, sözleşmeyi yapmayacak veya daha ağır şartlarda yapacak olmasının kabul edilmesi durumunda sigortacı bu değişikliği sigorta ettirene bildirme yükümlülüğü altında olacaktır[249].

Düzenleme gereğince sigorta süresi içerisinde beyanda bulunma yükümlülüğü sigorta ettirende bulunmaktaydı ve maddenin emredici hükümlerden olması nedeniyle yorumla genişletilemeyeceği savunulmaktaydı[250]. Sigorta ettirenin beyanda bulunacağı hususlar rizikonun ağırlaşmasına neden olan hususlardı. Sigorta ettiren yalnızca kendi davranışları nedeniyle riziko ağırlaşmasının oluşması durumunda beyanda bulunmakla yükümlü tutulmuş, başkasının davranışlarıyla meydana gelecek riziko ağırlaşması halinde beyanda bulunmakla yükümlü kılınmamıştı[251]. 6762 sayılı TTK'nın 1264. maddesi gereğince sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünü düzenleyen 1291. maddesi emredici hükümlerdendir ve taraflar aralarında gerçekleştireceği sözleşmeyle dahi sigorta ettiren aleyhine olacak şekilde düzenleme yapamayacaklardır[252].

---

[249] **Arseven** (1991), s. 116.

[250] **Arseven** (1991), s. 116.

[251] **Can** (2012), s. 145.

[252] 6762 sayılı TTK'nın "Tatbik olunacak hükümler ve amir hükümler" başlıklı 1264 maddesi:

"Bu kitapta hüküm bulunmadıkça sigorta mukavelesi hakkında Borçlar Kanunu hükümleri tatbik olunur.

6762 sayılı TTK'da sigorta ettirene yalızca sübjektif riziko ağırlaşmasında beyanda bulunma yükümlülüğünün getirilerek objektif riziko ağırlaşması durumu için beyanda bulunma yükümlülüğünün getirilmemiş olması, gelişmiş hukuk sistemleriyle uyumlu olmadığı ve sigorta sözleşmelerinin makul bir dengede işlemesine hizmet etmediğinden dolayı eleştirilmekteydi. Kanaatimizce de, sigorta ettirene bilmediği bir hususta beyanda bulunma yükümlülüğü getirilemeyecekse de kendisi dışında kişilerce veya bağımsız durumlarca meydana getirilen ve sigorta ettiren tarafından bilinen durumların sigorta ettiren tarafından bildirilmesinin mümkün kılınması yerinde olacaktır. Aksi halde, devam eden bir sözleşme niteliğinde olan sigorta sözleşmesinde dengeler sigortacı aleyhine bozulmuş olacaktır[253]. Ayrıca TTK'nın söz konusu düzenlemesi daha çok zarar sigortalarına dair hükümler içermesi ve bazı alanlarda düzenlemede bulunmuyor olması nedeniyle de eleştirilmekteydi[254].

Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünün yerine getirilmesinde beyan usulü, liste usulü ve karma sistem olmak üzere üç farklı usul mevcuttur. Beyan usulünde sigorta ettiren sigortacının herhangi bir yönlendirmesi veya sorusuna muhatap olmaksızın kendi düşüncesine göre önemli gördüğü hususlar konusunda sigortacıya beyanda bulunur[255]. Bu usulde bilgilendirmenin sınırını ve içeriğini sigorta ettiren belirlemekte, sigortacının liste hazırlamak veya soru sormak gibi bir

---

1269, 1274, 1277, 1279, 1286, 1321, 1333, 1339, 1341, 1344 ve 1346 ncı maddelerle 1304 üncü maddenin 2 nci fıkrası hükümlerine aykırı olan mukaveleler batıldır.

(Değişik: 12/10/1983 - 2915/1 md.) 1270 inci maddenin 2 nci fıkrası, 1273, 1275 inci maddelerle 1278 inci maddenin ikinci cümlesi, 1283, 1284, 1285, 1289 uncu maddelerle 1292 nci maddenin son fıkrası, 1301 inci madde ile 1312 nci maddenin 2 nci fıkrası, 1315, son fıkrası hariç 1332 nci maddelerle 1345 inci maddenin 2 nci fıkrası, 1350 nci maddenin 2 nci fıkrası, 1361, 1362 nci maddelerle 1365 inci maddenin 2 nci fıkrası, 1366 ncı maddenin 2 nci fıkrası, 1367, 1368, 1369, 1395, 1396, 1397, 1399, 1400, 1401, 1420 ila 1430 ve 1453 ila 1459 uncu maddeler hükümlerine aykırı olan mukavele şartları hükümsüzdür.

1265, 1266, 1280 inci maddelerle 1281 inci maddenin son fıkrası 1287 inci madde, 1288 inci maddenin ikinci fıkrası, 1290, 1291, 1292 nci maddenin birinci fıkrası, 1293, 1295 inci maddelerle 1297 nci maddenin 1 inci fıkrası, 1298, 1299, 1300, 1302, 1306, 1314, 1317, 1318, 1324 ila 1329, 1331 inci maddelerle 1332 nci maddenin son fıkrası, 1334 üncü maddenin 2 ve 3 üncü fıkraları 1336 ncı maddenin ikinci fıkrası, 1338 inci maddenin 1 inci cümlesi hükümleriyle 1371 inci maddenin 3 üncü fıkrası, 1441 inci maddenin birinci fıkrası hükmü, sigorta ettiren kimsenin zararına olarak mukavele ile değiştirilemez. Değiştirilirse kanun hükümleri re'sen tatbik olunur.

Diğer kanunlardaki sigortalara mütaallik amir hükümler mahfuzdur."

[253] **Kender** (2017), s. 204; **Kendigelen**, s.147; **Ulaş**, s. 688.

[254] **Arseven** (1991), s. 115.

[255] **Doğanay, İsmail** (1974) 'Hayat Sigortasında Sigorta Ettirenin Sözleşme Yapılırken Mevcut Beyan ve İhbar Yükümlülüğünün Mahiyet ve Şumulu Nedir?' BATİDER, C: VII, S: 4, s. 853; ayrıca "*beyan usulü"* kavramı yerine "*kendiliğinden beyan usulü"* kavramının tercih edilmesi gerektiği görüşü için bkz. **Aydın**, s. 105.

yükümlülüğü bulunmamaktadır[256]. Sigorta ettiren sigorta alanında uzman olmadığından sigorta sözleşmesinin gerçekleşmesi aşamasında gerekli olan bilgileri doğru tespit edemeyebilecek ve vereceği bilgilerde eksiklikler bulunabilecektir. Bu şekilde eksik ve yanlış bilgilendirme ihtimalinin yüksek olmasına karşın eksik veya yanlış beyanların sorumluluğunun da sigorta ettirende bulunması dolayısıyla bu usul yerinde görülmemekte ve eleştirilmektedir[257].

Liste usulünde sigorta konusunda uzman olan sigortacı önemli olduğunu düşündüğü hususları liste halinde belirlemekte ve sigorta ettiren bu listede yer alan hususlarda bilgilendirme yükümlülüğünü yerine getirmektedir[258]. Sigorta konusunda uzman olan ve tecrübesi bulunan sigortacı tarafından beyan edilecek hususların belirlenmesi sigorta ettirenin lehine bir durumdur[259]. Bu sayede sigorta ettiren beyan etmesi gereken hususları daha sağlıklı bir şekilde bilecek ve ona göre yükümlülüğünü yerine getirecektir[260].

Sigortacı beyan edilecek hususları belirlemede etkin olduğundan sigorta ettirenin belirlenmiş listede yer almayan hususlarda bildirilmede bulunmak zorunda değildir[261]. Sigorta ettirenin listede yer alan sorulara sadece evet-hayır şeklinde cevap verebilecek olması nedeniyle önemli detaylar aydınlatılamayacağından ve listede yer almayan önemli hususların beyan yükümlülüğü kapsamında kalabilecek olmasından dolayı liste usulü eleştirilmektedir[262].

Beyan usulü ve liste usulünün zaaflarının giderilmesi ve olumlu yanlarının birleştirilmesi amacıyla karma usul oluşturulmuştur. Bu sistemde ise adından da anlaşılacağı üzere beyan usulü ve liste usulü koşturularak bir arada uygulanmaktadır. Daha önceki iki sistemin dezavantajları giderilmiş olduğundan TTK sisteminde de bu karma usul tercih edilmiştir[263]. Buna göre, sigorta ettiren hem önemli hususları bildirmekle yükümlü kılınmış hem de sigortacının liste halindeki sorularını cevaplaması gerektiği hükme bağlanmıştır[264]. Nitekim TTK'nın 1436. maddesinin

[256] **Ağsakal**, s. 39; **Doğanay** (1974), s. 853.

[257] **Öztan**, s. 75; **Şeker Öğüz**, s. 103; **Ağsakal**, s. 39; **Aydın**, s.105; **Çeker** (2010), s. 645.

[258] **Kender** (2017), s. 275; **Çeker** (2011), s. 82; **Ağsakal**, s. 40; **Aral Eldeleklioğlu**, s. 729.

[259] **Aydın**, s. 106.

[260] **Ağsakal**, s. 40.

[261] **Şeker**, s. 551.

[262] **Öztan**, s. 77; **Şeker Öğüz**, s. 103; **Ağsakal**, s. 41 vd.

[263] **Aral Eldeleklioğlu**, s. 729.

[264] Aynı yönde **Ağsakal**, s. 43 vd.; **Aral Eldeleklioğlu**, s. 729; **Aydın**, s. 115 vd.; **Kabukçuoğlu Özer** (2010), s. 262.

gerekçesinde, "*Özellikle, sigorta ettirenlerin riziko üzerinde etkili olacak önemli hususlar konusunda uzmanlıkları olmadığı dikkate alındığında, beyan usulünün liste esası üzerine kurulu olması ilkesi benimsenmiştir*" denilmek suretiyle kanun koyucunun bu amacı net bir şekilde ifade edilmiştir[265]. Sonuç olarak, sigorta ettirenin risk ağırlaşmasını sigortacıya bildirme beyanı herhangi bir şekil şartına tabi bulunmamaktadır[266].

[265] Karma sistemin deniz sigortaları için yerinde bir uygulama olmadığı görüşü için bkz. **Yazıcıoğlu, Emine** (2005) 'Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Sigorta Hukuku Kitabındaki Hükümler Hakkında Bazı Değerlendirmeler' Sigorta Hukuku Dergisi, Özel Sayı, s. 86.

[266] **Bozer** (1965), s. 233.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BEYAN YÜKÜMLÜLÜĞÜNE AYKIRI DAVRANILMASI VE SONUÇLARI

3.1. Genel Olarak

3.2. Beyan Yükümlülüğüne Aykırı Davranılması

Sigorta ettiren rizikoyu arttırmama yükümlülüğü kapsamında; rizikonun gerçekleşme ihtimalini veya sigorta tazminatı tutarını artırıcı davranış veya işlemlerde bulunmamalıdır. Aksi hâlde, yükümlülüğünün ihlali söz konusu olacaktır. Sigorta ettirenin kendisi böyle bir davranışta bulunmamakla birlikte sigorta ettirenin izni dahilinde üçüncü bir kişi tarafından rizikonun ağırlaşmasına neden olacak davranışta bulunulması halinde yine sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğü söz konusu olacaktır.

Sigorta ettirenin, beyanda bulunması gereken bir husus söz konusu olmasına karşın, bu hususu sigorta ettirene hiç beyan etmemesi veya gerçeğe aykırı ya da yanlış beyanda bulunması durumunda beyanda bulunma yükümlülüğünü yerine getirmemiş olacaktır. Bunun yanında sigorta ettirenin gerçeğe uygun olan beyanı TTK'nın 1444. maddesinin ikinci maddesinde belirtilen yasal süreler içerisinde gerçekleştirmemiş olması durumunda da yerine getirilmiş geçerli bir beyandan söz edilemeyecektir.

Sigorta ettirenin bu şekilde beyanda bulunma yükümlülüğünü yerine getirmemiş olması durumunda, sigortacı TTK'nın 1445. maddesinde yer alan haklarını kullanabilecektir. Kanun koyucu sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünü ihlal etmesi durumunda sigortacının kullanabileceği hakları belirlerken, sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünün ihlalinde kusurunun bulunup bulunmamasına göre ikili bir belirlemede bulunmuştur.

6762 sayılı mülga Türk Ticaret Kanunu'nun "Sigorta müddeti içinde" başlıklı 1291. maddesinde ise; *"Sigorta ettiren kimse sigortacının muvafakati olmaksızın sigortalı, malın yerini veya mukavele zamanındaki halini değiştirdigi takdirde bu değişiklik mukavelenin yapıldığı anda mevcut olduğu halde sigortacının sigorta mukavelesini yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını mucip bir mahiyette ise, sigortacı mukaveleyi feshedebilir.*

Birinci fıkrada yazılı değişikliği yapan kimse keyfiyeti sekiz gün zarfında sigortacıya bildirmişse sigortacı ihbar tarihinden itibaren sekiz gün içinde fesih hakkını kullanmadığı takdirde sigortanın hükmü devam eder.

Sigorta ettiren kimse değişiklik keyfiyetini sigortacıya ihbar etmediği halde dahi sigortacı vakı değişikliği öğrendikten sonra sekiz gün içinde feshetmez veya sigorta primini tahsil etmek gibi sigorta hükmünün devamına razı olduğunu gösteren bir harekette bulunursa fesih hakkı düşer." şeklinde düzenlenmiş bulunmaktaydı.

Düzenleme gereğince sigortacının izni olmaksızın sigortalı malın yerini veya durumunun değiştirmesi durumunda, bu değişikliğin sözleşmenin yapıldığı anda mevcut olması halinde sigortacının sigorta sözleşmesini yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını gerektirecek nitelikte olması hâlinde, sigortacının sigorta sözleşmesini feshetme imkanı bulunmaktaydı[267]. Bu durumda sigortacının fesih hakkını değişikliğin kendisine bildirilmesinden itibaren sekiz gün içerisinde kullanması gerekir. Aksi hâlde, yani sigortacının sekiz gün içerisinde fesih hakkını kullanmaması durumunda sigorta sözleşmesi geçerli olmaya ve hüküm doğurmaya devam edecekti[268].

Sigorta ettirenin söz konusu değişikliği sekiz gün içerisinde beyan etmesi gerekmekle birlikte değişikliğin süresi içerisinde sigortacıya bildirilmemiş olması hâlinde, sigortacı gerçekleşen değişikliği öğrendikten sonra sekiz gün içinde sigorta sözleşmesini feshetmeyip, sigorta primini tahsil etmek gibi sigorta sözleşmesinin devamını istediğine dair davranışlarda bulunması hâlinde fesih hakkının düştüğü kabul edilmekteydi[269].

Doktrinde sigorta ettirenin, rizikonun arttığını sigorta şirketine beyan etmemesi veya eksik bildirmesi durumunda, sigortacının hasarın meydana gelmesinden sonra ancak bu değişiklikten haberdar olarak sözleşmeyi feshetmesi durumunda, sigorta ettirenin sigorta tazminatını talep etme hakkının olmayacağı ileri sürülmekteydi[270]. Buna karşın diğer bir görüşe göre ise, sigortacının, sigorta ettirenin beyanda bulunması gereken durumu rizikonun gerçekleşmesinden sonra

[267] **Doğanay** (2004), s. 3061.

[268] **Bozer** (1965), s. 228; **Öztan**, s. 127; **Arseven** (1991), s. 213.

[269] **Kubilay** (2013), s. 70; **Ulaş**, s.585.

[270] Bu görüş hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Doğanay** (2004), s. 3063.

öğrenmesi halinde artık kanundaki yaptırımın uygulanamayacağı ve sigorta ettirenin tazminat hakkının devam edeceğini ileri sürmekteydi[271].

3.2.1. Beyan Yükümlülüğünün İhmal İle İhlal Edilmesi

TTK'nın 1445. maddesinin beşinci fıkrasının ilk cümlesinde; *"Rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirenin ihmali belirlendiği ve değişikliklere ilişkin beyan yükümlülüğünün ihlal edildiği saptandığı takdirde, söz konusu ihlal tazminat miktarına veya bedele ya da rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek nitelikte ise, ihmalin derecesine göre, tazminattan veya bedelden indirim yapılır."* demek suretiyle sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünü ihmal ile ihlal etmesi durumunda rizikonun gerçekleşmesinden sonra, sigorta ettirenin ihmalinin belirlendiği ve değişikliklere ilişkin beyan yükümlülüğünün ihlal edildiğinin saptaması hâlinde, söz konusu ihlal tazminat miktarına veya bedele ya da rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek nitelikte olması hâlinde ihmalin derecesine göre, tazminattan veya bedelden indirim yapılacağı hükme bağlanmıştır[272].

Dolayısıyla sigorta sözleşmesi süresi içerisinde rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirenin ihmaliyle neden olduğu bir durumda beyan yükümlülüğünü ihlal etmiş olması durumunda, söz konusu ihlal tazminat miktarına veya bedele ya da rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek nitelikte ise, ihmalin derecesine göre, tazminattan veya bedelden indirim yapılabilecektir[273].

3.2.2. Beyan Yükümlülüğünün Kast İle İhlal Edilmesi

TTK'nın 1445. maddesinin beşinci fıkrasının son cümlesinde; *"...Sigorta ettirenin kastı hâlinde ise meydana gelen değişiklik ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa, sigortacı sözleşmeyi feshedebilir; bu durumda sigorta tazminatı veya bedeli ödenmez. Bağlantı yoksa, sigortacı ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak sigorta tazminatını veya bedelini öder."* şeklindeki düzenleme ile sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünü kasten ihlal etmesi durumunda; iki ihtimal göz önünde bulundurularak sonuçları

[271] Bu görüş hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Kender** (2017), s. 157.

[272] **Algantürk Light**, s. 5.

[273] **Kubilay** (2013), s. 70.

tayin edilir. Buna göre, öncelikle beyanda bulunulması gereken değişiklik ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı olup olmadığına bakılarak sigorta ettirenin hakları belirlenir. Meydana gelen ve beyanda bulunulması gereken değişiklik ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı bulunması hâlinde sigortacı, sigorta sözleşmesini feshedebilecek ve sigorta tazminatı veya bedeli ödenmeyecektir. İkinci ihtimalde, yani meydana gelen değişiklik ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı bulunmaması hâlinde ise, sigortacı ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak sigorta tazminatını veya bedelini ödeyecektir[274].

Buna karşın, 6762 sayılı mülga Türk Ticaret Kanunu'nun 1291. maddesinde, rizikonun ağırlaştığının, sigorta ettiren tarafından beyan edilmemiş rizikonun gerçekleşmesinden önce sigortacı tarafından da öğrenilmemiş olması hâlinde, sigortacı sigorta tazminatını ödemek zorunda kalacağı hükme bağlanmış bulunmaktaydı. Söz konusu düzenleme *"sigorta ettirene ihbar külfeti değil, ağırlaşan rizikoyu ihbar etmemeye teşvik düzenlenmiş olmaktadır."* gerekçesiyle doktrinde eleştirilmekteydi[275]. Bizce de mülga TTK'nın düzenlemesi sigorta ettirene meydana gelen değişikliği bildirmeme durumunda bir yaptırım öngörmeyip sigortacıya borçlarını aynen yerine getirmekle yükümlü tuttuğundan, sigortacıyı meydana gelen değişiklileri bildirmemeye yönlendirmemekteydi. Bu durum sigortacının aleyhine sonuçlar doğurmakta ve sigorta sözleşmesinde kurulması amaçlanan dengenin sigortacı aleyhine haksız yere bozulmasına neden olmaktaydı. Bu nedenle kanaatimizce de, mülga TTK'nın söz konusu düzenlemesinin 6102 sayılı TTK'da farklı şekilde düzenlenerek sigorta ettirenin meydana gelen değişikleri bildirmemesinin yaptırıma bağlaması son derece yerinde bir düzenleme olmuştur.

3.3. Beyan Yükümlülüğüne Aykırılı Davranılmasının Sonuçları

3.3.1. Genel Olarak

Sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğü, Türk Ticaret Kanunu'nun 1444. maddesinin ikinci fırkasındaki düzenleme ile birlikte bu yükümlülüğün ihlali durumunda meydana gelebilecek sonuçlar ve yükümlülükler kanunun 1445. maddesinde düzenlenmiştir. Kanun koyucu, sigorta ettirenin sözleşmenin kuruluş aşmasındaki beyan yükümlülüğünü ihlaline benzer şekilde, sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinin devamını sırasındaki beyan yükümlülüğünün ihlalinin

[274] **Algantürk Light**, s. 5.

[275] **Şenocak** (2004), s. 387.

sonuçlarını da sigortacının, ihlali riskin gerçekleşmesinden önce veya sonra öğrenmesine göre ikili bir ayrıma giderek düzenlemiştir. Bu çalışmada da, sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi süresi içerisinde beyanda buluma yükümlülüğüne aykırı davranmasının sonuçlarını bu iki ihtimal çerçevesinde ayrı ayrı incelenip değerlendirilecektir.

3.3.2. Beyan Yükümlülüğüne Aykırılığının Rizikonun Gerçekleşmesinden Önce Öğrenilmesi Durumu

TTK'nın 1445. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenmiş bulunan sigortacının sigorta sözleşmesini fesih hakkı, sigorta ettirenin sözleşme öncesi ihbar külfetini ihlal etmesi durumunda kullanılabilecek cayma hakkına benzemekte ise de hukuki sonuçları bakımından farklı sonuçlar doğurmaktadır.

TTK'nın 1445. maddesinin birinci fıkrası gereğince sigorta ettiren, kasko sigortası sözleşmesi süresi içeresinde beyanda bulunma yükümlülüğünü ihlal etmesi durumunda sigortacı, rizikonun gerçekleşmesini veya mevcut durumun ağırlaşması ihtimalini veyahut da sigorta sözleşmesi gereğince riziko ağırlaşması olarak değerlendirilebilecek olayların meydana geldiğini rizikonun gerçekleşmesinden önce öğrenmesi hâlinde, sigorta sözleşmesini feshedebilecek veya prim farkı talep edebilecektir. Ancak kanun koyucu sigortacının bu hakkını kullanabilmesini süreye bağlamıştır. Buna göre sigortacı sigorta ettirenin beyanda bulunması gereken hususu öğrendiği tarihten itibaren bir ay içerisinde hakkını kullanmak durumundadır[276]. Sigortacıya tanınan bu bir aylık süre, hak düşürücü bir süredir. Düzenlemeden de anlaşılacağı üzere sigortacının sözleşmeyi feshetme ve sözleşmeyi ayakta tutarak prim farkı talep etme şeklinde iki seçimlik hakkı bulunmaktadır. Ancak sigortacının sigorta sözleşmesini ayakta tutarak prim farkı talep etmesi halinde bu talep kendiliğinden sonuç doğuramayıp, sigorta ettirenin kabulüyle olumlu sonuç doğurabilecektir. Sigorta ettirenin sigortacının bu talebini kabul etmemesi ya da on günlük süre içinde bir cevap vermemesi halinde sigorta sözleşmesini feshedilmiş sayılacaktır[277].

TTK'nın 1445. maddesinin birinci fıkrasında sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünü ihlal etmesinde kusurlu olup olmaması şeklinde bir ayrıma gidilmemiştir. Sigorta sözleşmesi süresi içerisinde rizikonun ağırlaştığını bir şekilde öğrenen sigortacı, TTK'nın 1445.

[276] **Kender** (2017), s. 275.

[277] **Kubilay** (2013), s. 71.

maddesinin birinci fıkrasında yer alan seçimlik haklarına dair seçimini maddede belirlenen bir aylık süre içerisinde kullanabilecektir. Söz konusu bir aylık süre sigortacının rizikonun ağırlaştığını öğrendiği andan itibaren başlayacaktır. Sigortacıya tanınan bu süre nitelik olarak hak düşürücü bir süredir. Hak düşürücü bu süre, durmaz ve kesilmez[278]. Bu nedenle sigortacının kendisine tanınan bu bir aylık süre içerisinde seçimlik iki hakkından birini kullanmaması durumunda, bu haklarını kaybedecektir. Nitekim TTK'nın 1445. maddesinin üçüncü fıkrasında da: *"Süresinde kullanılmayan fesih ve prim farkını isteme hakkı düşer."* denilmek suretiyle bu husus açıkça ifade edilmiştir.

TTK'nın 1445. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan: *"Rizikonun artmasına, sigortacının menfaati ile ilişkili bir husus, sigortacının sorumlu olduğu bir olay veya insanî bir görevin yerine getirilmesi ve hayat sigortalarında da sigortalının sağlık durumunda meydana gelen değişiklikler sebep olmuşsa, birinci ilâ üçüncü fıkra hükümleri uygulanmaz."* hükmü gereğince, rizikonun artmasına, sigortacının menfaatine bir husus, sigortacının sorumlu olduğu bir olay veya insani bir görevin yerine getirilmesinin neden olmuş olması durumunda sigortacı sigorta sözleşmesini feshedemeyecek ve prim farkı talep edemeyecektir. Ayrıca sigorta sözleşmesinin bir hayat sigortasına dair olması halinde sigortalının sağlık durumunda meydana gelen değişikliklerin riziko ağırlaşmasına neden olmuş olması hâlinde de sigortacı yine fesih ve prim farkı imkanından faydalanamayacaktır[279].

TTK'nın 1445. maddesinde sigortacının rizikonun ağırlaşmasını öğrenmesine sonuç bağlanmakla birlikte, öğrenmenin içeriğine dair açıklamada bulunulmamıştır. Dolayısıyla bu konuda genel öğrenme teorisi gereğince sigortacının rizikonun ağırlaşmasını herhangi bir şekilde fiilen öğrenmesiyle birlikte öğrenme gerçekleşmiş sayılacaktır. Sigortacının hakkını kullanması için hak dürücü süre öğrenmeyle birlikte başlayacağından, sigortacının beyanda bulunulması gereken hususu öğrendiğini buna karşın da süresinde gerekli tercihte bulunmadığını ispatlama görevi sigorta ettiren tarafın üzerindedir[280].

[278] **Oğuzman / Öz**, s.154.

[279] **Bora Çınar**, s. 88.

[280] **Ayhan / Çağlar**, s. 225.

3.3.2.1. Sigortacının Cayma Hakkı

Türk Ticaret Kanunu'nun 1445. maddesinin birinci fıkrasında yer alan; "*Sigortacı sözleşmenin süresi içinde, rizikonun gerçekleşmesi veya mevcut durumun ağırlaşması ihtimalini ya da sözleşmede riziko ağırlaşması olarak kabul edilebilecek olayların varlığını öğrendiği takdirde, bu tarihten itibaren bir ay içinde sözleşmeyi feshedebilir veya prim farkı isteyebilir. Farkın on gün içinde kabûl edilmemesi hâlinde sözleşme feshedilmiş sayılır."* şeklindeki düzenleme gereğince sigortacının, sigorta ettirenin riskin ağırlaşmasına ilişkin beyan yükümlülüğünü ihlal ettiğini riskin gerçekleşmesinden önce öğrenmesi durumunda sigorta sözleşmesini bir ay içinde feshedebilecektir. Sigortacıya tanınan bu fesih hakkı, mevcut sigorta ilişkisini ortadan kaldırmaya yönelik olduğundan bozucu yenilik doğuran bir haktır[281].

Fesih hakkının amacı, riziko ağırlaşması karşısında sigortacı aleyhine bozulan prim- riziko dengesinin bozulmuş bir şekilde sözleşmenin devamını engelleyip, sigortacıyı korumaktır. Sigorta ettiren, sigortacının seçimlik haklarından fesih hakkını kullanmadan önce, sigortacı tarafından tespit edilecek prim farkını ödemeye hazır olduğunu bildirebilir. Sigortacının, ahlâki olmayan bir takım saiklerle veya sırf sigorta ettireni zarara sokmak amacıyla bu teklifi reddederek, fesih hakkını kullanmak istemesi hakkın kötüye kullanılması sayılacaktır[282]. Zira, kanun koyucunun buradaki amacı, riziko ve prim arasında oluşan dengesizlikleri sona erdirmektir. Bu sebeple, geçerli bir neden olmadan sigorta ettirenin prim farkı ödeme talebini reddedip sigorta sözleşmesinin feshedilmesinin istenmesi hakkın kötüye kullanılmasını oluşturacaktır.

Sigortacının TTK'nın 1445. maddesinin birinci fıkrasında kendisine tanınmış bulunan seçimlik haklardan fesih hakkını kullanmayı tercih etmesi halinde sigorta sözleşmesi ileriye etkili olacak şekilde sona erecektir[283]. Dolayısıyla fesih anına kadar sigorta sözleşmesinin taraflarının borçları ve alacakları devam edecektir. Bu anlamda sigortacı, fesih anına kadar rizikoyu taşıma yükümlülüğünü yerine getirmiş sayılacağından, sigorta ettirenin de fesih anına kadar olan prim ödeme borcunu yerine getirmesi gerekecektir. Sigorta ettirenin prim ödeme borcunu ifa etmiş

[281] **Omağ** (1985), s. 108.
[282] **Omağ** (1985), s. 124.

[283] Sözleşmenin feshine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Eren**, s. 1259.

olması hâlinde sigortacının fesih nedeniyle bu ödenen primleri geri iade etmesi gerekmeyecektir[284].

Buna karşın kanun koyucu sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini kasıtlı olarak sigortacıya bildirmemesi hâlinde sigortacıya daha fazla korumaktadır. Nitekim TTK'nın 1445. maddesinin altıncı fıkrasında; *"Sigortacı, rizikonun gerçekleşmesinden önce, sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünü kasıtlı olarak ihlal ettiğini öğrenince, birinci fıkraya göre sözleşmeyi feshetse bile, değişikliğin meydana geldiği sigorta dönemine ait prime hak kazanır."* denilmek suretiyle sigorta ettirenin kasten beyanda bulunmama davranışı yaptırıma bağlanmıştır. Dolayısıyla sigorta ettirenin, rizikonun ağırlaştığını kasıtlı olarak sigortacıya bildirmemesi hâlinde, sigortacı bir şekilde riziko gerçekleşmeden beyan edilmesi gereken hususlardan haberdar olması durumunda, sigorta sözleşmesini feshedebilecektir. 1445. maddenin birinci fıkrası gereğince kural olarak sigortacı sadece fesih anına kadar olan prim borcunu ödeme yükümlülüğü altında olacakken, aynı maddenin altıncı fıkrasında sigortacı bir sigorta dönemi içerisindeki tüm kasko primini ödeme yükümlülüğü altında bırakılmıştır.

Doktrinde bu fıkranın TTK'nın 1445. maddesinin altıncı fıkrası olarak yer alması kanun yapım tekniğine uygun olmadığından eleştirilmektedir. TTK'nın 1445.maddesinin altıncı fıkrasının aynı maddenin birinci fıkrasının devamı mahiyetinde olduğunu ve bu nedenle de TTK'nın 1445. maddesinin birinci fıkrasının sonra ikinci fıkra olarak yer alması gerektiği ileri sürülmektedir[285].

Sigorta sözleşmesinin riziko ağırlaşmasından başka bir sebep dolayısıyla sona ermiş bulunması, sigortacının fesih hakkını kullanmaktan vazgeçmesi, sigortacının hak düşürücü süreyi geçirmesi gibi durumlarda sigortacının fesih hakkı sona erecektir[286].

3.3.2.2. Sigortacının Prim Farkı İsteme Hakkı

Kanun koyucu TTK'nın 1445. maddesinde sigortacıya sözleşmeyi feshi yoluna gitmek yerine, ağırlaşan rizikonun gerçekleşme ihtimaline göre sigorta ettirenden prim farkı talep ederek sözleşmeyi devam ettirme imkanı da tanımıştır. Bu durum, TBK'da genel hüküm olarak yer alan

[284] **Kayıhan, Şaban / Bağcı, Ömer** (2017) Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, 2. Baskı, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, s. 234.

[285] Ayrıntılı bilgi için. Bkz. **Kender** (2017), s. 277.

[286] **Omağ** (1985), s. 128-129.

sözleşmenin uyarlanmasının, sigorta hukukuna özgür bir düzenlemesi olarak kabul edilmektedir[287]. Ancak kanunda prim farkını talep etme hakkını da tanımakla birlikte bu tercihin geçerli olabilmesini sigorta ettirenin kabul beyanına bağlanmıştır. Düzenleme gereğince sigortacının seçimlik haklarından prim farkını istemesi durumunda, bu tercih sigorta ettiren için bir teklif niteliği taşıyacak ve sigorta ettiren on gün içerinde bu teklifi kabul edip etmediğini bildirmesi gerekecektir. Sigorta ettirenin sigortacının teklifini kabul etmemesi veya kanunen tanınan on günlük süre içerisinde herhangi bir cevap vermeme halinde, sigorta sözleşmesi feshedilmiş sayılacaktır[288]. Diğer bir ifadeyle, sigorta ettirenin sigortacının tercihi karşısında on gün içerisinde talebe olumlu bir yanıt vermesi halinde sigorta sözleşmesi hüküm doğurmaya devam edecek, sigortacının prim farkı talebinin, sigorta ettirene ulaşmasından itibaren on gün içerisinde sigorta ettirenin kabul etmemesi veya herhangi bir beyanda bulunmaması halinde sözleşme kendiliğinden feshedilmiş sayılacaktır.

Kanun koyucu sigorta sözleşmesinin fesih edilmesi veya prim farkı talep edilmesi durumları için taraflara düşünmeleri için süreler tayin etmiş ve bu sürelerin geçmesine bazı sonuçlar bağlamıştır. Bu süreler henüz dolmadan ve taraflarında kendilerine tanınan haklarını kullanmamış oldukları bir zamanda riskin gerçekleşmesi halinde ne yapılacağı TTK'nın 1445. maddesinin yedinci fıkrasında şu şekilde hükme bağlanmıştır: *"Sigortacıya tanınan feshin bildirim süresi veya feshin hüküm ifade etmesi için verilen süre içinde, yapılan değişiklikle bağlantılı olarak rizikonun gerçekleşmesi hâlinde, sigorta tazminatı veya bedeli ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oran dikkate alınarak hesaplanır."* Düzenleme gereğince Kanunda sigortacıya tanınan bir aylık süre veya sigorta ettirene tanınan on günlük süre içerisinde riskin gerçekleşmesi halinde gerçekleşen risk ile risk ağırlaşması arasında illiyet bağının da bulunması durumunda sigortacı sigorta tazminatını ödenen prim ile ödenmesi gereken prim oranına göre hesaplayarak ödeyecektir[289].

[287] **Şenocak** (2018), s. 202.

[288] **Özkan**, s. 258.

[289] **Kubilay** (2013), s. 71.

3.3.3. Beyan Yükümlülüğüne Aykırılığın Rizikonun Gerçekleşmesinden Sonra Öğrenilmesi Durumu

3.3.3.1. Genel Olarak

Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünü ihlal etmesi ve bu durumun sigortacı tarafından, riskin gerçekleşmesinden sonra öğrenilmesi hâli TTK'nın 1445. maddesinin beşinci fıkrasında ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Söz konusu fıkra: *"Rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirenin ihmali belirlendiği ve değişikliklere ilişkin beyan yükümlülüğünün ihlal edildiği saptandığı takdirde, söz konusu ihlal tazminat miktarına veya bedele ya da rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek nitelikte ise, ihmalin derecesine göre, tazminattan veya bedelden indirim yapılır. Sigorta ettirenin kastı hâlinde ise meydana gelen değişiklik ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa, sigortacı sözleşmeyi feshedebilir; bu durumda sigorta tazminatı veya bedeli ödenmez. Bağlantı yoksa, sigortacı ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak sigorta tazminatını veya bedelini öder."* şeklindedir.

Düzenleme gereğince sigorta ettirenin riskin ağırlaşmasına ilişkin beyan yükümlülüğünü ihlali durumunda, ihlal ile riskin gerçekleşmesi veya tazminat miktarı arasında illiyet bağının bulunması şartıyla, sigortacı, sigorta ettirenin kastı haricinde daha az bir kusuru bulunuyorsa sigorta tazminatı ihmalin derecesine göre indirerek belirlenecektir. Dolayısıyla sigorta ettirenin kasıt derecesinde olmayan kusuru ile ihlal ve riskin gerçekleşmesi arasında illiyet bağının olmaması halinde artık sigortacı, sigorta tazminatını herhangi bir indirim olmaksızın ödeyecektir[290].

Sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi süresi içerisinde riskin ağırlaşmasına dair beyanda bulunma yükümlülüğünü kasten ihlal etmiş olması durumunda ise; meydana gelen değişiklik ile riskin gerçekleşmesi arasında illiyet bağının da bulunması şartıyla, sigortacı, sözleşmeyi feshederek, sigorta tazminatı ödeme borcundan kurutulacaktır.

Her ne kadar TTK'nın 1445. maddesinin beşinci fıkrasında sigortacıya tanına hak için "*fesih*" kavramı kullanılmakta ise de doktrinde bu kavramın yerinde olmadığı, bunun yerine "*cayma*" kavramının kullanılmasının daha isabetli olacağı ileri sürülmektedir[291]. Bu görüşü

[290] **Kubilay** (2013), s. 71.

[291] **Ünan, Samim** (2005) 'Türk Ticaret Kanunu Taslağı'nın "Sigorta Hukuku" Başlıklı Kitabı Hakkında Düşünceler' Sigorta Hukuku Dergisi, Özel Sayı 1, s. 142; **Ünan, Samim** (1998) Hayat Sigortası Sözleşmesi, 1. Baskı, İstanbul,

savununlar, Türk Ticaret Kanunu'nda bu maddeyle benzer düzenlemelerde kanun koyucunun "*cayma"* kavramını tercih ettiğini dolayısıyla burada da aynı kavramın kullanılmasının daha yerinde olacağını beyan etmektedirler. Bunla birlikte "fesih" kavramının, sözleşmenin ileriye etkili olarak sona erdirilmesi hâli için kullanılabileceğini, 1445. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan hakkın ise risk gerçekleştikten sonra sigortacının sözleşmeyi sona erdirmesi hâlinde sigortacının tazminat ödeme yükümlülüğü tamamen ortadan kalkmayacağını ileri sürmektedirler. Bu nedenle maddenin ruhuna uygun olan terimin "*fesih"* değil "*cayma*" olduğu beyan edilmektedir. Biz de beşinci fıkrada yer alan düzenlemenin teknik olarak "cayma" olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz ve bu nedenle de çalışmamızda bu terimi kullanmayı tercih ediyoruz.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1445. maddesinin gerekçesinde de belirtildiği üzere sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi süresi içerisindeki bildirim yükümlülüğünün ihlalinin kabulü, sözleşmenin kurulması aşamasındaki beyan yükümlülüğünün ihlalinde olduğu gibi illiyet ve kusur unsurlarının bulunmasına bağlıdır[292].

3.3.3.2. Kasıt Unsuru

Kişinin sorumluluğunun belirlenmesinde önemli bir yere sahip olan kusur kavramı hukuk kuralları ve örf âdet gereğince zarar vermemekle yükümlü kılınan kişinin hukuka aykırı bir şekilde bu yükümlülüğünü yerine getirmemesi şeklinde tarif etmek mümkündür[293]. Kast ve ihmal olarak temelde ikiye ayrılan kusurun en önemli rol oynadığı alan sorumluluğun belirlenmesi yani tazminat miktarının belirlenmesidir[294].

Kişinin meydana gelecek neticeyi bilmesi, öngörmesi ve bunu istemesi halinde kast söz konusu olacaktır[295]. Öngörülebilecek bir neticenin meydana gelmesi istenmemesine karşın bu

---

Beta Yayınevi, s. 160; doktrinde yer alan tartışmalar için bkz. **Eroğlu, Sevilay** (2005) Hastalık Sigortası Sözleşmesinin Kurulmasında İhbar Külfeti, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 219; **Öztan**, s. 115; **Şeker Öğüz**, s. 175; **Yücel, Çağrı** (2006) 'Hayat Sigortasında Sigorta Ettirenin Hak ve Yükümlülükleri' İstanbul Barosu Dergisi, C: 60, S: 6, s. 25.

40; **Doğanay** (2004), s. 3326.

[292] **Algantürk Light**, s. 4-5.

[293] **Hatemi, Hüseyin / Gökyayla, Emre** (2011) Borçlar Hukuku- Genel Hükümler, 1. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, s.138.

[294] **Eren**, s. 532.

[295] **Reisoğlu, Safa** (2014) Türk Borçlar Hukuku-Genel Hükümler, 25. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, s. 172; **Eren**, s. 536.

neticenin gerçekleşmesinin önlenmesine dair şartların gerektirdiği dikkat ve özenin gösterilmemesi hâlinde ise ihmal söz konusu olacaktır[296].

Kişinin bir olayda kastın mı yoksa ihmalinin mi bulunduğu belirlenirken objektif kriter dikkate alınacaktır. Bu anlamda gerçekleşen olayda kişinin kusuru belirlenirken sübjektif olarak gösterilen dikkat ve özen değil, orta halli, normal ve tedbirli bir insandan o olayda ve koşullarda beklenen davranışı ölçü alınacaktır[297].

Rizikonun gerçekleşmesinden sonra, sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünü hiç veya gereği gibi yerine getirmediğinin belirlenmiş olması durumunda, sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünün ihlalindeki kusurunun derecesine göre sorumluluğu da değişecektir[298].Sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünün ihlalinde, ihmalinin söz konusu olması durumunda, bu ihlalin tazminatın veya bedelin miktarına yahut rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek nitelikte olması hâlinde, ihmalin derecesine göre tazminattan indirim yapılacaktır[299].

Sigorta ettiren, ihbar külfetini kasten yerine getirmez ise ve beyan edilmeyen, yanlış yahut eksik beyan edilen husus ile meydana gelen riziko arasında bağlantı bulunması hâlinde TTK'nın 1445. maddesinin beşinci fıkrasının ikinci cümlesi gereğince sigortacı, sigorta sözleşmesini feshedebilecek ve sigorta bedeli veya sigorta tazminatını ödeme borcu altında olmayacaktır. Nitekim 6267 sayılı mülga TTK zamanında Yargıtay uygulaması da bu yönde gelişmişti[300]. Ancak doktrinde Kubilay, sigorta ettirenin kastının bulunması ve gerçekleşen riziko ile beyanda bulunma

[296] **Yalman, Süleyman** (2006) Türk-İsviçre Hukukunda Sözleşme Görüşmelerinden Doğan Sorumluluk, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 101 vd.; **Şenocak, Kemal** (2007) 'Sigorta Sözleşmesini Kurmaya Yönelik İcap Beyanının Kabulü veya Reddi Yönünde İrade Beyanı Açıklanmadan Önce Sigortacının, İcaba Bağlılık Süresi İçerisinde Gerçekleşen Riziko'dan Dolayı Culpa In Contrahendo Sorumluluğu Söz Konusu Olabilir mi?' Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: XI, S: 1-2, s.300; **Eren,** s. 537; **Reisoğlu,** s. 172; **Hacıömeroğlu** (2015), s. 23; **Gezder, Ümit** (2009) Türk/İsviçre Hukukunda Culpa In Contrahendo Sorumluluğu, 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, s. 299.

[297] Bkz. **Reisoğlu**, s. 172; **Kayıhan** (2005), s. 534.

[298] **Arseven, Haydar** (1960) Ticaret Kanununun Sigortaya Müteallik Umumi Hükümlerinin Meydana Çıkardığı Bazı Meseleler, Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara, s. 214; **Can** (2018), s. 58; **Öztan**, s. 102; **Çeker** (2011), s. 45; **Hacıömeroğlu** (2015) s. 61.

[299] **Demirayak, Ezgi Başak** (2011) 'Sigorta Sözleşmesinin Yapılması Sırasındaki Beyan Yükümlülüğünün İhlalinde Nedensellik Bağı' İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 2, S: 2, s. 488; **Yalman**, s. 101; **Can** (2018), s. 58.

[300] Yargıtay'ın sigorta sözleşmesinin kendiliğinden hükümsüz olacağı yönündeki görüşünün eleştiri için bkz. **Can** (2012), s. 279.

yükümlülüğü arasında illiyet bağının olması durumunda sözleşmenin kendiliğinden hükümsüz olmayacağı ancak sigortacının, sözleşmeyi feshetme hakkının bulunacağını savunmaktadır[301].

3.3.3.3. Bağlantı (İlliyet) Unsuru

Kanun koyucu 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun, 1439. maddesinde tüm sigorta türlerinde uygulanacak genel hüküm şeklinde düzenlediği sözleşmenin kurulması aşamasındaki beyan yükümlülüğünü ihlalinin yaptırımını illiyet bağının bulunması unsuruna bağlamıştır[302]. Benzer şekilde kanunun 1445. maddesinin beşinci fıkrasında da sigorta ettirenin beyanda bulunması gereken bir hususta beyanda bulunmadığının rizikonun gerçekleşmesinden sonra öğrenilmesi durumunda sigorta ettirenin sorumluluğunun belirlenmesinde sigorta ettireni korumak düşüncesiyle, bağlantı unsuru aranmaktadır. Kişinin gerçekleştirmek durumunda olduğu eylemini gerçekleştirmesi veya gerçekleştirmemesi ile meydana gelen netice arasında sebep - sonuç ilişkisinin bulunması hâlinde bağlantı (illiyet) bulunduğu kabul edilecektir. Türk hukukunda benimsenen "*uygun illiyet teorisi*"ne göre ise, meydana gelen netice ile gerçekleştirilen veya gerçekleştirilmeyen fiil arasında genel hayat tecrübesine, hayatın olağan akışına göre sebep- sonuç ilişkisinin bulunması gerekir[303].

Buna göre, rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirenin kusurunun kast derecesinde olduğunun belirlenmesi hâlinde, meydana gelen değişiklik ile riskin gerçekleşmesi arasında illiyet bağının bulunmaması durumunda, sigortacı, sigorta tazminatını ödenen prim ile ödenmesi gereken prim arasındaki orana göre ödeyecektir. Sigorta ettirenin kusurunun kast derecesinde olması hâlinde ise beyanda bulunma yükümlülüğünün ihlali ile gerçekleşen riziko arasında bağlantının bulunması durumunda, sigortacı tazminat veya bedel ödeme borcundan kurtulacaktır. Görüldüğü üzere kanun koyucu TTK'nın 1445. maddesinin beşinci fıkrasında sigorta ettirenin beyanda bulunmamasının sonucunu belirlerken, sigorta ettirenin kusuru yanında bağlantı unsurunu da açıkça aramıştır. Ancak doktrinde sigorta ettirenin kastı hâlinde de nedensellik bağının aranması,

---

[301] **Kubilay, Huriye** (2005) 'Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Sigorta Hukuku Bölümünün Değerlendirilmesi' YÜHFD, C: 2, S: 1, s. 572; karşı görüş için bkz. **Şeker Öğüz**, 2010.

[302] **Çeker** (2011) s. 84; **Demirayak**, s.488.

[303] **Reisoğlu,** s. 175.

sigorta ettireni hak ettiğinden daha fazla koruyan bir düzenleme olarak değerlendirilmekte ve eleştirilmektedir[304].

Sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğüne konu olan ancak bildirilmesi ihmal edilen husus ile rizikonun gerçekleşmesi arasında bağlantının bulunup bulunmadığı, hayatın olağan akışında rizikonun gerçekleşmesi olasılığını objektif olarak artırıp artırmamasına göre belirlenecektir[305].

Sigorta ettirenin beyanda bulunmaması nedeniyle hakkında TTK'nın 1445. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan yaptırımın uygulanabilmesi için beyanda bulunulmayan hususun rizikonun gerçekleşmesinde etkili olması da gerekir. Bu anlamda sigorta ettirenin beyanda bulunmadığı hususun beyan edilmesi hâlinde de rizikonun gerçekleşeceğinin kabul edilmesi durumunda, artık nedensellik bağı kurulmamış olacaktır. Dolayısıyla da sigorta ettiren beyanda bunmaması nedeniyle bir yaptırımla karşılaşmayacaktır[306].Örneğin, yangına karşı sigorta ettirilen bir meskenin sigorta ettirildiğinde paratonerin takılı ve çalışır olduğunun beyan edilmesine rağmen çatısındaki paratonerin sökülmüş olması riziko ağırlaşması olarak değerlendirilecekken, yangın durumunun evin kundaklanması sonucu çıkması, rizikoyu ağırlaştıran değişikle rizikonun gerçekleşmesi arasında illiyet bağı söz konusu olmayacaktır[307].

Burada bağlantının bulunup bulunmadığı konusunda çözülmesi gereken bir konuda ispat yükünün kimde olacağıdır. Sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünün ihlali ile meydana gelen netice arasında bağlantının bulunduğunu ispat görevi sigortacınındır. Ayrıca tarafların bu konuda bir sözleşme gerçekleştirerek ispat yükünü sigorta ettirene yüklemeleri de mümkün değildir[308]. Zira Türk Ticaret Kanunu'nun 1485. maddesi gereğince sorumluluk sigortaları bakımından da uygulanacak olan sözleşme süresi içerisindeki risk ağırlaşmasına ilişkin aynı 1444. ve 1445. maddelerinin aksi, 1452. maddenin üçüncü fırkası gereğince yalnızca sigorta ettiren lehine olacak şekilde değiştirilebilecektir.

---

[304] **Şenocak** (2004), s. 378-391; ayrıca eleştiriler için bkz. **Şeker Öğüz**, s. 126.

[305] **Demirayak**, s. 489.

[306] **Demirayak**, s.490.

[307] **Omağ** (1985), s. 69.

[308] **Omağ** (1985), s. 75; **Ulaş**, s. 92.

3.3.3.4. Süre

Yukarıda sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünü ihlal etmesi bahsinde değindildiği üzere, sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğünü ihlal etmesi durumunda sigortacının haklarını kullanabilmesi için kanunda bazı süre sınırlamaları getirilmiştir. Bu anlamda sigortacının, sigorta ettirenin riskin ağırlaşmasına ilişkin beyan yükümlülüğünü ihlal ettiğini riskin gerçekleşmesinden önce öğrenmesi durumunda, sözleşmeyi feshetme veya prim farkı isteme haklarını bir ay içinde kullanması gerekir (TTK m. 1445/1). Sigortacının seçimlik haklardan prim farkını istemeyi tercih etmiş olması durumunda, bu tercih hemen sonuç doğurmamakta, sigorta ettiren tarafından da kabul edilmesi gerekir. Kanun koyucu burada da sigorta ettiren için bir süre tayin etmiş ve sigortacının prim farkını talebini kabul etmesi için sigorta ettirene on gün süre vermiştir. Sigorta ettiren, sigortacının bu talebini on gün içerisinde kabul etmesi durumunda tercih sonuç doğuracaktır. Sigorta ettirenin sigortacının tercihini kabul etmemesi veya kendisine tanınan on günlük süre içerisinde olumlu bir yanıt vermemesi durumunda da sigortacının teklifinin kabul edilmediği varsayılacak ve sigorta sözleşmesi feshedilmiş olacaktır.

Kanun koyucu, TTK'nın 1445. maddesinin üçüncü fıkrasında, "*Süresinde kullanılmayan fesih ve prim farkını isteme hakkı düşer*." demek suretiyle sigortacıya fesih ve prim farkı talep etmesi için tanınan bir aylık süresinin nitelik itibariyle hak düşürücü bir süre olduğunu açıkça belirtmiştir. Dolayısıyla kanunda tanınan bu süre içerisinde kullanılmayan fesih ve prim farkını isteme hakkı düşecek ve bir daha aynı riziko ağırlaşması durumu için kullanılamayacaktır[309].

[309] **Bora Çınar**, s. 88.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarafların özgür iradeleriyle oluşturdukları sigorta sözleşmesinin, sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için sözleşmesinin tarafları olan sigortacı ve sigorta ettirene bazı yükümlülükler getirilmektedir. Çalışma konusu olan sigorta hukukunda riziko ağırlaşması kapsamında sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğü bunlardan en önemlisidir. Sigorta ettirenin bu yükümlülüğünü ihlali sigorta sözleşmesinde sigortacının menfaatini olumsuz yönde etkileyeceğinden kanun koyucu bu durum için sigorta ettirene bazı imkanlar tanımıştır. Bu sayede sigorta ettiren beyanda bulunma yükümlülüğünü yerine getirmeye yönlendirilirken sigortacı da zaafa uğrayan menfaatlerini telafi etme imkanına sahip olmaktadır.

Sigorta sözleşmesi sürekli ve iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olmasından dolayı kanun koyucu sigortacı ve sigorta ettirenin menfaat dengesini koruma yönünde hükümlere yer vermiştir. Sigorta sözleşmesindeki dengenin, sözleşmenin kuruluş aşamasında sağlanması yanında devamı süresince de korunması gerekir. Bu nedenle de sigorta sözleşmesinin devamı sırasında meydana gelen değişikliklerin sigorta ettiren tarafından sigortacıya bildirilmesi gerekir. Zira sigorta edilen menfaati etkileyecek riziko ağırlaşması sayılabilecek değişikliklerin her zaman sigortacı tarafından fark edilmesi mümkün olmayacaktır. Bu anlamda sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğü, sigorta sözleşmesinde menfaat dengesinin devamı için son derece önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Önemine binaen sigorta ettirenin sözleşme süresi içindeki beyanda bulunma yükümlülüğü ve bu yükümlülüğünün ihlali durumunda karşılaşılacak sonuçlar, 6762 sayılı mülga Türk Ticaret Kanunu'nda olduğu gibi yürürlükte bulunan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda da düzenlenmiş bulunmaktadır. Ancak bu konuda her iki kanunda yer alan düzenlemeler dikkate alındığında yürürlükte bulunan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun konuyu yürürlükten kalkmış olan 6267 sayılı Türk Ticaret Kanun'undan çok daha anlaşılır ve ayrıntılı düzenlemelere yer verdiği görülmektedir. Mülga TTK'da riziko ağırlaşması sadece sübjektif riziko ağırlaşması kapsamında yani sigorta ettirenini veya onun izniyle başkasının rizikonun gerçekleşmesi hâlinde düzenlenmişken, yürürlükteki TTK'da ise doktrindeki haklı eleştirilere cevap niteliğinde olarak hem sübjektif riziko ağırlaşması hem de objektif riziko ağırlaşmasını kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Bir başka deyişle, mevcut TTK'a ile birlikte sigorta ettirenin sebep olduğu ve sigorta ettirenin açık veya zımni rızası ile bir başkası tarafından gerçekleştirilen riziko

ağırlaşmaları ile birlikte sigorta ettirenin açık veya zımni rızası olmaksızın bir başkası tarafından rizikonun ağırlaştırılması durumunda da sigortacıyı bilgilendirme yükümlülüğü düzenlenmiştir.

Sigorta ettirenin beyanda bulunması gereken riziko ağırlaşması olarak değerlendirilebilecek değişikliklerin kapsamı kanunda belirlenmiş olmakla birlikte sigorta sözleşmesinin taraflarına da bu konuda belirlemede bulunma yetkisi verilmektedir. Bu bağlamda sigorta sözleşmesinin tarafları kendi aralarında riziko ağırlaşması olarak kabul edilecek hususları belirleyerek sözleşmede belirtebileceklerdir.

Sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi süresi içerisinde beyanda bulunma yükümlülüğünün ihlal edilmesi durumunda bozulacak menfaat dengesi karşısında, sigortacıya seçimlik haklar tanınmaktadır. Bu seçimlik haklar: sigortacının sözleşmeyi feshedebilmesi ve prim farkı talep edebilmesidir. Kanun koyucu sigortacıya bu seçimlik hakları tanıyarak sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğü nedeniyle bozulan riziko ve prim dengesini yeniden sağlama veya sigorta sözleşmesini sona erdirme konusunda sigortacıya bir seçim hakkı sunmaktadır.

Sigortacı kanunda kendisine tanınan seçimlik haklarını belirlenen bir aylık hak düşürücü süre içerisinde kullanması gerekir. Aksi halde bu hakkını kaybedecektir. Sigortacının prim farkı talep etmesi durumunda bu tercih tek başına geçerli olmayacaktır. Kanun koyucu, değişen riziko prim dengesine göre, sözleşmenin taraflarına sigorta sözleşmesini uyarlama imkanı tanıyarak sözleşmenin ayakta tutulmasına imkan vermektedir. Fakat sigortacının prim farkını istemesi tek başına yeterli olmamakta, sigorta ettirenin de kabulü aranmaktadır. Bu anlamda sigortacının prim farkıyla sözleşmeyi devam ettirme tercihinin geçerli olabilmesi için sigorta ettiren tarafından da kabul edilmesi gerekir.

Sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi içerisinde beyanda bulunma yükümlülüğünü ihlal ettiğinin kabul edilmesi için sigorta ettirenin kusurlu olması ve meydana gelen değişiklik ile gerçekleşen riziko arasında bağlantının bulunması gerekir. Aksi hâlde sigorta ettirenin katlanması gereken bir yükümlülük ihlalinden bahsedilemez.

KAYNAKÇA

Acar, Serdar (2012) Sorumluluk Sigortacısının Doğrudan Davada Dayanabileceği Savunmalar, 1. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Aday, Nejat (2000) Özel Hukukta Yüklenti Kavramı ve Sonuçları, 1. Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayın.

Ağsakal, İbrahim (2015) Sigorta Sözleşmesinde Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğüne Aykırılık ve Sonuçları, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Akgün, Evrim (2010) 'Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirme Yükümlülüğü' (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akgün, Evrim (2012) 'Türk Hukuku ve Avrupa Sigorta Sözleşmesi Hukuku İlkeleri (PEICL) Çerçevesinde Rizikonun Ağırlaşması Ve Hafiflemesi' Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S: 91-92, Mart- Nisan 2012, s. 170-197.

Algantürk Light, Didem (2012) 'Sigorta Sözleşmesi Süresi İçinde Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri' İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (10. Yıl'a Armağan), C: 11, S: 1, s. 1-8.

Aral Eldeleklioğlu, İrem (2013) '6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Sözleşme Yapılmasında Beyan Yükümlülüğü' Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C: 18, S: 2, s. 699-748.

Arat, Ayşe (2006) Sözleşmenin Değişen Şartlara Uyarlanması, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları.

Arseven, Haydar (1960) Ticaret Kanununun Sigortaya Müteallik Umumi Hükümlerinin Meydana Çıkardığı Bazı Meseleler, Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara.

Arseven, Haydar (1991) Sigorta Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları.

Ataberk, Reşat (1950) Sigorta Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, Duygu Matbaası.

Atamer, Kerim (2011) 'Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca "Zarar Sigortaları"na Giriş' BATİDER, C: 27, S: 1, s. 21-106.

Aydın, Sevgican (2018) Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali ve İhlal Halinde Sigortacının Hakları, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Ayhan, Rıza / Çağlar, Hayrettin (2018) Sigorta Hukuku Ders Kitabı Cilt II, 1. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları.

Ayli, Ali (2003) Zarar Sigortalarında Prim Ödeme Borcu, 1. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Ayli, Ali 'Sigorta Ettirenin Sözleşmenin Kuruluşundaki İhbar Yükümlülüğüne İlişkin Hükümlerin Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Çerçevesinde Yeniden Değerlendirilmesi': Teoman, Ömer (Editör) (2006) Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan Cilt 2, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 204-231.

Baysal, Pelin (2011) '6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Bakımından Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülükleri ve Bu Yükümlülüklerinin İhlaline İlişkin Yaptırımlar' Legal Hukuk Dergisi, S: 105, s. 3517-3541.

Bora Çınar, Sevda (2018) 'Sigorta Sözleşmesinde Anonim Şirketin Beyan Yükümlülüğü' (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bozer, Ali (1965) Sigorta Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları.

Bozer, Ali (2009) Sigorta Hukuku (Genel Hükümler-Bazı Sigorta Türleri), 2. Baskı, Ankara, Bankacılık Enstitüsü Yayınları.

Bozkurt, Tamer (2018) Sigorta Hukuku, 11. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayınları.

Bölükbaşı, A. Gül / Pamukçu, Baturalp (2009) Sigortanın Temel Prensibi, 1. Baskı, İstanbul, Türkmen Kitabevi.

Can, Mertol (2012) Gözden Geçirilmeye Muhtaç Hükümler Var mı?" Sorusu Çerçevesinde, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigorta Sözleşmesinin Tabi olduğu Hukuki Esaslar, 2. Baskı, Ankara, İmaj Yayıncılık.

Can, Mertol (2018) Türk Özel Sigorta Hukuku (Ders Kitabı) Cilt 1, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Cebe, M. Sinan (2018) Uygulamalı Sigorta Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Çeker, Mustafa (2010) Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümü, Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan Cilt I, Ankara, Vedat Kitapçılık.

Çeker, Mustafa (2011) Sigorta Hukuku, 1. Baskı, Adana, Karahan Kitapevi.

Demirayak, Ezgi Başak (2011) 'Sigorta Sözleşmesinin Yapılması Sırasındaki Beyan Yükümlülüğünün İhlalinde Nedensellik Bağı' İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 2, S: 2, s. 477-496.

Demirkıran, İhsan (2007) Sigorta Hukukunda İspat Sorunları, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan Cilt 1, 1. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Doğanay, İsmail (1974) 'Hayat Sigortasında Sigorta Ettirenin Sözleşme Yapılırken Mevcut Beyan ve İhbar Yükümlülüğünün Mahiyet ve Şumulu Nedir?' BATİDER, C: VII, S: 4, s. 841-865.

Doğanay, İsmail (2004) Türk Ticaret Kanunu Şerhi Cilt- 3, 1. Baskı, Beta Yayınevi.

Eren, Fikret (2015) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları.

Eroğlu, Sevilay (2005) Hastalık Sigortası Sözleşmesinin Kurulmasında İhbar Külfeti, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Franko, Nisim (1992) 'Sigorta Akdinde Rizikonun Ağırlaşması', IX. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, 8-9 Mayıs 1992, Ankara, BATİDER, s. 99-127.

Gezder, Ümit (2009) Türk/İsviçre Hukukunda Culpa In Contrahendo Sorumluluğu, 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi.

Günay, Barış (2019) Sigorta Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Güvel, E. Alper / Güvel, A. Öndaş (2018) Sigortacılık, 8. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Hacıömeroğlu, A. Oğuzhan (2015) 'Sigorta Sözleşmelerinin Kuruluş Safhasındaki Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğünün Culpa In Contrahendo Sorumluluğu Açısından Değerlendirilmesi' Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, C: 1, S: 2, s. 49-70.

Hatemi, Hüseyin / Gökyayla, Emre (2011) Borçlar Hukuku- Genel Hükümler, 1. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi.

İmre, Zahit (1946) 'Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması' İÜHFM, C: 12, S: 1, s. 280-231.
Kabukçuoğlu Özer, Dilek 'Sigortacılık Kanunu'nun Sigorta Sektörünün Gelişimi Açısından Değerlendirilmesi', 2010 Yılında Türk Sigorta Sektörü – III. Ulusal Sigorta Sempozyumu Bildiri Kitabı, 18 Ekim 2007, İstanbul, s. 189-197.

Kabukçuoğlu Özer, Dilek (2014) Mukayeseli Hukukta ve Uygulamada Hayat Sigortası, 2.Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

Kaner, İnci (1994) ‘Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Tehlike İle İlgili Görevleri’ İHFM, C. LIV, s. 303-319.

Karaman, Davut ‘Sigortacılık, Sigorta ve Risk Kavramları’: Kaya, Ferudun (Editör) (2013) Sigortacılık, 3. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları.

Kayıhan, Şaban (2004) Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Kayıhan, Şaban (2005) ‘Alman ve Türk Özel Sigorta Hukukunda Sigorta Ettirenin Kurtarma Ödevi’ AÜEHFD, C:10, S:1-2, s.513-541.

Kayıhan, Şaban / Bağcı, Ömer (2017) Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, 2. Baskı, Kocaeli, Umuttepe Yayınları.

Kender, Rayegân (2005) ‘Türk Ticaret Kanunu Taslağı'nın Sigorta Hukukuna İlişkin Hükümleri Hakkında Düşünceler’ Sigorta Hukuku Dergisi, Özel Sayı 1.

Kender, Rayegân (2017) Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, 16. Baskı, İstanbul, Oniki Levha Yayınları.

Kendigelen, Abuzer (1989) ‘Karayolları Trafik Kanunu Mecburi ve İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortalarında Sigorta Süresi İçinde Sigorta Ettirenin İhbar Mükellefiyeti ve İşletenin Değişmesi’ BATİDER, C: XV, S: 1, s. 140-159.

Köroğlu Ölmez, Belin (2016) ‘Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğü’ Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 1, S: 2, s. 265-291.

Kubilay, Huriye (2003) Uygulamadan Örneklerle Özel Sigorta Hukuku, 2. Baskı, İzmir, Barış Yayınları.

Kubilay, Huriye (2005) 'Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Sigorta Hukuku Bölümünün Değerlendirilmesi' YÜHFD, C: 2, S: 1, s. 567-575.

Kubilay, Huriye (2013) 'Oto Kiralama Klozlu Kasko Sigortası İle Güvence Altına Alınan Araçlarda Sigorta Ettirenin Sözleşme Süresi İçinde Beyan Yükümlülüğü' Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 17, S: 4, s. 53-79.

Memiş, Tekin (2001) Yangın Sigortasında Riziko, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları.

Oğuzman, M. Kemal / Öz, Turgut (2006) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi.

Omağ, M. Kemal (1985) Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, 1. Baskı, İstanbul, Sigorta Hukuku Türk Derneği.

Omağ, M. Kemal (2011) Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti, 1. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Omağ, M. Kemal (2019) Özel Sigorta Hukukuna Hakim İlke ve Kurumlar (1975-2016) Makaleler- Tebliğler, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayınları.

Özbolat, Murat (2017) Temel Sigortacılık, 9. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Özdamar, Mehmet (2008) 'Sigorta Brokeri ve Hukuki Niteliği' Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 57, S: 3, s. 525-560.

Özdamar, Mehmet (2009) Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, 1. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları.

Özdamar, Mehmet 'Sigortacının Sorumluluğu İle İlgili Gelişmeler (Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğünden Doğan Sorumluluğu)', Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, 28-29 Mayıs 2009, Ankara, s. 409-447.

Özkan, Aktan (2018) 'Kasko Sigortası Sözleşmesi' (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztan, Fırat (1966) Sigorta Akdinin İnikadında İhbar Mükellefiyeti, 1. Baskı, Ankara, Banka Ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Pekiner, Kamuran (1981) Sigorta İşletmeciliği, 1. Baskı, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Reisoğlu, Safa (2014) Türk Borçlar Hukuku-Genel Hükümler, 25. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi.

Şeker, Zehra (2001) Sigorta Ettirenin Akit Öncesi İhbar Görevine İlişkin Alman Eyalet Yüksek Mahkemesi Kararının Değerlendirilmesi, Prof. Dr. Hayri DOMANİÇ'e 80. Yaş Günü Armağanı C- 1, İstanbul, Beta Yayınevi.

Şeker Öğüz, Zehra (2010) Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Sigorta Sözleşmelerinde Sözleşme Öncesi İhbar Görevi, 1. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi.

Şenocak, Kemal (2002) Çifte Sigorta, 1. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi.

Şenocak, Kemal 'Sigorta Ettirenin Yükümlülüklerinde Değişiklik İhtiyacı', Türkiye'de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği Sempozyumu, 19-20 Kasım 2004, İstanbul, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, s. 378-391.

Şenocak, Kemal (2007) 'Sigorta Sözleşmesini Kurmaya Yönelik İcap Beyanının Kabulü veya Reddi Yönünde İrade Beyanı Açıklanmadan Önce Sigortacının, İcaba Bağlılık Süresi İçerisinde

Gerçekleşen Riziko'dan Dolayı Culpa In Contrahendo Sorumluluğu Söz Konusu Olabilir mi?' Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: XI, S: 1-2, s. 297-310.

Şenocak, Kemal (2009) Üçüncü Şahıs Lehine Hayat Sigortası Sözleşmesi, 1. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi.

Şenocak, Kemal 'Sigorta Ettirenin Rizikoyu Ağırlaştırmama ve Rizikonun Ağırlaşması Halinde Ağırlaşan Rizikoyu İhbar Külfeti', Sigorta Hukuku Sempozyumları, Sigorta Hukukunda Güncel Sorunlar Sempozyumu, 2-3 Şubat 2018, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s. 201-213.

Serozan, Rona (2017) Hukukta Yöntem- Mantık, 2. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Somer, Mehmet 'TTK'nun Düzenlemesi Karşısında Sigorta Sözleşmesinin Kuruluşunda Hile Hükümlerinin Uygulanabilirliği' (2001) Prof. Dr. Nuri Çelik'e Armağan Cilt I, İstanbul, Beta Yayınları.

Sopacı Öztuna, Birgül (2015) Yönetici Sorumluluk Sigortası, Gözden Geçirilmiş 2. Tıpkı Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Tandoğan, Haluk (2010) Borçlar Hukuku- Özel Borç İlişkileri- Cilt II, 5. Baskı, İstanbul, Vedat Yayınevi.

Taşyürek, Hayri (2001) Kasko Sigortası, 1. Baskı, İstanbul, Seçkin Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2011) Türkçe Sözlük, 11. Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük <https://sozluk.gov.tr/>, s.e.t. 01.03.2018.

Ulaş, Işıl (2012) Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, 8. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi.

Uluğ, İlknur ‘Sigorta Hukukunda Riziko Kavramı ve Bu Kavramdaki Değişiklikler’, Türkiye’de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği Sempozyumu, 19-20 Kasım 2004, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, s. 308-349.

Ünan, Samim (1998) Hayat Sigortası Sözleşmesi, 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi.

Ünan, Samim (1998) İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları.

Ünan, Samim (1998) ‘Kara Sigortalarında Sigorta Ettirenin Görevleriyle İlgili Bazı Sorunlar’, Üçüncü Sigorta Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, 1998, S. 1, Ankara, Sigorta Hukuku Dergisi.

Ünan, Samim (2005) ‘Türk Ticaret Kanunu Taslağı’nın “Sigorta Hukuku” Başlıklı Kitabı Hakkında Düşünceler’ Sigorta Hukuku Dergisi, Özel Sayı 1, s. 109-196.

Ünan, Samim (2016) Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku, Cilt I Birinci Kısım: Genel Hükümler (Madde 1401- 1452), 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayınları.

Vural, Güven (1981) Trafik Sigortası, 1. Baskı, Ankara, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi.

Yalman, Süleyman (2006) Türk-İsviçre Hukukunda Sözleşme Görüşmelerinden Doğan Sorumluluk, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Yazıcıoğlu, Emine (2005) ‘Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Sigorta Hukuku Kitabındaki Hükümler Hakkında Bazı Değerlendirmeler’ Sigorta Hukuku Dergisi, Özel Sayı.

Yılmaz, Ejder (2001) Hukuk Sözlüğü, 6. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları.

Yücel, Çağrı (2006) 'Hayat Sigortasında Sigorta Ettirenin Hak ve Yükümlülükleri' İstanbul Barosu Dergisi, C: 60, S: 6, s. 2531-2560.